

Oppfølging av barn i fosterhjem

**Hvordan dokumenteres barns egne synspunkter i
tilsynsrapporter etter besøk i fosterhjem?**

**En studie av hvordan barns synspunkter dokumenteres i det
skriftlige arbeidet etter tilsynsbesøk.**

University of
Stavanger

Maren Nyborg Johansen

**Master i Sosialfag
Institutt for sosialfag
Universitetet i Stavanger**

2014

MASTERSTUDIUM I SOSIALFAG

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Vår 2014

FORFATTER:

Maren Nyborg Johansen

VEILEDER:

Liv Schjelderup og Cecilie Omre

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Norsk tittel:

Oppfølging av barn i fosterhjem: en studie om hvordan barns synspunkter dokumenteres i tilsynsrapporter etter tilsynsbesøk i fosterhjem.

Engelsk tittel:

Follow-up of children in foster care: A study of how children's views are documented in reports after supervisors visits in foster care.

EMNEORD/STIKKORD:

Barnevern, tilsynsperson, oppfølging, fosterhjem, barneperspektiv, tillit

ANTALL SIDER:

103

ANTALL ORD: 34674

STAVANGER

Dato/år

.....

Kandidatens underskrift

(Dette skjemaet brukes som side 2 i masteroppgaven)

Merk: For oppgaver som skal båndlegges (etter vedtak fra dekan) skrives dette skjemaet ut med **rødt** papir.

Forord

Denne masteravhandlingen er utarbeidet i forbindelse med Masterstudiet i Sosialfag.

Det er i den forbindelse flere jeg ønsker å takke.

En stor takk til førsteamanuensis Liv Schjelderup og førstelektor Cecilie Omre for uvurderlig veiledning og støtte frem mot ferdigstilling av oppgaven. Dere har alltid vært tilgjengelige hvis det var noe jeg lurte på. Deres store entusiasme og konstruktive tilbakemeldinger har hjulpet meg til å fullføre. Til Universitetet i Stavanger som lot meg studere hos dere i alle år: Takk!

Takk til kommunen som midt i alle sine oppgaver tok seg tid til å delta med tilsynsrapporter. Et takk rettes også til barna.

Takk til familie og venner rundt meg som har vist stor forståelse i denne lange, krevende og lærerike prosessen. En spesiell takk til Inger Brit og Linda for gjennomlesing og motivasjon.

En stor takk til mor og far. Dere har alltid stilt opp på kort varsel med barnevakt og korrekturlesing (både dag og natt!). Deres oppmuntrende ord og tålmodighet betyr mye for meg.

Takk til Yngve fordi du tror på meg og for støtten du viser meg underveis. Prosessen har nok vært like lang for deg som den har vært for meg.

Takk til Adrian som hver dag viser meg at livet handler om så mye mer enn pensumbøker, oppgaveskriving og korrekturlesing.

27.06.2014

Maren N. Johansen

Sammendrag

Dette er en kvalitativ undersøkelse hvor jeg analyserer 51 tilsynsrapporter etter tilsynsbesøk i fosterhjem. For å belyse problemstillingen har jeg foretatt en tekstanalyse blant tilsynsrapportene fra en kommune. Rapportene er fordelt på 9 tilsynspersoner og 13 barn. Hensikten med undersøkelsen er å synliggjøre om barns egne synspunkter kommer frem i det skriftlige materialet. I den sammenheng benytter jeg meg av flere perspektiver som synliggjør viktigheten med å lytte, anerkjenne og involvere barnet.

Ved å analysere rapportene ser jeg hvem som sier hva, hvordan dette fremkommer i tilhørende tilsynsrapporter og hvordan tilsynspersonen dokumenterer barnets situasjon i fosterhjemmet. Ut fra rapportenes innhold kan det fremkomme at det kan være et behov for videre oppfølging og støtte til noen av forsterfamiliene. Det er i denne sammenheng dokumentert at dette fremkommer fra fosterforeldre og i liten grad er vurdert ut fra barnets ståsted.

Undersøkelsen viser at barn i liten grad blir hørt i situasjoner det kan være formålstjenlig. Ut fra rapportene kan det vurderes at barna i mindre grad blir spurt om tema som kan være vanskelige – da særlig barns opplevelse av å være barn i fosterhjem og deres behov for støtte og oppfølging knyttet til denne situasjonen.

En kan ut fra rapportene vurdere at barnet blir spurt om synspunkter om forhold som gjelder trivsel på skolen, sammen med venner og i deres ulike fritidsaktiviteter. Det blir også spurt hvorvidt barnet trives i fosterhjemmet, men det fremkommer ikke tydelig fra rapportene hvorvidt barnet blir bedt om å utdype dette forholdet eller om de svarer bekreftende på enkeltstående spørsmål. I det perspektivet kan det i enkelte rapporter være uklart hvilken stemme som blir gjengitt. Hovedfokus for oppgaven er å undersøke om man åpner for deltakelse og involvering i samtaler med barnet og om deres synspunkter fremkommer i rapportene etter tilsynsmøter.

Stikkord:

Barns synspunkt, deltakelse, fosterhjem, tilsynsperson, oppfølging, barneperspektiv, tillit

Summary

This is a qualitative study in which I analyze 51 supervisor reports after visits to foster care homes. To illustrate the topic, I conducted a textual analysis among audit reports from a municipality. The reports are divided into nine supervisors and 13 children. The purpose of this study is to highlight whether children's own views appear in the written materials. In that context, I make use of multiple perspectives that highlight the importance of listening, acknowledging and involving the child.

By analyzing the reports I see who says what, how this appears in the corresponding supervisor reports and how to supervise the person documenting the child's situation in the foster home. Based on the report's content, it may appear that there may be a need for further follow-up and support for some of the first family. It is in this context documented that this arises from the foster parents view and are seldom assessed by child's point of view.

The study shows that children are vaguely heard regarding situations where it may be appropriate. From the reports it can be considered that children are less frequently asked about topics that can be difficult - especially children's experience of being children in foster care and their need for support and follow-up related to this situation.

One can consider from reports that the child is asked for their views on matters relating to the well-being in school, friendship and in their various social activities. It also asks whether the child thrives within the foster home, but it does not appear clear from the reports whether the child is asked to elaborate this or whether they respond affirmatively to single questions. In that perspective, it may in some reports be unclear which voice is reproduced. The main focus of the thesis is to investigate if one allows for the participation and involvement in discussions with the child and their views presented in reports by supervisory meetings.

Keywords:

Child's view, participation, foster care, supervisor, supervision, child's perspective, trust.

Innholdsfortegnelse

Forord

Sammendrag

Innholdsfortegnelse	1
Del 1 – TEORI	3
1 Innledning	3
1.1 Problemstilling	6
1.2 Definisjon av problemstillingens begreper	6
1.2.1 Barn.....	6
1.2.2 Barns egne synspunkter	6
1.2.3 Tilsynsperson	7
1.2.4 Tilsynsrapportene.....	7
1.3 Formål med oppgaven	7
1.4 Avgrensninger	8
1.5 Oppgavens struktur	9
2 Kontekst	10
2.1 Konvensjonen om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)	10
2.2 Lov om barneverntjenester	12
2.3 Hva er et fosterhjem?	12
2.4 Hva er et slektsfosterhjem?	13
2.5 Hva er en tilsynsperson?.....	13
3 Teori og forskning	16
3.1 Barneperspektiv	16
3.2 Deltakelse	18
3.3 Deltakelse stiller krav til kompetanse	19
3.4 Medvirkning	21
3.5 Mestring og opplevelse av sammenheng	24
3.6 Styrkeperspektiv	25
3.7 Resiliens	27
3.8 Sosial kapital.....	28
3.9 Tidligere forskning.....	29
3.10 Deltakelse.....	31
3.11 Harry Shier deltakelsesmodell.....	34
3.12 Tilsynsperson	39
3.13 Rapportering i barnevernet	44
Del 2 – EMPIRI	45
4 Metode og etikk	45
4.1 Metodevalg.....	45
4.2 Informantutvalg	45
4.3 Vitenskapsteori.....	46
4.4 Hermeneutikk og fenomenologi	46
4.5 Egen forforståelse.....	47
4.6 Forskningsmetode og dokumentanalyse	48
4.7 Sterke og svake sider.....	51
4.8 Etske aspekter	52
4.9 Validitet og reliabilitet	53

5	Presentasjon av empiri	55
5.1	Tilsynspersoner i undersøkelsen	55
5.2	Barna fordelt på alder, kjønn og antall tilsynsbesøk	55
5.3	Hyppighet besøk	56
5.4	Sammendrag av tilsynsrapportene	57
	Noah (13 år)	57
	Erik (15 år)	57
	Ole (7 år)	58
	Emma (14 år)	58
	Tom (11 år)	58
	Jonas (11 år)	59
	Sander (11 år)	59
	Daniel (12 år)	60
	Ida (14 år)	60
	Stian (14 år)	61
	Karen (15 år)	61
	Marie (10 år)	61
	Ingrid (13 år)	62
5.5	Kategorisering	62
5.6	Avgrensninger	63
6	Analyse og diskusjon	66
6.1	Funn fra rapportene	67
6.1.1	Behov for støtte og oppfølging	68
6.1.2	Ikke alle snakket alene med tilsynsperson	70
6.1.3	Samvær og kontakt med biologisk familie	72
6.1.4	Tilsynspersonens rolle	72
7	Drøfting	77
7.1	Samtale mellom barn og tilsynsperson	79
7.2	Barns opplevelse av å bo i fosterhjem	84
7.3	Samvær	86
7.4	Skole	87
7.5	Tilsynsbesøket	88
7.6	Vurdering av tilsynspersonens rolle	90
7.7	Kvalitet på tilsyn	92
7.8	Tilsynspersoners opplæringsbehov	95
7.9	Tilsynsrapport	96
8	Oppsummering	100
8.1	Forslag til tiltak og videre forskning	101
8.1.1	Tilsynspersonens kompetanseprofil	102
8.1.2	Egenerklæring	102
8.1.3	Internrevisjon av tilsynet	103
Referanser		
	Litteraturliste	104
Appendices		

Del 1 – TEORI

1 Innledning

Denne oppgaven retter seg mot barns deltakelse ved barnevernets oppfølging av barn i fosterhjem. Fosterhjemsordningen har over tid vært i utvikling. Vårt syn på barn har også vært i utvikling. Barn ses på som aktører og deltakere i eget liv og ellers i samfunnet. Kjørholt (2010) viser til et paradigmeskifte som avspeiles av vår interesse for «å lytte til barn og gi dem innflytelse i saker som berører deres liv.»

Å se barn som subjekt betyr at vi må sette til side vår egen makt. Vi må gi barnets egne synspunkter rom til å komme frem, selv om synspunktene ikke stemmer overens med vår egen forforståelse.

«Barna skal bli hørt, og [...] barna som til enhver tid mottar hjelp fra barnevernet, skal ha reell mulighet til å medvirke.»¹

barneminister Solveig Horne
Stavanger Aftenblad, 24. Juni 2014.

FNs barnekonvensjon (1989) har vært avgjørende for et selvstendig syn på barn og for å sikre barns rettigheter. Forskere innen samfunnsvitenskapen inkluderer barn i større grad i forskning, til motsetning fra før hvor synet på barn var annerledes. Vi ser en retning i å involvere barns egne synspunkt i barneforskningen².

Tall fra *Kommunens rapportering fra barnevernfeltet*³ viser at rundt 38 500 barn mottok tiltak fra barnevernet per 30.06.2013. Antall hjelpetiltak har gått ned, mens antall barn med omsorgstiltak har økt. Prosentvis ser en at 77 % mottar hjelpetiltak, mens 21 % mottar omsorgstiltak. Hovedvekten er knyttet til fosterhjem (BLD, 2014a).

¹ Solveig Horne: *Sterkere stemme til barna*. I Stavanger Aftenblad, 24. Juni 2014.

² Les mer om å inkludere barn i forskning i Backe-Hansen & Frønes (2012) *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskningen*.

³ http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/2014/Kommunenenes_rapportering.pdf

Barnevernets oppfølging i fosterhjemmet er viktig for å ivareta barnets behov. «De glemte barna»⁴ er en artikkel publisert i Adressa.no som viser at hele 52 barn og unge ble utsatt for overgrep i fosterhjemmet fra 2000 til og med desember 2011. I følge statsadvokat Bjørn K. Soknes er dette kun toppen av isberget (adressa.no, publisert 08.12.2011). Tilsyn i fosterhjemmet er et svært viktig tiltak for å avdekke at disse sårbare barna ikke blir sviktet på tidspunkt hvor de har behov for beskyttelse og utvikling under trygge og forutsigbare rammer. Et slikt tilsyn fungerer ikke etter formålene dersom det ikke blir undersøkt og vurdert om det fungerer og hva som eventuelt kan forbedres. Dette er avgjørende for å kunne sikre barns rettssikkerhet og folkets tillit til barnevernet.

I 1992 ble barn i fosterhjem styrket som følge av barneverntjenestens plikt til å oppnevne tilsyn for barnet⁵. Barn i fosterhjem sikres oppfølging fra barneverntjenesten gjennom lovpålagte besøk etter barnevernloven⁶. I tillegg til saksbehandler sine oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet er det også bestemt at barnet skal ha besøk fra en tilsynsperson minimum fire ganger per år, eller så ofte som nødvendig. Med andre ord er det flere instanser tilknyttet oppfølgingen i fosterhjem. Denne undersøkelsen fokuserer på tilsynsordningen. Vedkommende som besøker barnet skal skrive rapport for å dokumentere og følge opp hvordan barnet har det i fosterhjemmet, og eventuelt avdekke misforhold. I kommunenes rapportering til BLD, som nevnt i forrige avsnitt, har kommunene tilsynsansvar for over 8419 barn i 2013. Antall barn som har fått oppnevnt tilsynspersoner er 92,5 % (BLD, 2014a). Dette er en økning fra 2012, og tilsier at flere barn har tilsynsperson enn tidligere, samtidig som flere barn har behov for tilsyn. I henhold til kommunenes rapportering er det 634 barn per 30.06.2013 som mangler tilsynsperson. Tilsynspersonen skal besøke fosterhjemmet minimum fire ganger per år, med mindre det er innvilget vedtak om redusert antall besøk i fosterhjemmet⁷. På landsbasis kan jeg i følge rapporteringen se at 68% av barna hadde riktig antall besøk av tilsynspersonen (ibid.) I dag ser vi flere utfordringer med tilsynsordningen og

⁴ <http://www.adressa.no/nyheter/deglemtebarna/article1738925.ece>

⁵ Lov om barneverntjenester § 4-22 og forskrift av 21. desember 1992 om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem. Dette gjelder beredskapshjem og fosterhjem etter barnevernloven §§ 4-12 og 4-4, 5. ledd.

⁶ Barnets oppfølging fra saksbehandler følger av Lov om barneverntjenester § 4-16 og fosterhjemsforskriften § 7.

⁷ Dersom barnevernet vurderer barnets forhold i hjemmet som gode, og at barnet samtykker, kan det vedtas at antall tilsynsbesøk reduseres fra fire til to ganger i året. Dette er mulig dersom barnet er fylt 15 år, og barnet har bodd minst to år i fosterhjemmet.

barns medvirkning, noe Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet viser til i sitt høringsnotat av 5.september 2012⁸. Jeg vil komme nærmere inn på utfordringene utover i oppgaven. Helsetilsynet påpeker i sin rapport fra landsomfattende tilsyn i 2011 at mange kommuner ikke ivaretar barns rett til medvirkning.

Barnet er hovedpersonen i sitt eget liv og kan gi avgjørende informasjon. Barnet skal derfor gis anledning til å uttale seg dersom det ønsker det. (Helsetilsynet, 2012:6).

Samtidig som vi ser en økning i antall barn med omsorgstiltak, ser vi også mangler med tilsynsordningen. Dette er dokumentert i flere undersøkelser (Havik, 2007; Sundt, 2010; Rambøll, 2011; Barnevernsproffene, 2011; Riksrevisjonens dokument 3:15 2011- 2012) Manglene har ført til et økt politisk fokus på tilsynsordningen. Dette kommer til syne ved endringer i lov om barnevern (Prop. 106L (2012-2013)). Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (BLD) har sendt ut et høringsforslag om å styrke barns medvirkning og mulig iverksettelse av tillitsperson (BLD, 2014b). Vi har også fått en endring⁹ i lov om barnevern hvor formålet er å styrke tilsynet med barn i fosterhjem gjennom et mer profesjonalsert og tydelig kommunalt forankret tilsynsansvar. I hørings svarene før lovendringen ønsket et stort antall respondenter å legge tilsynsansvaret til statlig Helsetilsyn. Dette ble ikke det endelige resultatet, og i løpet av 2014 vil kommunene ha ansvar for rekruttering og oppfølging av tilsynspersonene.

Den internasjonale sosialarbeiderorganisasjonen og (Hare, 2004:409) definerer sosialt arbeid på følgende måte:

Sosialarbeiderprofesjonen arbeider for sosial endring, problemløsning i forhold mellom mennesker for å forbedre deres velferd. Sosialt arbeid benytter seg av teorier om menneskelig atferd og sosiale systemer for å intervensere på de punkter hvor mennesker samhandler med sine miljøer. Menneskerettsprinsipper og prinsipper om sosial rettferdighet er fundamentale i sosialt arbeid.

I et fosterhjem, som i alle hjem, kan det oppstå problemer og vanskelige situasjoner mellom mennesker. For å sikre at barn vokser og trives i fosterhjemmet må en sikre at de får god oppfølging og støtte der *hvor mennesker samhandler med sine miljøer*. I den anledning vil jeg i oppgaven synliggjøre hvordan barn fremstilles i tilsynsrapporter etter tilsynsbesøk i fosterhjem.

⁸ Høringsnotat – Forslag til endringer i lov 17.juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (barnevernloven) med tilhørende forskrifter.

⁹ Lov om endringer i barnevernloven av 21.06. 2013 nr. 63.

Juul (2004) definerer barn som kompetente til å forstå sin situasjon, men også reflektere over den. Deres refleksjoner og forståelse av situasjon må også videreformidles til blant annet barnets saksbehandler i barneverntjenesten. Barn skal bli sett, hørt og få mulighet til å gi uttrykk for egne synspunkter. Det er med den begrunnelse at jeg velger følgende problemstilling som presenteres under punkt 1.1. Spørsmålene jeg presenterer nedenfor problemstillingen er ment for å kunne besvare og belyse problemstillingen utover i oppgaven. De benyttes også under punkt 8.

1.1 Problemstilling

Hvordan dokumenteres barns egne synspunkter i tilsynsrapporter i fosterhjem?

- Dokumenteres barns synspunkt i forbindelse med samvær, venner og skole?
- Dokumenteres barns synspunkter rundt opplevelse av å være barn i fosterhjem?
- Blir tilsynsrapportene fulgt opp, og får barnet tilbakemelding?

1.2 Definisjon av problemstillingens begreper

1.2.1 Barn

Barnevernloven gjelder barn og unge mellom 0 og 18 år¹⁰. Av praktiske årsaker i det skriftlige arbeidet skiller jeg ikke mellom barn, tenåring og ungdom spesielt. I oppgaven skriver jeg barn eller barn og unge. Fosterbarn er for meg et stigmatiserende begrep, og et begrep jeg vil unngå. Alderen på barna i undersøkelsen er mellom 7 og 15 år, men jeg påpeker at alle barn i fosterhjem har krav på oppfølging fra en tilsynsperson.

1.2.2 Barns egne synspunkter

Egne synspunkter er at barnet får fritt gi uttrykk for sine meninger, og at han eller hun skal bli hørt. I NOU 2000:12 :1.4.1 står det:

Alle barn og unge har rett til og krav på et utviklingsfremmende oppvekstmiljø. I den sammenheng er likeverdet og medvirkning grunnverdier som stiller særlige krav til dem som har ansvar.

¹⁰ Lov om barneverntjenester § 1-3

1.2.3 Tilsynsperson

Jeg definerer en tilsynsperson som en person som uavhengig av barneverntjenesten og fosterforeldre skal sikre at barnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet. Uavhengig av barnets oppfølging på andre måter etter flytting til fosterhjem, skal tilsynspersonen notere ned sin mening om barnet blir ivaretatt i fosterhjemmet og om forutsetningene for flyttingen blir fulgt opp. For at tilsynspersonen skal kunne uttale seg om dette, skal han eller hun besøke barnet «så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle formålet (...) minimum 4 ganger i året¹¹.» Det er viktig å påpeke at begrepet tilsynsperson erstatter begrepet tilsynsfører, da jeg støtter meg til Barnevernsproffene (2011) i at sistnevnte begrep virker stigmatiserende. Tilsynsfører er også tatt bort fra lov om barnevern etter lovendringen.

1.2.4 Tilsynsrapportene

Tilsynsrapporter er det skriftlige arbeidet tilsynspersonen har skrevet på bakgrunn av personens besøk i fosterhjemmet. Rapportene er en dokumentasjon på forsvarlig utført tilsyn, og skal sendes kommunen som har tilsynsansvaret. Jeg har erstattet begrepet tilsynsførerrapporter med tilsynsrapporter med samme begrunnelse som nevnt under punkt 1.2.3.

1.3 Formål med oppgaven

Det finnes få undersøkelser på barns egne synspunkter i tilsynsrapportene og barns deltakelse under tilsynsbesøk. Derfor har jeg som mål å bidra med økt kunnskap om temaet. 7 av 10 barn med omsorgstiltak bor i fosterhjem. Det er svært viktig å se på det skriftlige arbeidet og oppfølgingen barnevernet gjør i tilknytning til fosterhjem. Hege Sundt (2010) sin erfaring tilsier at tilsynsordningen «er den delen i barnevernet som følges dårligst opp.»¹² Formålet med denne oppgaven er å gjøre leseren bevisst den språklige fremtoningen som ligger til grunn i tilsynsrapporter ved besøk i fosterhjem. Eivind Engebretsen (2006) fant i sin doktorgradsavhandling at familiene ikke kjente seg igjen i hvordan de ble omtalt i barnas journaler, og at språket kan medføre en fremmedgjøring til hvordan de opplever seg selv.

¹¹ Forskrift om fosterhjem av 18. desember 2003 § 9, 1. ledd

¹² Les mer i Aftenpostens artikkel «Tilsynet er privatisert og helt tilfeldig» fra 09.12.2011 <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Tilsynet-er-privatisert-og-helt-tilfeldig-6716831.html#.U4Ozil7VtyQ>

Å skrive en rapport eller journalnotat er viktig i barnevernfaglig arbeid så vel som i sosialt arbeid. Vurderinger skal dokumenteres og synspunkter bør komme tydelig frem. I en hverdag med utskiftninger blant saksbehandlere i barnevernet og tilsynspersoner, så må informasjon om barnet dokumenteres på best mulig måte. Tilsynsrapportene er et skriftlig arbeid som følger barnet hele livet. Det er desto viktigere å undersøke språket i disse rapportene. Ved å få et grundigere syn på det skriftlige arbeidet, og fremme barns deltakelse og synspunkt kan en bedre tilliten til barnevernet og arbeidet de utfører. Vi vil få et mer kvalitetssikkert barnevern, sikre at barns egne synspunkter blir tydeligere i rapportene og journalnotat og sikrer at disse blir brukt konstruktivt som et arbeidsdokument til barnets beste. En kompetanseøkning hos barnevernet er et ønske (NOU 2009-2012:8), og det forutsetter at en også undersøker skriftlig arbeid, vurderinger og skjønnsutøvelse. Engebretsen (2006) påpeker at teksten har et etisk ansvar ovenfor levende stemmer.

Som nevnt under punkt 1. er tilsynsordningen i endring. Denne undersøkelsen kan etter min vurdering bidra til endringen som pågår.

1.4 Avgrensninger

Jeg har tatt noen valg i undersøkelsen for å kunne holde meg til tema og problemstillingen min i undersøkelsen. Dette kan ha påvirket funnene.

Som jeg nevner innledningsvis har barneverntjenesten ansvar for å følge opp barn som bor i fosterhjem. Barnevernet har ansvar for å følge opp barn som bor i beredskapshjem, og barn som bor utenfor hjemmet med bakgrunn i hjelpetiltak. Oppfølging i institusjon er heller ikke en del av oppgaven. Jeg presiserer at all oppfølging av barnet er viktig i alle tiltak etter barnevernloven, selv om jeg her har valgt å fokusere på tilsynsordningen.

For å undersøke barns egne synspunkter har jeg valgt å basere empirien min på tilsynsrapporter fra 13 barn. Det er selve teksten og uttrykket som kommer frem i rapportene som er viktige for å belyse problemstillingen. Hvordan kommer synet på barn frem i rapportene, og hvordan blir det barnet sier fulgt opp?

Samtidig er avgrensningen at jeg ikke hører deres synspunkter gjennom direkte kontakt med barna. Jeg tolker barns synspunkter gjennom tilsynspersonens informasjon i rapporten. Mitt fokus er at barna sine synspunkter skal komme frem i rapportene, ettersom det er et arbeidsdokument barnets saksbehandler benytter seg av i oppfølgingen av barnet.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er bygget opp med 8 kapitler.

- Kapittel 1 presenterer problemstilling, definisjoner, formål og avgrensinger.
- Kapittel 2 setter oppgaven inn i konteksten den befinner seg i, herunder definisjoner på rollen til tilsynsperson og fosterhjem.
- Kapittel 3 presenterer teori som jeg mener er viktig for å belyse problemstillingen, samt å belyse hvordan barnet inkluderes i tilsynsordning.
- Kapittel 4 beskriver metodevalg og begrunnelse for denne.
- Kapittel 5 presenterer tilsynspersonene og barna.
- Kapittel 6 beskriver funnene fra tilsynsrapportene.
- Kapittel 7 drøftes funnene opp mot teori og tidligere forskning.
- Kapittel 8 oppsummerer funnene med konklusjoner og forslag til videre forskning.

2 Kontekst

I forskningsundersøkelsen berører jeg tema som ligger innenfor det barnevernfaglige feltet. I forsøk på å gjøre temaet tilgjengelig vil jeg vise til de juridiske rammene som ligger til grunn for å fremme barns egne synspunkter innenfor barnevernfeltet, og de juridiske rammene som ligger til grunn for oppfølgingen i fosterhjemmet ut fra tilsynspersonens mandat. Barns rettssikkerhet ble styrket som følger av Lov om barneverntjenester (1992) § 4-22 og forskrift om fosterhjem (1992).

2.1 Konvensjonen om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)

FNs barnekonvensjon (Barnekonvensjonen, 1989) er en konvensjon Norge forplikter seg å forholde seg til. Den ble inkorporert i norsk lov i 2003, og bygger på «de tre p'er»: provision, protection og participation. Dette kan oversettes til behovssikring, beskyttelse og deltakelse (Sandberg, 2008). Barnekonvensjonen nevnes fordi den er verktøy til «systematisk å innføre barneperspektivet i beslutningsprosesser og i virksomheter som berører barn og unge» (Fornyings- og administrasjonsdepartementet, 2009:1:14.2.1.2).

Fosterhjem er belyst i barnekonvensjonens artikkel 20:

1. *Et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten.*
2. *I samsvar med sin nasjonale lovgivning skal partene sikre alternativ omsorg for et slikt barn.*
3. *Slik omsorg kan for eksempel omfatte plassering i fosterhjem. Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller, om nødvendig, plassering i institusjon egnet for omsorg for barn. Når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheter av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.*

Synet på barn er preget av barnets rett til selv å ivareta sine interesser gjennom deltakelse, og barns behov for beskyttelse ut fra deres sårbarhet (Kjørholt, 2010). Dette spenningsfeltet får også betydning for hvordan barns deltakelse praktiseres.

Retten til å gi uttrykk for egne synspunkter følger av barnekonvensjonen artikkel 12:

1. *Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnet synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.*

2. *For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et eget organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.*

Artikkel 12 handler om barnets rett til å bli hørt og rett til medbestemmelse. I Barnekonvensjonen er det ikke fastsatt hvordan dette skal gjennomføres i praksis. En diskusjon i FNs barnekomité (2009) konkluderte med at deltakelsen er todelt:

- Barns rett til å bli hørt under saksbehandling og forvaltning.
- Barn som aktive deltakere i samfunnet.

I følge FNs barnekomité (2009:5) brukes deltakelse i vid forstand og brukt for å

«beskrive pågående prosesser som bl.a. omfatter informasjonsutveksling og dialog mellom barn og voksne, basert på gjensidig respekt, og der barn kan erfare hvordan deres synspunkter og voksnes synspunkter blir tatt hensyn til og former resultatet av disse prosessene.»

Vedtak som fattes skal også være til barnets beste. Barnets beste skal være *«et grunnleggende hensyn»*, jf. barnekonvensjonen artikkel 3:

1. *Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.*
2. *Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål.*
3. *Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.*

Som leseren ser i paragrafens tredje punkt skal en sikre et *«kvalifisert tilsyn»*. Det er en plikt å følge opp barn i fosterhjem.

Til informasjon samtidig skal en også respektere privatlivets fred, jf.

Menneskerettskonvensjonen (1999) Artikkel 8: *«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.»*, Artikkel 16: *Rett til privatliv* og Artikkel 19: *Beskyttelse mot omsorgssvikt/vold.*

2.2 Lov om barneverntjenester

I henhold til lovens formål § 1-1 skal barneverntjenesten

- Sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- Bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Det stilles i tillegg også et krav om forsvarlighet, jf. § 1-4. Alle tiltak etter loven skal være forsvarlige.

Etter lov om barneverntjenester § 6-3 skal

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i sak som berører ham eller henne.

Omsorgsovertakelse etter Lov om barneverntjenester § 4-12¹³ innebærer at barnet flyttes ut av sitt opprinnelige hjem, og barnevernet overtar omsorgen. Flere faktorer påvirker en slik avgjørelse, og det er et av de strengeste tiltakene i barnevernloven. Omsorgsovertakelse innebærer brudd med grunnsyn hvor barn skal vokse opp hos sine foreldre.

2.3 Hva er et fosterhjem?

Fosterhjem er regulert i Lov om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-22 som lyder:

Med fosterhjem menes i denne lov

- a) private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4. Eller i samband med omsorgsovertakelse etter §4-12 eller §4-8 annet og tredje ledd,*
- b) private hjem som skal godkjenne i henhold til § 4-7.*

Til fosterforeldre skal det velges personer som har særlig evne til å gi barnet et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdets varighet m.m., jf. § 4-15.

Departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmenes rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, og om tilsyn med barn i fosterhjem.

Dette er i samsvar med Barnekonvensjonen artikkel 9, jf. Lov om barneverntjenester § 4-12.

¹³ Jeg drøfter ikke detaljer rundt Lov om barneverntjenester § 4-12 utover i oppgaven.

2.4 Hva er et slektsfosterhjem?

Med slektsfosterhjem mener jeg barn som har flyttet til slekt og/eller nettverk som følger av et omsorgsovertakelsesvedtak (se punkt 2.2). Endringen i forskrift i 2004 åpner opp for en økende benyttelse av barnets slekt og nettverk enn tidligere hvor det ble sett på med skepsis (Thørnblad & Holtan, 2012).

I følge forskrift § 4 andre ledd skal barneverntjenesten:

alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Slektsfosterhjem anses som både naturlig, akseptert og prioritert form for barneverntiltak (Thørnblad, 2012). Kriteriene for omsorgsovertakelse er lik for barn i slektsfosterhjem og ordinære fosterhjem.

2.5 Hva er en tilsynsperson?

Alle barn og unge som flytter til fosterhjem skal få tildelt tilsynsperson fra tidspunktet de flytter og frem til de er 18 år, dersom flyttingen viser seg å vare over tid, jf. forskrift § 8 som lyder:

Det skal føres tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasseringstidspunktet frem til barnet fyller 18 år.

Dette støtter seg også til Barnekonvensjonen (BK) sin artikkel 25:

Partene anerkjenner at et barn som er blitt plassert av kompetente myndigheter for å få omsorg, beskyttelse eller fysisk eller psykisk behandling, har rett til periodisk vurdering av dem behandlingen barnet får og av alle andre forhold som har betydning for plasseringen av barnet.

Hva er tilsynspersonens rolle i fosterhjemmet?

Tilsynspersonen skal «føre tilsyn med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetningen som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp¹⁴». Personen som fører tilsyn skal være uavhengig barneverntjenesten og fosterforeldre, men kan rekrutteres i barnets nettverk. Eksempel her er fotballtrener, lærer og lignende. En kan se på tilsynsordningen som forebyggende samtale hvor en avklarer hvilke utviklingsstøttende tiltak som kan iverksettes dersom det er behov. Eller at hovedfokuset er å ha en samtale med barnet i fosterhjemmet. I dag stilles det ingen krav til tilsynspersonenes utdanning.

¹⁴ Fosterhjemsforskrift § 8

Hva er tilsynsrapportene?

Tilsynspersonen rapporterer skriftlig til barneverntjenesten etter hvert tilsynsbesøk. Det følger av fosterhjemsforskriften § 9, fjerde ledd at den som fører tilsyn skal utarbeide en rapport etter hvert tilsyn i fosterhjemmet. Fosterhjemsforskriften § 9, fjerde ledd lyder:

Rapporten skal gi en vurdering av barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. § 8 annet ledd. Det skal gå frem hvilke forhold vurderingene av barnets situasjon bygger på. Det skal videre gå frem om det har vært samtaler med barnet, hvordan barnet er gitt mulighet til å uttrykke sine synspunkter, hva barnet har formidlet og om det bør innhentes ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i. Rapporten skal umiddelbart sendes fosterhjemskommunen.

Rapportene er et skriftlig arbeidet hvor det kommer frem hvordan barnet har det i fosterhjemmet. Rapportene følger en mal gitt av barnevernet hvor det noteres ned etter følgende punkter:

1. Rapporten bygger på:	Besøk i fosterhjemmet, dato og varighet, telefonsamtaler og lignende.
2. Hvordan besøket er gjennomført	Hvor besøket var, aktiviteter som ble gjennomført og om barnet hadde samtale alene med tilsynsperson og/eller med fosterforeldrene.
3. Det viktigste ved barnets situasjon i fosterhjemmet nå	Hendelser av særlig negativ eller positiv betydning for barnet siden forrige besøk. Spesielle tema/problemstillinger som har vært sentrale tidligere, status ved besøket.
4. Barnets psykiske og fysiske helse og utvikling	Oppdatering på barnets utvikling og helse.
5. Situasjon i fosterfamilien	Kontakt mellom barnet og fosterfamiliemedlemmene, trivsel, gjøremål og aktiviteter.
6. Situasjon i barnehage/skole	Oppdatering på barnets situasjon i barnehage/skole.
7. Venner/fritid	Barnets kontakt med jevnaldrende, hobbyer og organiserte aktiviteter.
8. Kontakt og/eller samvær med egen/biologisk familie	Oppdatering på barns samvær/kontakt med egen familie, eventuelt hvordan dette fungerer/ikke fungerer.
9. Barnets opplevelse av å være barn i fosterhjem	Barnevernssaken, fremtidsperspektiv, spesielle sider ved det å være barn i fosterhjem. Det skal legges vekt på barnets oppfatning av barnevernssaken, årsak til- og tidsperspektiv for flytting og lignende.
10. Har barnet/fosterforeldre behov for støtte/oppfølging t over det de har per i dag?	Tilsynsperson skal spesifisere om barnet/fosterforeldrene har behov for ytterligere oppfølging. Annet.
11. Vurdering og oppsummering	Tilsynspersonens oppfatning av barnets ivaretagelse og utvikling.

Tabell 1¹⁵

Dersom Fylkesnemnda beslutter at barnet ikke lenger kan bli boende hjemme hos sine foreldre, så blir barnet flyttet til beredskapshjem og fosterhjem. Det refereres til at barnet blir *plassert*, jf. punkt 2.1 og 2.5. I oppgaven bruker jeg begrepet å *flytte* istedenfor begrepet *plassere*; «Det de voksne snakker om som en plassering er for barnet en flytting» (Andenæs & Skollerud, 2003:24). Det forutsetter også at ser situasjonen ut fra barnets perspektiv; noe *de gjør*. Mens plassering er noe *andre gjør* uten at de deltar.

Barnevernet skal sikre at barnet får en trygg og god barndom med riktig hjelp til rett tid, jf. punkt 2.2. Det forutsetter at barnet får gi uttrykk for egne synspunkter, jf. punkt 2.1 og 2.2. For å sikre at barnet har det bra etter flytting til fosterhjemmet, skal tilsynsperson oppnevnes og besøke barnet fire ganger i året. Etter hver tilsynsbesøk skal tilsynspersonen sende rapporten til kommunen med tilsynsansvar. Det skal gis tilbakemelding til tilsynsperson at rapporten var mottatt, og eventuelle kommentarer saksbehandler har i forbindelse med rapporten eller besøket.

¹⁵ Tilsynsrapportens innhold

3 Teori og forskning

Teori hjelper oss å sette funn i en større sammenheng (Jacobsen, 2010). Forskning og teori er av nyere tid, som igjen danner et grunnlag for drøftingen utover i oppgaven. Krumsvik (2014:73) definerer teori som «*et system eller kompleks av antagelser som er fremsatt som forklaring på en rekke kjensgjerninger eller fenomener*». Jeg har foretatt noen valg med tanke på som får plass i oppgaven og er bevisst på at mulighetene er tilstede for at andre hadde valgt forskjellig fra meg.

Synet på barn har vært i endring fra et objektssyn til et subjektsyn (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Slettebø & Seim, 2007). Barn ses på som kompetente og selvstendige, handlende subjekter ([James & Prout, 1997](#)). De er aktører i eget liv, som igjen fører til en mer tilgjengelig innflytelse i eget liv (Thrana, 2008). Dette synet på barn som et aktivt subjekt har også en betydning på hvordan de beskrives (Sommer, 2003) og fungerer som et fortolkende filter.

3.1 Barneperspektiv

Perspektiv er måten vi oppfatter verden fra, og bygger grunnleggende på sett med verdier og normer (Becker Jensen, 2011:107). Barneperspektivet har flere definisjoner og dimensjoner, som Omre & Schjelderup (2009:39) viser til

Figur 1 ¹⁶

Den som samhandler med barnet må inkludere barns syn og deltakelse hvor en ser på både barnet styrker og ressurser men ikke unnlate å se barnets utfordringer. En skiller mellom å ha

¹⁶ Figur 1: Barneperspektivet

barns perspektiv hvor en ser hvordan barns ser på verden ([Thrana, 2008](#)) og barneperspektivet. Schultz Jørgensen (2011:9) viser til at vi, ut fra barns opplevelse, ta barn på alvor, lytte til de og: «*Se børn som vigtige aktører i den proces, der handler om, at de får et godt liv.*». En ønsker å forstå barnet, det han eller hun ser og oppfatter ut fra barnets perspektiv (Bo & Gehl, 2011).

Gamst & Langballe (2004) referert i Strandbu (2007) oppfatter barneperspektivet som et innenfraperspektiv ved å ha barnets initiativ som utgangspunkt for å erverve seg kunnskap om hans og hennes livsverden. Strandbu (2007:29) viser til tre komponenter for barneperspektivet:

- *Historisk og kulturell forståelse av barn*, dvs. barns rett til å delta
- *Voksnes forståelse av barnet*, dvs. voksnes syn på barnets rett til å delta
- *Barnets synsfelt*, dvs. barnets perspektiv

Emilsson & Saltell (1998) viser til to komponenter vedrørende barneperspektivet:

- «å se ut fra barnets vinkel og få frem barnets perspektiv»
- «å ha barnet i sin synsvinkel»

(Omre og Schjelderup, 2009:37)

Vi danner oss en bedre forståelse av barnet ved å se ut fra barnets perspektiv og å sette seg inn i barnets situasjon. Omre og Schjelderup (2009) utvider perspektivet med tre dimensjoner:

- å gjennomføre etter barnets beste, jamfør barnevernlov § 4-1
- barnets deltakelse
- grunnleggende tankesett og verdier både faglig og kulturelt.

Schultz Jørgensen (2011) knytter barneperspektivet tett opp mot følelse av selvværd, anerkjennelse, resiliens og mestring. Dette kan begrunnes med at barnet får en opplevelse av å ta ansvar for egne handlinger, og derfor sine ressurser og metoder for å håndtere utfordringer (ibid.). Forutsetninger for å lytte til barnet og la barnet være aktiv aktør i eget liv er at en må ta hensyn til det emosjonelle og kognitive. I tillegg til å ta hensyn til rettighetene han eller hun har, samt barnets utviklingsnivå (Øvreide, 2009).

Den tyske filosofen Axel Honneth (beskrevet i Høiland & Juul 2005) skiller mellom tre former for anerkjennelse; den følelsesmessige anerkjennelsen, den juridiske anerkjennelsen og den sosiale anerkjennelsen. Med det ser jeg at barneperspektivet må være fremtredende både juridisk, følelsesmessig og sosialt. En gjensidig anerkjennelse er viktig for en vellykket identitetsdannelse. Videre skiller Høiland & Juul (2005:33) på etisk krenkelse og juridisk krenkelse. Juridisk forstår jeg i den forstand at det er krenkende dersom en ikke hører barnet i

saker som berører ham eller henne, jf. barnevernloven § 6-3, og barnekonvensjonen artikkel 12. Etisk krenkende vil være at barnets opplevelse av å være barn i fosterhjem og sin situasjon og hverdag ikke blir sett og hørt, og dermed tilsidesatt for andre interesser som prioriteres. Anerkjennelse vil i denne oppgaven være rettet mot hvorvidt tilsynspersonene anerkjenner barneperspektivet og beskrivelse av opplevelse av å være barn i fosterhjem, og hvordan deres synspunkter blir anerkjent og videreformidlet til barnets saksbehandler. Gamst & Langballe;2004; Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010) viser til den makten som ligger i relasjonen mellom den som undersøker og barnet. Barnets uttalelser må tolkes ut fra relasjonen. En må «*bestrebe seg på å oppnå et mest mulig symmetrisk forhold til relasjonen.*» (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010: 27). Enhver relasjon kan enten være symmetrisk eller asymmetrisk. Med det menes det at kommunikasjonen foregår enten der de involverte er jevnbyrdige, eller der de involverte er over/underordnede (Becker Jensen, 2011). Saksbehandler gir mens familien mottar noe som vil gjøre relasjonen asymmetrisk (Jakobsen, 2003). Randi Haugland (2008) viser til at barn føler en avmaktsposisjon ettersom de ikke vet hva som skjer med dem i fremtiden, og at de ikke får tilstrekkelig hjelp til å bearbeide det som skjer. Det de forteller blir ikke tillagt vekt. Dette er ikke kun relevant ved en eventuell omsorgsovertakelse, eller rett etter flyttingen til fosterhjemmet. Det er viktig å reflektere rundt for en tilsynsperson ved tilsynsbesøkene også. Dersom vi gir barnets stemme lik verdi som de voksnes, kan barnevernet ha større mulighet til å handle til barnets beste (Schjelderup, Omre & Marthinsen, 2005).

3.2 Deltakelse

Barn ses på som sosiale aktører, og ikke passive mottakere. Dette krever at den voksne er kompetent og reflekterer rundt sin makt i relasjonen. I lys av barn som sosiale aktører, kan en ikke unngå å inkludere deres synspunkter og deltakelse. En ser på barns styrker og kunnskaper, kompetanse og livserfaringer (Omre & Schjelderup, 2009).

Barns som sosiale aktører er også belyst i Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002:75):

Hovedbodskapen er at ein skal sjå på barn som sjølvstendige individ med eigne sosiale, sivile og kulturelle rettar. Av dette følgjer ein aksept for at barn er kompetente og har ein sjølvstendig rett til deltaking og medverknad på ulike arenaer. Barn og ungdom bør få påverke og sjølve delta i prosessen som gjeld dei sjølve. Dette inneber til dømes den sjølvstendige retten barnet har til å medverke og påverke i ein barnevernssak.

Barn skal gis anledning til å bli hørt og gi uttrykk for egne synspunkter. Dette er like fullt ingen plikt barnet har. Hver samtale med barnet er unik, og samtalen har ikke klar forløp og avslutning (Bo og Gehl, 2011). Barnet bestemmer selv om han eller hun ønsker å fortelle (Kjørholt, 2010). Graham og Fitzgerald fant i sine intervju med barn at deltakelsen bør føles meningsfull og føre med seg en bedring/ending (Graham & Fitzgerald, 2010). Med andre ord må barnet bli hørt og det de forteller få betydning for det som skjer videre.

Barn har rett til å si sin mening, rett til å bli tatt på alvor og en rett til at meningene sine tillegges vekt etter alder og modenhet. I henhold til barnevernloven skal barn fra 7 år og eldre høres. Det er ikke fastsatt en nøyaktig alder i barnekonvensjonen, slik det er i barnevernloven. Likevel skal en være forsiktig med å uttale seg om hva som er for ungt. Forskning viser at barn kan danne seg egne synspunkter lenge før de kan gi uttrykk for det med verbalt språk (Sandberg, 2010). Gjennom for eksempel lek og håndverk kan barna få frem det de ønsker å formidle. På bakgrunn av at selv små barn kan uttrykke seg ønsker ikke FNs Barnekomité å nevne alder på barna (Sandberg, 2010). Ved å aldersfeste retten til å bli hørt risikerer vi at barn yngre enn nevnt alder ikke blir hørt i like stor grad som eldre barn. Et eksempel er dersom grensen var satt til 10 år, så risikere vi at de under 10 år blir hørt i mye mindre grad. Barna i denne undersøkelsen har en viss aldersforskjell. Jeg ville undersøke om jeg kunne finne en forskjell på alder og kjønn.

3.3 Deltakelse stiller krav til kompetanse

Samtidig krever det en form for bevissthet og forståelse for sin egen situasjon og sine egne meninger. Meningsdanning er et interaksjonistisk fenomen som krever at barnet ser sin egen situasjon og støttes opp med tanke på å gi uttrykk for egne synspunkt (Strandbu, 2011).

Retten til deltakelse, i følge Strandbu (2011), handler også om rett til å se sin egen situasjon, og klargjøre sine egne meninger.

Heidi Aarum Hansen skrev i sin artikkel at selv om en snakker med barnet så er ikke det en garanti for at en ivaretar barnets behov¹⁷ (Hansen, 2009). Det viktige er å bli lyttet til, og at barnets informasjon har en betydning og verdi. Damgaard & Nørrelykke (2001) skriver om den *aktive* lyttingen i den personlige samtalen. Dette forutsetter ikke kun å høre på barnet, men å lytte med hele seg og samtidig demonstrere evnen til innlevelse og forsøke å forstå hva

¹⁷ Heidi Aarum Hansen: *Å ta barnets perspektiv – en studie om hva sosialarbeideren gjør for å ivareta barnet i situasjonen*: I Norges Barnevern nr. 4/2009

barnet sier. Hansen viser til at ungdommene lettere åpnet seg dersom den voksne også viste egne følelser (ibid.,:252). Ut fra det skal en være personlig, men samtidig profesjonell i relasjonen til barnet. Tilsynspersonen er profesjonell i rollen, i samtalestrukturen og i besøkene. Det personlige inkluderes i den profesjonelle rollen (Røkenes & Hanssen, 2012). I så måte blir tilsynspersonen personlig profesjonell. Uggerhøj (1994, 1996) mener vi bør være «menneskelig profesjonell» for at familien skulle få en opplevelse av tillit (ref. i Hove, 2002). Med det opplever Uggerhøj at i relasjonen med barnet må være ærlige, engasjerte og menneskelige. Tilliten opplever jeg bør være gjensidig, og at vi ikke må glemme mennesket i oss. Som i all samhandling må tillit arbeides med (Wadel, 2005).

I samhandlingen har vi flere relasjoner og tilnærminger til hverandre. En subjekt/objekt-relasjon er preget av at den ene parten sitter på kunnskap og informasjon nok til å fortelle den andre hva som er best. En subjekt/subjekt-relasjon er mer preget av gjensidig respekt, og denne relasjonen viser at de involverte er likeverdige (Damgaard & Nørrelykke, 2001). Respekt for den andre, barnet, krever en respekt for kunnskapen barnet har som ekspert i eget liv.

Å snakke med barn stiller krav til en viss kompetanse. Som Berit Skauge (2010) viser til i sin masteroppgave peker flere (for eksempel Vis, 2006; Jacobsen, 2010) på et økt behov for kompetansestyrking i barnevernet. Personer som fører tilsyn med barn i fosterhjem har også et økt behov for kompetanse, noe som også påpekes som en av utfordringene som preger den opprinnelige tilsynsordningen. I egen forskning oppsummerer Astrid Strandbu (2011) tre utfordringer i forhold til barns deltakelse og barnevernansatte; en følelse av manglete kommunikasjonskompetanse, manglende struktur for å realisere deltakelse, og en generell frykt for at deltakelsen kan påføre barnet ytterligere belastninger. Risiko for å gjøre noe feil er en faktor Eileen Munro (2001)¹⁸ påpeker i *Empowering looked after children*. Hun intervjuet 15 barn i fosterhjem, hvor de ble spurt om hvor mye de ble forklart hva som skjer med dem, om barna opplevde deres synspunkter ble lyttet til, og at de ble involvert i avgjørelser som berører deres liv. Hyppige skifte i sosialarbeidere var et hinder flere av barna nevnte som utfordrende. Manglende forberedelse før møtet, manglende kreativitet og manglende klarhet i møtets formål og innhold er flere faktorer som hindrer deltakelse.

¹⁸ Munro (2001) *Empowering looked after children*. I *Child and Family Social Work* 6(2) 2001:129-137)

Som nevnt under punkt om barnekonvensjonen så finner vi et spenningsforhold mellom barnets rett til deltakelse og barnets behov for beskyttelse. Berit Skauge (2010) skriver i masteroppgaven sin *Er det noen som vil høre på meg?* dokumentasjonen av barns stemme krever *tid til ettertanke og refleksjon*. Dette stiller visse krav til øker arbeidsmengde. Å finne tid til å snakke med barna i et byråkratisk system var også et funn Nigel Thomas (2000:171) viser til i sin undersøkelse *Children, family and the state*. Andre igjen opplevde å involvere barna for mye, med bakgrunn av prosedyrer som krevde barns involvering i stor grad (ibid.)

Butler & Williamson (1994) viser til at den voksne har en innebygd intuisjon for forståelsen av barnet og hvordan han eller hun har det. Dette medfører at den voksne ikke spør barnet om barnets opplevelse av sin situasjon og hvilke behov for hjelp det har. I barn og unges øyne er de voksne ikke alltid tilgjengelig ved behov. At barnet og tilsynspersonen har en samtale og dialog dem i mellom må komme fra begge parter. Butler & Williamson (1994) skriver det er den profesjonelle som må gjøre en innsats dersom barn er tilbakeholdne i samtalen.

Selv om barna har en rett til å bli hørt vil det ikke si at de alene står for beslutningene (Kjørholt, 2010). Det er derfor viktig å merke seg den makten som ligger i barnevernet.

Samtalen gir uttrykk for en asymmetrisk relasjon (Bo & Gehl, 2011). Tilsynspersonen skal besøke hjemmet, og dette er ikke et frivillig tilbud barnet og/eller fosterforeldrene kan velge bort.

Høilund & Juul (2005:152) påpeker at makten verken kan eller bør avskaffes i sosialt arbeid. Makt eksisterer overalt, både i privatlivet og arbeidslivet. Thørnblad & Holtan (2012) påpeker en naturlig refleksjon rundt voksnes makt over barna. Barn bør regnes som brukere av barnevernet, og ikke kun foreldre. Samtidig krever dette synet at de voksne gir barnet økt handlingsrom og rom for deltakelse. Deres synspunkter er viktig å fremme i barnevernfaglig tekst.

3.4 Medvirkning

Medvirkning er et relasjonelt fenomen. Det må eksistere en relasjon mellom hjelper og barnet som får mulighet til å medvirke, en danner et slags partnerskap. I et partnerskap får en mer likestilt kompetanse, noe som ikke beskriver relasjonen mellom barn og barnevern.

Stortinget vedtok i 2013 en endring i barnevernloven Prop. 106L (2012-2013), og en ny bestemmelse om medvirkning, jf. barnevernloven § 4-1, andre. ledd som lyder:

Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan gi nærmere forskrifter om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

Paragrafens andre ledd er ny i barnevernloven, og bakgrunnen for lovendringen er «å tydeliggjøre plikten til, og viktigheten av, at barn og unge i barnevernet får mulighet til god informasjon og medvirkning under hele saken og forløpet i barnevernet» (BLD Q-1/2014 :3). Med andre ord skal barneverntjenesten tilrettelegge for samtaler med barn, og dermed gi barnet mulighet til medvirkning. Lovendringen øker sannsynligheten for barns deltakelse og innflytelse ut i barnevernet. I Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) høringsnotat *Ny forskrift om barns rett til medvirkning og barns mulighet til å ha en særskilt tillitsperson* fra departementet står det at barns medvirkning

handler om at barna skal få tilstrekkelig informasjon som gis på en hensiktsmessig måte, at samtaler med barnet skjer i trygge rammer, at barnet skal få mulighet til innflytelse, at medvirkningen skal dokumenteres og at barnet mottar og gir tilbakemelding på hjelpen barnevernet gir barnet (BLD, 2014: 4).

Gjennom medvirkning deltar barnet med sine synspunkter. Qvortrup (2010) viser til at deltakelse er mye mer enn å gi uttrykk for det som har med en selv å gjøre. Medvirkning innebærer både deltakelse og involvering. Mestringsfølelsen vil også øke i takt med barnas erfaringer. Samtidig må vi være bevisst at barna får oppgaver og utfordringer de mestrer og ser verdien av, for å unngå en følelse av hjelpeløshet (Johansen, 2011).

Barnevernloven § 4-1, andre ledd omhandler i tillegg til barns medvirkning at barnet kan gis mulighet til å ha en tillitsperson som kan bistå barnet. I BLD rundskriv Q-1/2014 (punkt 1.) fremheves det at tillitspersonen vil kunne gi barnet trygghet i møte med barnevernet. I Høringsnotat om medvirkning og tillitsperson er det notert at

Det kommunale barnevernet har i oppgave å sikre at barnets beste blir ivaretatt på en profesjonell og faglig god måte i alle sammenhenger. Barnet i barnevernet møter imidlertid mange voksne både i selve barnevernet og hos alle samarbeidspartnere og mange barn vil oppleve at de blir tilstrekkelig sett og ivaretatt, er det ikke alle som

klarer å fortelle om vanskelige forhold. Det å ha med seg en egen tillitsperson vil kunne bidra til at barnets stemme kommer tydeligere frem. (BLD, 2014:4).

Derimot er det relevant å tilføye at en slik tillitsperson ikke tilbys barn som har flyttet med samtykke fra biologiske foreldre, jf. barnevernloven §4-4,5. ledd. I Barnevernpanelets rapport ser en et ønske om å erstatte begrepet tilsynsfører med et mindre omstridt begrep som tillitsperson. Barn synes tillitsperson høres bedre ut (Sundt, 2010; Skjærstad & Sanner, 2009). Proposisjon 106 L (2012-2013) skiller mellom tilsynsfører og tillitsperson. Det fremheves et ønske om at tillitspersonen er til stede ved tilsyn der barnet kan snakke om situasjonen sin i fosterhjemmet. Barnet bør selv utpeke sin egen tillitsperson, dersom han eller hun har ønske om det. Dersom barna ikke får velge, så kan de få møte vedkommende før det fastsettes at han eller hun skal være tilsynspersonen for barnet. I møtet ser barnet om en finner en kjemi (Sundt, 2010). Under besøkene vil tilsynspersonen snakke om barnets syn på egen situasjon og hvordan det er å bo i fosterhjem, og tillitsperson vil kunne trygge barnet i slike samtaler. Gjennom å lytte til barnet, bry seg om barnet og å respondere på det barnet sier vil en skape tillit. Dette er viktig med tanke på tilsynspersonens dobbeltrolle som hjelper og kontrollør. I NOU 2011:20 viser en til at en slik kontrollrolle kan være til hinder for at barnet snakker åpent og fritt. Kontrollrollen krever at fosterfamilien aksepterer tilsynspersonens rolle i fosterhjemmet. Järvinen viser til begrepet *janusansikt* der disse to funksjonene (hjelper og kontroll) smelter sammen til at kontrollen kommer til uttrykk i form av hjelp og støtte (Järvinen og Mik-Meyer, 2003). Erving Goffman kaller det *rolleavstand* – at vi går inn i en rolle, og aksepterer denne fordi det er nyttig men uten å helt gå inn i rollen mentalt (Repstad, 2007). Nordstoga (2002) påpeker viktigheten av at tilsynspersonen bør skjerme seg for ikke å bli en *vanlig venn* av familien (Nordstoga, 2002:55). Tilliten kan være vanskelig å balansere, særlig dersom tilsynspersonens relasjon til fosterforeldrene går på bekostning av barnets opplevelse av å bli sett og hørt samt kunne betro seg til tilsynspersonen om situasjoner han eller hun opplever som vanskelig. Kan relasjonen til fosterforeldrene gjøre tilsynspersonen blind for rollen som barnets støttespiller? Nordstoga (2002) viser til et ønske om balanse mellom nærhet og distanse ved hjemmebesøkene.

Fosterforeldrene kan i hverdagen støtte og bistå barnet. De kan som omsorgspersoner hjelpe barnet å fortolke og til å konstruere. Ulvik (2007) viser til at de kan gjennom utviklingsstøttende praksis ha en terapeutisk funksjon, uten selv å være terapeuter.

3.5 Mestring og opplevelse av sammenheng

Barn har en stort behov for å forstå hva som skjer, få en god forklaring på hvorfor det skjer og hva fremtiden bringer – en form for forutsigbarhet, trygghet og oversikt.

Trygghet er avgjørende for at formålet med tilsynet oppfylles.

Deltakelse gir en følelse av å bli inkludert, føle seg viktig og meningsfull. *Opplevelse av sammenheng* er et begrep knyttet til Antonovsky (2012), og er et fornorsket begrep tatt fra *sence of coherence*. Spesielt avgjørende for barns utvikling og trivsel er at barn, særlig de som flytter ut fra biologisk familie, men også andre har et stort behov for å få opplevelse av sammenheng, følelse av mestring og tilhørighet.

Antonovsky (2012) mener fokuset må ligge i hvordan vi håndterer det som skjer, ikke hva vi utsettes for. Fokuset bør ligge på hvordan vi får en god helse, ikke hva som forårsaker sykdom. Han utviklet begrepet *salutogenese* som kommer fra det latinske ordet *salus* som betyr sunnhet og *genesis* som betyr opprinnelse (Grøholt, Sommerschild & Garløv, 2008). Antonovsky undersøkte hvordan overlevende fra konsentrasjonsleirer kom ut fra opplevelsen mer psykisk styrket, og med et ønske om å leve. Slik kom han frem til å ha en sammenheng med tilværelse – *Sence of Coherence* var viktig for de. *Sence of Coherence* oversettes til OAS eller *opplevelse av sammenheng* (Antonovsky, 2012) og definerer begrepet som:

«Opplevelsen av sammenheng er en global innstilling som uttrykker i hvilken grad man har en gjennomgående, varig, men også dynamisk følelse av tillit at (1) stimuli som kommer fra ens indre og ytre miljø, er strukturerte, forutsigbare og forståelige, (2) man har ressurser nok til rådighet til å kunne takle kravene som disse stimuliene stiller, og (3) disse kravene er utfordringer som det er verd å engasjere seg i.»

(Antonovsky, 2012:41)

Borge (2010) viser til at begrepet SOC (eller OAS som er oversatt over) er beregnet på voksne, og at det derfor vanskelig kan overføres til barn og unge pga. deres kognitive fungering ikke kan sammenligne med voksne.

Mia Börjesson (2013) opplever det kan overføres til ungdommer gjennom *jeg vil, jeg forstår* og *jeg kan*.

- **Meningsfullhet**

Barnet opplever en mening med tilværelsen, at de føler en tilhørighet, og at barnet har en plan for fremtiden (Börjesson, 2013:16). Føler barnet seg betydningsfull og opplever tilhørighet og trygghet, så øker følelsen av meningsfullhet. I tillegg hjelper det å ha mål og drømmer, samt gode relasjoner å støtte seg til. Börjesson oppsummerer meningsfullhet med *jeg vil*.

- **Begripelighet**

Forståelse handler om gjensidig språk og kommunikasjon, og ved å forstå andre gir det oss trygghet. Sosial kompetanse er viktig i livet, og håndterer barnet det sosiale så øker det forståelsen og følelsen av begripelighet. Börjesson oppsummerer begripelighet med *jeg forstår*.

- **Håndterbarhet**

Består av strategier, modeller, metoder og løsninger for å best mulig måte håndtere vanskelige situasjoner og kriser som oppstår i livet. Börjesson oppsummerer håndterbarhet med *jeg kan*.

Tilsynspersonen kan gi barnet en oversikt gjennom informasjon og tydelighet ovenfor barnet. Følelsen av at barnet kan gjøre noe med situasjonen sin kan styrkes i den forstand at han eller hun kan inkluderes i beslutninger, for eksempel om hva de skal gjøre under tilsynet. Ved å fremme medvirkning vil barnet få en følelse av tilhørighet. Barn har på samme måte som voksne behov for å se en mening med situasjonen. Ved å anerkjenne barnet, og å se de små stegene mot suksess hos barna, kan tilsynspersonen styrke dette siste vilkåret. Sammen kan de styrke barnets følelse av medvirkning.

3.6 Styrkeperspektiv

Barneperspektivet innehar flere dimensjoner, jf. Figur 1. Å inneha et perspektiv hvor en fokuserer på barns styrker og ressurser kan nærmere belyses i Saleebey (1999:34-35) sitt styrkeperspektiv:

Figur 2¹⁹

Nyere sosialfaglig tenkning legger til rette for fokus på styrker og mestring. Likevel finner en også at dette ikke fokuseres på i praksis (se for eksempel Omre & Schjelderup, 2009). Et av sosialarbeiderens mandat er å gi hjelp til styrkemobilisering (FO, 2002) Den amerikanske forskeren Dennis Saleebey (1999) har utviklet det vi kjenner som styrkeperspektivet. Ved å se barns beste, ut fra barns perspektiv og tanke sett, kan en bedre styrke barnet. Perspektivet er svært kjent i sosialfaglig arbeid, og er en ”empowermentsrettet” metode. Begrepet relateres også til sosial kapital, som jeg vil belyse under punkt 4.8.

For at styrkeperspektivet skal inkorporeres i sosialarbeiderens praksis, må en ha en grad av medvirkning for barn, foreldre og nettverk (Horverak, 2009). De voksnes tanke sett rundt barnets styrker oppleves meget relevant for at begrepet kan inkorporeres.

Saleebey (1999) peker på disse fem prinsippene som utgjør styrkeperspektivet:

- **Hvert individ, hver gruppe, familie og hvert samfunn har styrker.** Alle har styrker uavhengig om det er på systemnivå eller individnivå.

¹⁹ Styrkeperspektivet (egen oversettelse)

- **Trauma og misbruk, sykdom og problemer kan være skadelige, men de kan også være en kilde til utfordringer og muligheter.** Hva barna har vært gjennom før de kom til fosterfamilien kan ha vært skadelig for barna (for eksempel misbruk, psykiske problemer hos foreldre m.fl.). Barna kan få hjelp til å se utfordringene og situasjonen sin, og på best mulig måte se mulighetene han eller hun har fremover.
- **Forutsett at du ikke kjenner den øvre grense for kapasiteten til vekst og forandring, å ta på alvor ambisjonene til individer, grupper og samfunn.** En kan ikke ta det for gitt at en vel barns egen grense for vekst og utvikling. Barn skal oppmuntres og støttes i sine ambisjoner.
- **Vi tjener brukerne best ved å samarbeid ved dem.** Snakk med dem, legg planer barnet kan mestre.
- **Hvert miljø er fullt av ressurser.** Et eksempel er at hvert fosterhjem er fullt av ressurser.

I dette perspektivet har vi en grunnleggende tro på menneskets «*evne til endring og utvikling*» (Horverak, 2009:27).

De overnevnte prinsippene er bygget på våre verdier vi tar med oss.

Jeg ønsker å se om fokuset på barnas styrker og positive utvikling er tydelig gjennom tilsynsrapportene.

3.7 Resiliens

Resiliens er et fornorsket begrep tatt fra det engelske ordet «*resilience*», og betyr «*god psykososial fungering hos barn til tross for opplevelse av risiko*» (Borge, 2010:13). Et dekkende norsk ord foreligger ikke, men en kan knytte begrepet tett opp mot motstandsdyktighet og mestring. Mestring dreier seg stor grad om

«Opplevelse av å ha krefter til å møte utfordringer og følelse av å ha kontroll over eget liv. Aktiv og god mestring hjelper deg til å tilpasse deg den nye virkeligheten, og setter deg i stand til å se forskjellen på det du må leve med, og det du selv kan være med på å endre» (Vifladd, Hopen & Berg, 2004:61)

Indre faktorer knyttet opp mot resiliens og sårbarhet er: følelse av sikkerhet, selvfølelse og mestringstro. Eksempel på spesifikke karakteristikk identifisert av Sans for humor, selvstendig, empati, sosial, mulighet til å konsentrere seg om skolearbeid, ha hobbyer m.m.

3.8 Sosial kapital

Sosial kapital kan defineres som

gjensidig tillit og forpliktelser innenfor nettverk som gjør det mulig for enkeltaktører og sosiale fellesskap å mobilisere ressurser og løse problemer.

(Nysæther, 2005:169).

Sosial kapital knyttes opp mot Pierre Bourdieu, James Coleman og Robert Putnam. I følge Bourdieu består begrepet av to deler: Den sosiale relasjonen og ressursene den sosiale relasjonen gir tilgang til (Nysæther, 2005). Coleman viser til at sosial kapital skjer i alle relasjoner. Med det støtter jeg meg til at sosial kapital er relasjonelt. Bourdieu viser til at sosial kapital er mellom relasjoner til andre i vårt nettverk (ibid.) Relasjon er interaksjon mellom individ og omgivelser (Levin, 2006). Tillit er svært relevant og avgjørende i relasjonen, og den bør være gjensidig. Putnam viser til en evne til å løse problemer. Han ser livet i form av nettverk, normer og tillit for at mennesker skal løse problemer på best mulig måte (Nysæther, 2004²⁰). Med bakgrunn i Bourdieu sitt ressursfokus, Colemans relasjonsfokus og Putnams problemløsningsfokus kan en konstatere at sosial kapital og sosialt arbeid er to ting av samme sak. Alle tre områdene er sentrale i sosialt arbeid. Videre er det viktig å påpeke at sosial kapital ikke kan knyttes utelukkende til enkeltindivider, men at kapitalen ligger i relasjonen mellom individene. Sosial kapital eksisterer blant foreldre, søsken og venner. En utfordring med å flytte i fosterhjem er at barnet risikerer å miste sitt nettverk. Det er blant annet nabolag, skole, familie. Jeg vil videre vise til den sosiale kapitalen barnet har i sitt nettverk.

Harald Grimen påpeker at «*tillitsrelasjoner kan slå over i maktrelasjoner*». (Grimen, 2008:198). En handler med få forhåndsregler (Grimen, 2009:134). En personlig tillit i relasjonen oppstår gjennom en emosjonell inntoning til hverandre (Øvreeide, 2009). En må «*starte der den andre er*» (Levin, 2006:80). Med det menes en må sette seg inn i den andres ståsted. Sosialarbeiderens makt vil innebære å ta gode beslutninger på vegne av de som ikke har like stor makt, og barnevernet har definisjonsmakt til å definere hva som er til barnets beste. Saksbehandler har også makt i å instruere tilsynspersonen i hva han eller hun skal snakke med barnet om. I samhandling med andre mennesker må vi være oss selv bevisst, for at makten ikke skal være altopplukende og dermed hindre at barnet og familien får medvirke.

²⁰ Forslag til nærmere lesing: i Nordisk sosialt arbeid nr. 01 2004.

Makt kan være både undertrykkende og produktiv. Som Foucault skriver: «Makten er allestedsnærværende [...] fordi den oppstår i hver øyeblikk, i ethvert punkt eller snarere i enhver relasjon [...]. Makt er overalt» (Foucault, 1999:104). Makten skapes i relasjoner med andre. Tilsynspersonen har makt til å definere hva som skal videreformidles til barnets saksbehandler. Elsa Nybø (2006) påpeker at skriveren av teksten definerer virkeligheten. Levin (2006) påpeker at vi må være bevisst makten vi besitter. Dersom vi ikke er bevisst makten, kan makt og krenkelse føre til avmakt og motmakt (Haugland, 2008). Gjennom barnets deltakelse vil de få opplevelse av å ha makt i eget liv og innflytelse i beslutninger som berører dem.

3.9 Tidligere forskning

Det finnes mye tilgjengelig forskning på barn i fosterhjem. Det er hovedsakelig hvordan barnet har det i fosterhjemmet. Jeg benyttet meg av databaser som BibsysAsk og Idunn. «Foster care» og «fosterhjem» gav svært mange treff. Begrepet «tilsynsfører» gav 3 treff: *Å ha tilsynsfører: ungdommenes erfaringer i kontakt med tilsynsfører* skrevet av Kari Hodne (2009), *Fosterhjemshåndboka* skrevet av Johansson, Sundt & Gulliksen (2007) og *Tilsynsfører i fosterhjem: en veileder* utarbeidet av Barne- og likestillingsdepartementet (BLD, 2006). Ikke overraskende fant jeg ingen trekk på *tilsynsperson*, et begrep som behøver tid for å inkorporeres. Jeg søkte meg også frem til artikler og forskning gjennom tidsskrifter som Norges Barnevern, tidligere forskning og master- doktorgradsavhandlinger. Jeg undersøkte også på flere nettsider som regjeringen.no og lovdata.no. Jeg brukte lang tid på å undersøke siden jeg ønsket en dybde i forståelsen av temaet.

Flere rapporter og forskning viser til et ønske om utvikling i barnevernet. Vårt syn på barn har vært, og er i endring (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Vårt syn former oss og arbeidet vi utøver. Uten mulighet og åpenhet for endring og forbedring, vil vi ikke kunne utvikle faget vårt. Det kan i verste tilfelle også være skadelidende for de vi ønsker å hjelpe. Dette berører så vel relasjonen vi har til barna og familien, men også hvordan vi formidler oss i det skriftlige arbeidet.

Forskning viser at barnevernet ikke snakker med barn i alle tilfeller der dette hadde vært formålstjenlig (Omre og Schjelderup, 2009; Follesø, 2012; Nybø, 2006; Skauge, 2010). Sissel Seim (2007:77) i *Brukermedvirkning i barnevernet* viser til forskning hvor barn uttaler seg i

liten grad om deres opplevelse av egen situasjon, interesser og ønsker. Barna blir sjeldent spurt, og opplever i liten grad deltakelse og medvirkning. De fikk heller ikke relevant informasjon om tiltak som ble iverksatt.

Strandbu (2011) påpeker at ikke alle ønsker å gi uttrykk for egne meninger, og viser til to forskningsintervju hvor barna holdt sine synspunkter for seg selv. I så måte kan en reflektere rundt hvorvidt en har tilrettelagt for at barnet skal fortelle, og om han eller hun er tilstrekkelig informert.

Egelund (2009) fant at barn i fosterhjem klarer seg dårligere enn andre barn både med tanke på skoleprestasjoner, helse og trivsel. Det er viktig for barna at de får oppfølging mens de bor i fosterhjemmet for å sikre trivsel og utvikling. Forskning viser flere utfordringer ved oppfølgingen etter flytting (Helsetilsynet, 2012; Sundt, 2010; Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013).

Behovet for oppfølging og støtte fra barnevernet er viktig, også for fosterforeldrene. Revisjoner har vist at ikke alle får den oppfølgingen de har krav på, og at omsorgsplaner ikke oppdateres (Sundt, 2010; Helsetilsynet, 2012). Selv om fosterforeldre opplever å få besøk, så er ikke oppfølgingen regnet som svært god ([Backe-Hansen, Havik, & Grønningsæter, 2013](#))

Flere undersøkelser har konkludert med at slektsfosterforeldre får sjeldnere oppfølging og støtte fra barnevernet (Holtan, 2004; Farmer og Moyers, 2008). Slektsfosterfamilien hadde mindre kontakt med barneverntjenesten enn andre fosterhjem. Likevel fant Havik (2007) at slektsfosterforeldre er like fornøyde som andre fosterforeldre med samarbeid og oppfølging. 21 % av barn og unge i fosterhjem bor i slekt eller nettverk (Prop. 106L (2012-2013), og de fleste bor hos besteforeldre, tanter og onkler ([Backe-Hansen, Egelund, & Havik, 2010](#)).

Sosiolog Renee Thørnblad (2011) ser en endring i slektsfosterhjem i sin doktorgradsavhandling *Slektsfosterhjem: offentlig tiltak i private hjem*. Avhandlingen er en oppfølgingsundersøkelse fra Amy Holtan si avhandling fra 2002. Barna ser på fosterfamilien som sin familie. Barna selv føler det er sosialt akseptert å bo i slekt (Holtan, 2002). I slekt opplevde 21 % av barna stigma, mens prosentandelen var 51 i ordinær fosterhjem (ibid.). Dette kan tyde på at barna får en annen forståelse av sin situasjon og selvforståelse i slektsfosterhjem. Holtan (2002) påpeker at slektsfosterhjem er mer stabile enn ordinære

fosterhjem. Stabiliteten ble mer utlignet der fosterhjemmene er langvarig (Thørnblad og Holtan, 2012).

Slektsfosterhjem skal vurderes som fosterhjem, men det er en særlig utfordring dersom konfliktnivået innad mellom medlemmene er høyt (NOU 2012:5). Å vurdere et fosterhjem i barns slekt føyer seg til det biologiske prinsipp, og er nødvendig vurdering barneverntjenesten fatter på bakgrunn av tilgjengelig informasjon, jf. lov om barnevern § 4, 2. ledd.

3.10 Deltakelse

For at barn skal delta og/eller medvirke så må en ha et aktørperspektiv og se barnet som subjekt. Thørnblad og Holtan viser i sin artikkel *Fosterbarns aktørskap i møtet med barnevernet* til fire «klientaktørskap»: *forpliktet aktør, likeverdig aktør, maktesløs aktør og pragmatisk aktør* (Thørnblad og Holtan, 2012: 46). I forpliktet aktør ser vi et tydeligere rolle hos fosterforeldre, mens barna «reserverer seg lang på vei fra kontakt med barnevernet, og relasjonen styres av formaliteter» (Thørnblad og Holtan, 2012: 46). Den som fører tilsyn er i en posisjon der han eller hun skal besøke fosterhjemmet og snakke med barnet. Dette er dermed ikke et hjelpetiltak barnet eller fosterfamilien velger frivillig eller kan takke nei til. Denne form for aktørskap er også nært liggende til barns relasjon til tilsynsperson og hans rolle dersom barnet ser på tilsynsperson som en nødvendighet men ikke et relevant behov.

Graham og Fitzgerald (2010: 346) fant i sine intervju med barn at deres deltakelse bør føles meningsfullt og føre med seg en bedring/endring. Med andre ord må barnet få en følelse av at deres synspunkter blir hørt, og at de får en betydning for det som skjer videre.

I *Brukerundersøkelse blant barn i statlige og private barneverntiltak* (Rambøll, 2011) svarte 85 % av 836 barn og unge at de var helt eller litt enige i at de får være med å bestemme hva de skal få hjelp til, 80 % at de får bestemme viktige ting som berører dem og 78 % svarte de fikk være med å bestemme over hverdagen sin (Rambøll, 2011:13). Flertallet opplever å få bestemme hjelpen de har behov for.

I brukerundersøkelsen *Barn i statlige og private barneverntiltak* (Rambøll, 2014) svarte 82 % av 543 barn og unge at de var helt eller litt enig i at de får være med å bestemme hva de skal få hjelp til, 79 % at de får bestemme viktige ting som berører dem og 83 % svarte de fikk

være med å bestemme over hverdagen sin (Rambøll, 2014). Konklusjonen er at 7 av 10 bekrefter påstanden om at de får være med å bestemme, og flertallet opplever en viss grad av medvirkning.

Nigel Thomas & Clair O' Kane (1998) gjennomførte en undersøkelse på 90-tallet om barns deltakelse. De spurte 225 barn som var under omsorg utenfor hjemmet i alderen 8 til 12 år. Undersøkelsen viste at flere blir tatt med i avgjørelser enn tidligere, men at de deltar dersom forholdene er stabile og fungerende. Noen barn deltar ofte, mens andre ikke deltar. De fant også at eldre barn blir hyppigere spurt om å delta enn de yngre (Thomas & O' Kane, 1998). 55 % fikk være med på hele møtet, 6% fikk være med på deler av det. 38% av 8-åringene ble spurt om å være med på hele eller deler av møtene deres, mens 66% av 10-åringene og 85% av 12-åringene ble spurt.

Viktige sider rundt deltakelsesprosessen er i følge Thomas & O' Kane (1998) å bygge relasjoner, tillit og forståelse, informasjon og forberedelse, støtte og engasjement, kommunikasjon, aktiv lytting, valg, styrke til å samarbeide og forklaring. Kommunikasjon er ikke noe vi lærer en gang, og dermed varer den evig. Vi må øve våre kommunikative egenskaper, og kunne endre oss alt etter hvem vi kommuniserer med (Börjesson, 2013). Dette knytter seg også opp mot Skau sin kompetansetrekant, jf. figur 4.

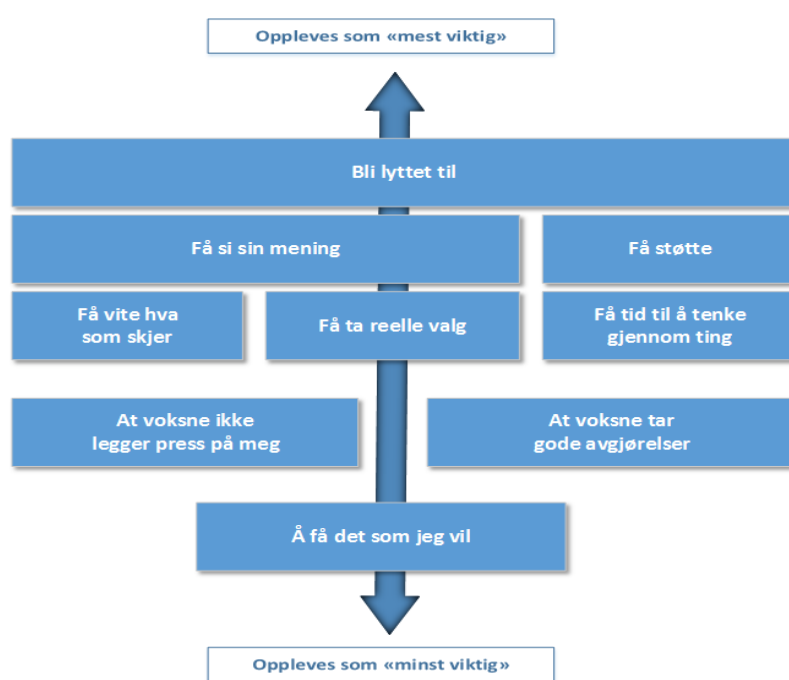
Nigel Thomas (2000) fant i sin undersøkelse at barna begrunnet å bli hørt og får delta med at det er rettferdig, det er deres liv, de lærer å delta og at de voksne lærer for å fatte bedre beslutninger (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2012). En siste begrunnelse er at deltakelsen gir de informasjon som kan hjelpe barna til å forstå hvorfor og hva som skjer (ibid.). Sinclair & Wilson (2009) fant i sin engelske undersøkelse at barna ønsket seg følgende faktorer/forhold ut av livet i fosterfamilien:

- *Alminnelighet*: en tilværelse som minst mulig skiller dem fra andre barn
- *Inkludering*: å bli behandlet og vedsatt som andre barn i familien
- *Respekt* for sin bakgrunn og opprinnelige familie
- *Kontroll*: å bli lyttet til, tatt hensyn til og slippe for stor usikkerhet om framtiden
- *Muligheter*: at de ikke bare blir gitt familiær omsorg, men anledning og stimulering til å kunne lykkes i framtiden når det gjelder skole, jobb og familie.

(Christiansen, 2011:39)

Selv om fosterhjemmet skal fungere som et vanlig hjem, vil det ikke ha samme garanti som eventuell adopsjon eller oppvekst i opprinnelsesfamilie har. Turid Midjo viser til at fosterforeldrene er i et «kontraktsmessig forhold som formelt og faktisk kan sies opp relativt lett av flere av de involverte partene» (Havik & Backe-Hansen, 2001:160).

I et forskningsprosjekt oppdaget Nigel Thomas (2000) at det var mindre viktig for ungdommen å få det slik som de ville, men viktigere å bli hørt og bli lyttet til. Modellen under viser at ungdommene i prosjektet hans opplevde å bli lyttet til som det som var mest viktig, og å få viljen sin som det som var minst viktig:

Figur 3²¹

En norsk studie gjennomført av Eide fant også at barn ønsket å bli hørt og forstått. Samtidig ønsket de ikke å bestemme over beslutninger (Strandbu, 2011). Svein Arild Vis (2007) fant gjennom intervju med 24 barn mellom 7 og 12 år at det viktigste var å vite hva som skjer, å få si sin mening og å bli lyttet til, i tillegg til at de voksne fatter gode avgjørelser. Det viktigste for barna i undersøkelsen var å få god informasjon og å oppleve at meningene deres er betydningsfulle. (BLD, 2009:9).

²¹ Figur 3: Barns rangering av viktighet i deltakelsesprosessen, inspirert av Vis (2004:25)

Mia Börjesson (2013) finner i sin mangeårige kontakt med ungdommer at det viktigste for de er at de føler de voksne lytter til dem og at de blir forstått. I Hanne Warming (2005:24) sin bok siterer hun en ungdom med: *Det er på tide, at nogen hører på os. Det er jo os, der ved, hvad det handler om.* Med dette forstår jeg at barn og unge ønsker å bli hørt, sett og forstått. Hanna Warming (2006) viser til at ungdommer viser motvilje for å snakke med sosialarbeideren som kommer på møter hele tiden, dersom de samtidig føler seg inkludert og trygg i fosterhjemmet.

Børnerådet (2012) fant i sin undersøkelse at et stort ønske var at barnet blir lyttet til og trodd på. Å lytte til andre vil si å *konsentrere seg om en annens persons indre, subjektive opplevelsesunivers* (Røkenes & Hanssen, 2012:187). Å bli lyttet til er en viktig del av å kunne innta et barneperspektiv. Å snakke med barna er avgjørende for å høre deres synspunkter, og for at de også får muligheten til å delta i egne avgjørelser. Samtidig som en skal lytte, viser Øvreeide (2009) også til relevansen med å lede dialogen fra den voksne sin side, men også at barna er med å regulere og påvirke sammen med den voksne. Det de forteller må også dokumenteres (NOU 2011:20). Eksempel på slik dokumentasjon er saksbehandlers journalnotater og tilsynsrapporter etter besøk.

3.11 Harry Shier deltakelsesmodell

Barns deltakelse skal ikke ses kun fra et aktørperspektiv. Vi kan også stille krav til ledelsesnivå og politisk nivå. Harry Shier (2001) inkorporerer dette i sin deltakelsesmodell ”Pathways of Participation” (”veier til deltakelse”, egen oversettelse).

Modellen bygger på fem nivåer for barns deltakelse: Barn blir lyttet til, de støttes i å uttrykke sine synspunkter, deres synspunkter tas hensyn til, de involveres i beslutningsprosessene og de deler ansvar og innflytelse for beslutningsprosessene.

Modellen er i tillegg bygget opp av tre stadier for hvert av de fem nivå: openings (åpning), opportunities (anledning) og obligation (forpliktelser) (Shier, 2001).

Som et redskap i deltakelse finnes det dermed 15 spørsmål i Harry Shiers modell.

Nivå 4 i modellen er at barnet er med i beslutningene, og nivå 5 er at barnet deler makt og ansvar ([Winsvold & Falck, 2011](#))

Shier setter opp følgende spørsmål (egen oversettelse):

1. Barn lyttes til.

- Er du klar til å lytte til barnet?
- Arbeider du på en måte som gjør det mulig å lytte?
- Er det et politiske krav til at barn lyttes til?

2. Barn støttes i å uttrykke sine synspunkter og meninger.

- Er du klar for å støtte barnet i å uttrykke sine synspunkter?
- Har du aktiviteter eller ideer som kan hjelpe barnet til å uttrykke sine synspunkter?
- Er det politiske krav at barn må bli støttet i å uttrykke sine synspunkter?

3. Barns synspunkter tillegges vekt. (tilsvarer BK artikkel 12)

- Er du klar for å ta barnas synspunkter til etterretning?
- Vil avgjørelsene dine muliggjør at barns synspunkter tas til etterretning?
- Er det politiske krav eller at barns synspunkter blir tilstrekkelig vektlagt? (dette er punktet som er minimum i muliggjøringen av BK (art.12)).

4. Barn involveres i beslutningsprosesser.

- Er du klar for å la barn delta i dine beslutningsprosesser?
- Eksisterer det prosedyrer eller retningslinjer som tilrettelegger barns deltakelse i beslutningsprosessene?
- Er det politisk krav til at barn må delta i beslutningsprosessene?

5. Barn deler makt og ansvar for beslutningsprosessene. (ligner på nivå 4, men

- Er du klar for å dele noe av din voksne makt til barn?
- Eksisterer det en prosedyre eller retningslinjer som tilrettelegger for at barn og voksne kan dele makt og ansvar for beslutninger/avgjørelser?
- Er det politiske krav at barn og voksne deler makt og ansvar for beslutninger/avgjørelser?

(Inspirert av Harry Shier 2001: 111)

Gjennom Shiers ”veier til deltakelse” ser vi at barns deltakelse også er organisatorisk.

Barns deltakelse er også frivillig. Ut fra et demokratisk perspektiv kan en si at barna har valgt selv å ikke delta, og dermed ser vi barns medbestemmelse også på dette området. En viktig refleksjon rundt Shier sin teori er at barns deltakelse er i sammenheng med den voksne, og stiller ikke full uavhengighet. Shier (2001) ønsker ikke at barnet blir presset til å ta ansvar de ikke ønsker å ta, men viser til økt sannsynlighet for at den voksne hindre barnet i å delta er større enn at barnet involveres for mye (ibid.).

I dag ser vi flere utfordringer med barns medvirkning og tilsynsordningen. Helsetilsynet påpeker i sin rapport fra landsomfattende tilsyn i 2011 at mange kommuner ikke ivaretar barns rett til medvirkning.

Barnet er hovedpersonen i sitt eget liv og kan gi avgjørende informasjon. Barnet skal derfor gis anledning til å uttale seg dersom det ønsker det.

(Helsetilsynet, 2012:6)

Helsetilsynets landsomfattende tilsyn med det kommunale barnevernet viste tegn til flere utfordringer. Blant annet viste flere rapporter at noen barn ikke fikk anledning til å uttale seg, manglende tilfeller av barns medvirkning og manglende dokumentasjon på at barnevernet hadde snakket med barnet (Helsetilsynet, 2012). Videre viser Helsetilsynet til funn som tilsier at ikke alle ansatte har tilstrekkelig kunnskap om når og hvordan de skal snakke med barna, og at ledelsen i visse kommuner ikke etterspurte samtaler med barn (Helsetilsynet, 2012). Kommunene sikrer ikke tilstrekkelig medvirkning etter loven.

Ansatte i barnevernet, ledelse og tilsynsperson har et ansvar i å følge opp, og fremme medvirkning og barns synspunkter i arbeidet (Helsetilsynet, 2012). Astrid Strandbu (2010) intervjuet 12 barnevernsledere i sin undersøkelse i 2008. Lederne oppfattet at barnevernets arbeid var lite inkluderende med tanke på barn og beslutninger (Strandbu, 2010). Årsaken til, konkluderte Strandbu, er lojalitetskonflikt mellom barn og foreldre (ibid.; Løfsnæs, 2002). En annen var mangel på tid og ressurser, samt eventuelle hindringer som er et resultat av organisasjonens oppbygging. Et tredje aspekt var manglende kompetanse og faglig trygghet (Strandbu, 2010), som 11 barnevernsledere påpekte. Kompetanse handler om «å være i stand til å mestre oppgaver og definerte mål» (Lai, 2004:11), og kan defineres som «de samlede kunnskaper ferdigheter, evner og holdninger som gjør det mulig å utføre aktuelle funksjoner og oppgaver i tråd med definerte mål og krav.» (Lai, 2004:48).

Ansatte i barnevernet undervurderer sin egen kompetanse med tanke på samtaler med barn (Vis, 2004). Vi faller inn i det som føles trygt for oss, det som er forutsigbart og minst risikofyllt. En slags konflikt og maktforskyvning vil oppstå som et resultat av at barn kommer med andre anbefalinger enn det vi forestiller oss. Et siste aspekt i Strandbu sin undersøkelse (2010) er barnevernets egne prioriteringer. Fire ledere nevnte at fokuset ikke var på barnets deltakelsesrett.

Vi har et behov for et kunnskapsbasert barnevern, som Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets strategi for FoU (BLD, 2009:4) viser til:

Med kunnskapsbasert barnevern mener vi at barnevernet skal basere fagutøvelsen på best mulig tilgjengelig vitenskapelig kunnskap sammen med utøverens erfaringer, kritisk og etiske vurderinger, brukernes preferanser og med kontekstuelle hensyn».

Et tradisjonelt syn er barnets behov for beskyttelse. Løfsnæs (2002) viser til at å holde barn borte fra problemer som omhandler «voksenverden» er en av årsakene til hvorfor barnet holdes utenfor.

Kunnskap og kompetanse øker også sannsynligheten for et gode kvalitetssikre tjenester. Helsedirektoratets nasjonale strategi for kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten inneholder seks elementer for å sikre at kvaliteten på tjenestene er gode. *Kvalitetsstrategien*²².

Denne viser til at tjenesten skal være:

- **Virkningsfulle**
- **Trygge og sikre**
- **Involvere** og gi de **innflytelse**
- **Samordnet** og preget av **kontinuitet**
- God **ressursutnyttelse**
- **Tilgjengelig** og **rettferdig** fordelt

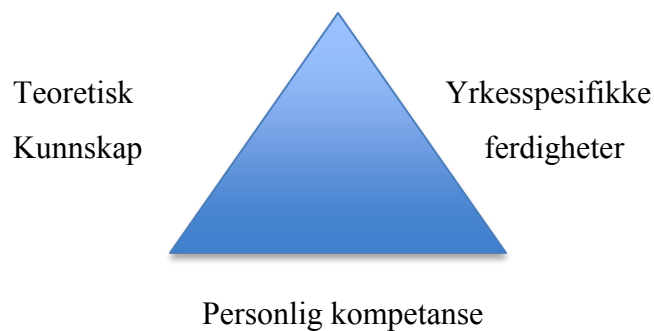
Disse elementene er kjent både nasjonalt og internasjonalt²³, og er samtidig Barne- ungdom og familiedirektoratets elementer som ligger til grunn for deres arbeid

Kompetansetrekant

²² http://www.ogbedreskaldetbli.no/Om_kvalitetsstrategien/IS-1162_4390a.pdf

²³ Blant annet gjennom WHO sin Alma Ata deklarasjonen:
http://www.who.int/publications/almaata_declaration_en.pdf

Greta Marie Skau har laget det hun kaller for «kompetansetrekanten». I denne trekanten har en *teoretisk kunnskap*, *yrkesspesifikke ferdigheter* og *personlig kompetanse* (Skau 2005: 56).

Figur 4²⁴

Vår kunnskap, ferdigheter og kompetanse er avgjørende i sosialt arbeid, og i arbeid med barn. *Teoretisk kunnskap* er kunnskap om blant annet lovverk, modeller og teorier. For å kunne gjøre en god jobb må vi være bevisste og utviklingsøkende både som personer og i forhold til å skaffe oss ny og oppdatert faglig kunnskap (Skau, 2013). Det forutsetter en åpenhet i endring og utvikling. Videre viser Skau til at vår endring- og utviklingsarbeid skjer i hverdagen, arbeidsplassen og i oss selv (ibid.).

Videre kan en si at de *yrkesspesifikke ferdighetene* omfavner metoder og teknikker for å for eksempel høre barnet, og å gjennomføre et godt tilsynsbesøk.

En siste faktor i kompetansetrekanten er *personlig kompetanse*. Mens de andre to faktorene er noe vi lærer gjennom eksempelvis utdanning eller kurs, er den personlige kompetansen noe vi er som person (Skau, 2005). Det er denne delen av kompetansetrekanten Skau mener tar lengst tid å utvikle (Skau, 2005). Den personlige kompetansen er i utvikling, og vi kan «*utdype vår forståelse for oss selv og andre*» (Skau, 2013:142).

Når vi vurderer situasjonen gjennom ”våre profesjonelle briller med filter” så kan det lett føre til at vi går glipp av viktig informasjon. Det vil si «*synet på den andre – hvordan en definerer den andres situasjon – blir bestemmende også for hvordan en forholder seg til ham eller henne*» (Levin, 2006:99). Vi vil gjennom egenrefleksjon over vår forståelse og fordommer se

²⁴ Figur 4 Kompetansetrekant (Skau, 2005: 56)

over de profesjonelle billene, se noe annerledes. Dette igjen vil ha en påvirkningskraft på oss og våre handlinger (Skau, 2013).

3.12 Tilsynsperson

Valget mitt om og ikke intervju barn i forbindelse med denne undersøkelsen hindrer meg ikke i å la barnet synspunkter komme frem. Jeg opplever det som svært relevant å lytte til hva barn og unge har å si om tilsynsordningen. I denne undersøkelsen blir deres ord tydelig via andres undersøkelser, men også gjennom rapportene.

Som nevnt innledningsvis så har flere påpekt utfordringer og svakheter med tilsynsordningen (blant annet Sundt, 2010). Allerede i 2001²⁵ vises det til en lav kontakthypighet mellom barnevernet, fosterfamilie og biologiske foreldre. Flere barn manglet tilsynsperson (Riksrevisjonens dokument 3:10 (2002-2003)). Mangler med tilsynsordningen er ikke et nytt fenomen, men godt dokumentert av flere (for eksempel Sundt, 2010). Rekruttering og manglende tilstrekkelig kompetanse har vært og er fortsatt en av årsakene til at så mange barn mangler tilsynsperson (ibid., Riksrevisjonens Dokument 3:15 (2011-2012)). I FN's Barnekomité's rapport (BLD, 2008:65) viser til at mellom 85 % og 90 % a barna har tilsynspersoner. Videre viser komitéen at sykdom hos tilsynspersoner og at tilsynspersoner slutter i ordningen som mulige årsaker til hvorfor noen av barna ikke har tilsynsperson (ibid.)

Det vises også til at kvaliteten på tilsynsrapportene er varierende, og til tider lite informative. Selv for erfarne tilsynspersoner er det vanskelig å oppdage eventuell omsorgssvikt i fosterhjemmet. En ytterligere utfordring er at fosterforeldrene har fått en god og nær tilknytning til tilsynspersonen og omvendt (Riksrevisjonens dokument 3:15 (2011-2012)).

Hege Sundt (2010) har med *Jeg husker ikke navnet hennes en gang* utarbeidet en kvalitativ studie for Landsforeningen for barnevernsbarn og Norsk fosterhjemsforening. I undersøkelsen ble det gjennomført intervju med 19 ungdommer om deres egne opplevelser og erfaringer med tilsynsordningen. Her fant hun at fåtall av barna fikk uttale seg før valg av tilsynspersoner, bare et barn fikk tilsynspersonen samtidig som det flyttet til fosterhjemmet, og nesten alle opplevde perioder der de manglet tilsynsperson. Barna fortalte om de fleste personene som førte tilsyn var kvinner. De færreste beskriver tilsynspersonen som en person

²⁵ Riksrevisjonens Dokument nr.3:10 (2002-2003)

med stor betydning for dem, og de fleste er likegyldige. Andre beskriver tilsynspersonen som en trygghet, en de kan snakke med. Samtidig ser en at behovet for denne personen ikke er tilstede hos flere (Sundt, 2010). Sundt deler tilsynsordningens betydning inn i tre grupper: 1) likegyldige, 2) hyggelig og gir trygghet, 3) viktig støtteperson. De fleste er klar over tilsynspersonens kontrollrolle, men er de like klar over at det de sier rapporteres videre til barneverntjenesten? Ikke alle ungdommene i Sundt (2010) sin undersøkelse er klar over rapporteringen tilsynspersonene gjør etter hvert besøk. Noen er kjent med rapporten, mens andre får vite hva som er tatt opp gjennom barnets saksbehandler (Sundt, 2010). Hege Sundt (2010) fant at barna blander rollene til saksbehandler og tilsynsperson, og at tilsynspersonen ikke oppleves som uavhengig barneverntjenesten.

Sigrud Nordstoga (2002) viser i artikkelen *Hjelper og kontrollør – med tillit*²⁶ til at ved å tydeliggjøre ens rolle og myndighet vil en bedre tilliten i familien. Barna forteller at det ikke alltid er lett å fortelle at de ikke trives med noe i fosterhjemmet dersom fosterforeldrene får vite om det. Tilsynspersonen må være reflektert rundt sine egen rolle som hjelper og kontrollør.

En mangel på konfidensialitet og redsel for hva de voksne gjør med informasjonen, hindrer barn i å snakke (Butler og Williamson, 1994). Barna føler en lojalitet til fosterfamilien og sin opprinnelsesfamilie. Sundt forteller at barna blander tilsynspersonens rolle og saksbehandlers rolle, og videre at tilsynspersonen ikke er uavhengig barneverntjenesten slik den skal være. Barna fortalte om manglende stabilitet i tilsynspersoner, saksbehandlere og flyttinger mellom flere fosterhjem (Sundt, 2010).

Brukerundersøkelser i regi av Rambøll (2011;2012) på oppdrag fra Bufetat viser at brukermedvirkning er vanskelig å få til i barnevernet. Brukermedvirkning kan defineres som «de som berøres av en beslutning eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbudet.»²⁷

Barn og unge velger sjelden ut sin egen tilsynsperson (Barnevernpanelet, 2011). Videre påpekes det i samme rapport at de færreste barna møter tilsynspersonen sin fire ganger i året

²⁶ Nordstoga, S. (2002) *Hjelper og kontrollør – med tillit*. I *Embla* nr.5/2002. Finnes også i: Fellesorganisasjonens artikkelsamling «Pipet i den minste strupe ska bli kvitring over eng».

²⁷ Stortingsmelding nr. 34 (1996-1997: s.9)

(ibid.). Vi ønsker et stabilt rom for barna, og må hindre utilsiktede flyttinger og relasjonsbrudd. Det er viktig at vi styrker barns rettssikkerhet ved at alle barn får oppnevnt tilsynsperson, at de får riktig antall besøk i året, og at tilsynet skjer innenfor stabile og forutsigbare rammer. Rettssikkerhetens mål er at tiltak og vedtak er rettsriktige. Det vil si at myndighetene skal sikre at innbyggerne får det de har lovmessig krav på. I dette tilfelle at barn får oppnevnt tilsynsperson som besøker barnet minimum fire ganger i året.

Kari T. Lauvsnes Hodne (2009) skrev om *Å ha tilsynsfører: ungdommenes erfaringer i kontakt med tilsynsfører* i sin masteroppgave. Hun skrev at ungdommene hadde et bedre utbytte av besøkene dersom det eksisterte et tillitsforhold mellom tilsynspersonen og ungdommene. Uten tillit vil ikke barnet fortelle, og tilsynsbesøkene vil være av liten nytte for barnet. I sin kvalitative undersøkelse intervjuet hun tre ungdommer med utgangspunkt i fire tilsynspersoner om ungdommenes tanker rundt tilsynsordningen. Hun fant at ungdommene hadde ulike opplevelser der tilsynsperson var en betydningsfull person og/eller at den var en perifer person.

Toril Havik (2007) tok sikte på å bringe kunnskap om fosterforeldres erfaringer rundt oppfølging og støtte i sin kartleggingsundersøkelse *Slik fosterforeldrene ser det - II*. I samme undersøkelse påpeker Havik at 1 av 5 barn manglet tilsynsperson i løpet av den første måneden etter flytting. Etter en måned hadde 2 av 3 fortsatt ikke fått tilsynsperson (ibid.). Samtidig konstaterer Havik at kun 1 av 4 fosterforeldre opplever at tilsynspersonen kjenner barnet godt (ibid.).

I følge brukerundersøkelsen gjennomført av Rambøll (2014) føler ungdommene seg tryggere jo lengre de har vært i tiltaket. Det vil si at barnet har behov for ekstra støtte og oppfølging rundt tidspunkt for flyttingen. I så måte er det viktig at tilsynsperson og barnets øvrige oppfølging i fosterhjemmet iverksettes etter Fylkesnemnda har fattet sitt vedtak om omsorgsovertakelse. Oppfølgingen bør også iverksettes der barnet flytter med samtykke fra biologiske foreldre, jf. barnevernloven § 4-4,5. ledd.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har gjennom Rambøll gjennomført flere brukerundersøkelser hvor barna blir spurt om blant annet tilsynsordningen og barnets medvirkning i hverdagen i fosterhjemmet. I brukerundersøkelsen fra 2011 hadde 913 barn og unge respondert på spørreundersøkelsen. 383 av barna var bosatt i fosterhjem, og 315

responderte på spørsmål om tilsynsperson (Rambøll, 2011). De resterende respondentene bodde på institusjon. Gjennom brukerundersøkelser får vi frem barnas syn.

Brukerundersøkelsen fra 2011 tyder på at barn og unge i fosterhjem er trygge og har tillit til de voksne (Rambøll, 2011). I følge Øivin Christiansen (2012) kan en generelt se at barna bli informert, lyttet til og tatt med i beslutningsprosesser. Videre finner han blant annet i brukerundersøkelsen at barna er mer fornøyd med hjelpen de får, enn med måten de blir behandlet på og deres mulighet for innflytelse (ibid.) Derimot viser brukerundersøkelsen at ikke alle barn og unge er kjent med hvem deres tilsynsperson er (Rambøll, 2011).

Respondentene svarte henholdsvis 68 % at de var helt eller delvis enig i at de visste hvem tilsynspersonen deres er. 15 % litt eller helt uenig. De resterende 17 % svarte «vet ikke» (Rambøll, 2011 figur 5-31). I så måte kan en si at flertallet vet hvem tilsynspersonens sin er, mens 32 % er usikre og/eller ikke ønsker å svare. Selv om flertallet har tilsynsperson, så fant Helsetilsynet (2012) at riktig antall årlige besøk i hjemmet ikke ble gjennomført hos flertallet av de undersøkte.

Videre responderte barna i Rambøll sin brukerundersøkelse (2011) på spørsmål om de føler tilsynspersonen bryr seg om hvordan barnet har det. Her svarte 63 % helt eller delvis enig i utsagnet. 13 % svarte litt eller helt uenig, mens 24 % svarte vet ikke (Rambøll, 2011). I så måte kan en si at flertallet bekrefter hypotesen, mens 37 % ikke vet, eller er uenig i hypotesen. Flertallet er enig i at tilsynspersonen bryr seg, men det er viktig å legge merke til at vi en stor andel er usikre på samme punkt.

Brukerundersøkelsen fra 2014 svarte 543 barn og unge på spørsmål om tilsynsperson. Tallene viser at 67 % er helt eller litt enig i at de vet hvem tilsynspersonen deres er, mens 14 % er litt eller helt uenig. 19 % svarte vet ikke (Rambøll, 2014). Dermed kan en konstatere at 67 % er enig, mens 33 % svarte helt eller delvis uenig eller vet ikke. Dermed kan en også i denne brukerundersøkelsen se at de fleste vet hvem tilsynspersonen deres er.

På spørsmål om barnet opplever at tilsynspersonen bryr seg om hvordan barnet har det, svarer 60 % at de er helt eller delvis enig i påstanden. Videre responderte 13 % at de var litt eller delvis uenig i påstanden, og 26 % svarte vet ikke (Rambøll, 2014). Med det kan en konstatere at 6 av 10 er enige i at tilsynspersonen bryr seg.

Christiansen, Havik og Anderssen fant i intervju med ungdommer flere år etter flytting at det var vanskelig å få gehør dersom de var misfornøyde med fosterhjemmet, og at den eneste måten å bli hørt på var å oppføre seg vanskelig (Christiansen, 2012).

Vis, Holtan & Thomas (2010) opplever at involvering ikke prioriteres ettersom det ikke vil utgjøre noe forskjell om barna inkluderes. Barns synspunkt har lite betydning dersom beslutningen om tiltak allerede er konkludert.

Bjørn Øystein Angel (2009) intervjuet flere ungdommer i doktorgradsavhandlingen *Å flytte hjem igjen etter å ha bodd i fosterhjem*. Han viser til et ønske om mer forskning på tilsynsordningen i fosterhjemmene. I flere av intervjuene ble det tydeligere at barna ikke følte seg hørt. De gav opp å snakke med barnevernet og tilsynspersonen, og hadde en følelse av det de formidlet ikke ble fulgt opp. I tillegg nevnte ungdommene en endret atferd hos fosterforeldrene da tilsynspersonen besøkte barnet. Videre ble det også nevnt at ting ikke ble gjort og at de kun spurte om hvordan de hadde det (med andre ord at de ikke ble hørt). Et annet element er at saksbehandlere og tilsynspersonene ble skiftet ut, noe som fører til ustabilitet i relasjonen. Sistnevnte påpekes også av barn i Hege Sundt sin undersøkelse (Sundt, 2010). Amy Holtan viser til at stabilitet er betydningsfullt for følelsen av forutsigbarhet. Dette igjen har betydning for sosial integrasjon (Holtan, 2002). Sosial integrasjon forutsetter at barnet opplever å ha egenverdi, forutsigbarhet, sikkerhet og innflytelse over eget liv (ibid.).

I Danmark er det gjennomført en kvalitativ undersøkelse av Børnerådet (2012) som bestod av blant annet intervju med 113 barn, hvor 30 barn var i slekt- og fosterhjem. Barna fortalte om et tilsyn som best fungerer ved uanmeldte besøk, når de snakker alene med tilsynspersonen, når tilsynspersonen snakker et språk de forstår, og når tilsynspersonen har en behagelig tilnærming til vanskelige spørsmål. Verpe (2007) sier at uanmeldte besøk kan oppleves ubehagelig for fosterfamilien, men positivt for barnet. Videre er det avgjørende at barna blir hørt, at barnevernet lytter og at de er ærlige (Børnerådet, 2012). De ønsker at barneperspektivet tillegges vekt.

Selv om flere undersøkelser stiller spørsmål ved barnets utbytte av fosterhjemmet, viser studier som har innhentet synspunkter fra barn og unge et mer positivt bilde (Christiansen, 2011). Dette er studier som hovedsakelig fokuserer på kvalitativ forskning og intervju med

ungdommer. Christiansen sitt syn samsvarer også med min opplevelse av forskningen, hvor et eksempel er der barna har gitt uttrykk for at de føler seg ivaretatt og trives i fosterhjemmet (Rambøll, 2011).

3.13 Rapportering i barnevernet

I dagens barnevern er mye av rapporteringen skrevet av voksne. Tydelige eksempler på dette er journalrapporter, omsorgsplaner²⁸ og tilsynsrapporter. Det er barna selv som vet hvordan de opplever sin situasjon og tanker rundt hva de trenger av hjelp og oppfølging. Det blir i liten grad dokumentert hva de ønsker av forandringer og hva som hjelper (Follesø, 2012).

²⁸ Omsorgsplan er en skriftlig dokument som følger av barnevernloven § 4-15, 3. Ledd. Alle barn som bor i fosterhjem skal ha en plan for barnets fremtidige omsorgssituasjon. Se også: <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284442-q-1104.pdf>

Del 2 – EMPIRI

4 Metode og etikk

4.1 Metodevalg

Jeg har valgt en kvalitativ metode med bakgrunn i valg av problemstilling. Jeg søker å forstå et fenomen som er viktig for barn i fosterhjem gjennom en utforskende tilnærming. I november 2013 tok jeg kontakt med en kommunal barneverntjeneste. I forkant av denne kontakten leverte jeg søknad til Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) hvor jeg registrerte informasjon om prosjektets innhold, formål og hvordan jeg skulle håndtere informasjonen jeg fikk i forbindelse med prosjektet (vedlegg ²⁹1). Jeg ønsket å søke til NSD var da jeg i utgangspunktet skulle gjennomføre semistrukturerte intervju der jeg ville bruke båndopptaker og hadde behov for å oppbevare personopplysninger i forbindelse med transkribering. I februar 2014 mottok jeg 51 tilsynsrapporter fra 13 barn. Jeg mener disse rapportene gav meg et riktig fokus i å forstå hvordan synspunktene kommer frem i det skriftlige arbeidet. Jeg valgte dermed å fokusere på rapportene, og ikke i kombinasjon med intervju. Etter å ha fått godkjenning fra NSD til å igangsette informasjonsinnhenting, utarbeidet jeg informasjonsskriv som jeg videreformidlet til barneverntjenesten.

4.2 Informantutvalg

I henvisningen min til barneverntjenesten ba jeg om å få rapporter fra barn mellom 7 og 15 år, av begge kjønn. Disse kunne være både fra fosterhjem og fra slektsfosterhjem. Jeg hadde ikke et krav utover mitt ønske om å følge 10 barn i løpet av et år, og at rapportene skulle være av nyere dato.

Jeg stilte ingen krav til tilsynspersonene. Jeg hadde et ønske om å motta rapporter fra både menn og kvinner. Ut fra de ni tilsynspersonene jeg mottok rapporter var kun en mann. Det er derfor vanskelig å si noe om kjønn har en betydning for funnene, på bakgrunn av den kjønnsmessige skjevfordelingen. Jeg hadde ikke mulighet til å få finne ut alder, yrke og etnisitet på tilsynspersonene. Det hadde vært interessant å undersøke nærmere om yrke og

²⁹ Vedlegg 1, godkjenning fra NSD

bakgrunn har en betydning for hvordan tilsynspersonen formidler seg, men på en annen måte skal alle tilsynspersoner være uavhengig, med samme opplæring og oppfølging.

Elise Seip Tønnessen mener fortolkningen og data vi finner i undersøkelsen styres av forskningsspørsmålene (Backe-Hansen og Frønes, 2012). I tillegg formes kategoriene ut fra det materialet viser i lys av teoretiske perspektiv (ibid.). Jeg presenterer tilsynspersonene og barna i neste kapittel (kapittel 5). Rapportene ble valgt ut utfra mine kriterier.

4.3 Vitenskapsteori

Nortvedt og Grimen (2004) viser til begrepet *sensibilitet* i tilnærmingen til andre mennesker. Med det forstår jeg at gjennom sensibilitet vil være mottakelige til å få en forståelse av andres subjektive situasjon. Vi forstår oss selv i lys av andre (Nortvedt og Grimen, 2004). Hermeneutikken er forståelsesteori, hvor en er i dialog mellom tolkning av seg selv og andre.. Gadamer viser til at en dialog mellom tolkning av oss selv og tolkning av andre. Det kommer til uttrykk i våre relasjoner til andre, hvordan vi oppfører oss og formidler oss gjennom verbal og non- verbal kommunikasjon. Vi ser en filosofi om forståelse, og vår fortolkning er i endring og blir tilpasset i løpet av livet gjennom erfaringer.

4.4 Hermeneutikk og fenomenologi

Hermeneutikken har et fokus rettet mot forståelse og fortolkning av omgivelsene (Aadland, 2011). Jeg tolker rapportene, men har med meg mine egne erfaringer og forståelse av meg selv. Gjennom min oppfattelse og forståelse av teorier og begreper danner jeg min egen forforståelse (Røkenes & Hanssen, 2012). Forforståelsen kan se som briller jeg har med meg til enhver tid. Jeg ønsker å få informasjon om barns stemme i rapportene ved å se helheten i rapportene og hva disse formidler til meg. Gjennom analyseringen vil jeg få en helhet.

Den franske filosofen Paul Ricoeur definerer hermeneutikken som «*de regler som styrer tolkningen av en tekst*» (Aadland, 2011: 198). Teksten inkluderer tilsynspersonens vurderinger , men også det jeg som leser tolker ut fra det skriver formidler.

Den hermeneutiske sirkel viser til hvordan vår forståelse utvikler seg mellom helhet og del (Thomassen, 2006). Jeg leser rapporten og dens deler i lys av rapporten som en helhet. Samtidig som jeg forstår og tolker delene, vil jeg også tolke og forstå helheten. Dette vil også

utvide min forståelse for helheten (ibid.). Min forståelse vil videre tolke delene, og slik vil jeg gå fra helhet til del i min forståelse av rapportene. Thomassen (2006) belyser utfordringen i begrepet *sirkel*, da den hermeneutiske sirkelen går vekselvis frem og tilbake ikke rundt i ring som en typisk sirkel gjør. En kan i stedet kalle det for «den hermeneutiske spiral» (Thomassen, 2006). Dersom jeg ser for meg en spiral så tenker jeg den går nedover, og jeg synes ikke det er et godt nok bilde for ny og informativ kunnskap som forskeren skaffer seg. Jeg ser heller for meg en pendel som flytter seg frem og tilbake.

Gjennom tilsynsrapportene får jeg et innblikk i barnets hverdag i fosterhjemmet. Tilsynspersonen vil alltid tolke barnets opplevelse. I rapporten skal det skilles mellom hva som er sagt av barnet og hva som er tilsynspersonens vurderinger. Tilsynspersonen tolker situasjonen med barnet, noterer ned det han eller hun mener er viktig og relevant, for så å videreformidle dette til barnets saksbehandler. Videre vil saksbehandler tolke rapporten fra tilsynspersonen. I så måte opplever jeg det som svært viktig å fokusere på språket i rapportene.

Jeg tolker teksten beskrevet i rapportene og synspunktene som kommer frem. Jeg ser på delene for å få en bedre forståelse av helheten. Gadamer utvider den hermeneutiske sirkelen ved å inkludere den som fortolker teksten og la et bli en bestemmende del av sirkelen (Thomassen, 2006).

Som forsker reflekterer jeg rundt mine egne holdninger, bestreber objektivitet og formidler hva som er barns synspunkter ut fra rapportene. Det er viktig å reflektere rundt sin egen posisjon og ståsted. Rapportene inneholder flere stemmer; Barn, fosterforeldre og tilsynsperson. Ved å analysere informasjonen jeg har i rapportene, benytter jeg meg også av en fenomenologisk tilnærming. I en slik tilnærming står individets erfaringer i fokus, og realiteten er slik den oppfattes av den vi studerer (Thagaard, 2009). En har fokus på barnets erfaringer og hvordan en erfarer sin egen livssituasjon. I så måte må leseren være åpen og se virkeligheten ut fra slik barnet ser den, ikke nødvendigvis ut fra hvordan leseren ser det.

4.5 Egen forforståelse

Som sosionom tar jeg med meg læring fra blant annet utdannelsen og praksis. Min erfaring er også med på å forme forståelsen min. Jeg har tatt flere valg i løpet av undersøkelsen. Dette medfører at jeg har valgt ut perspektiver som jeg vurderer til å belyse problemstilling og tema.

Samtidig kan andre ha valgt ut andre perspektiver og tilnærming til tema. Som Malterud (2003) påpeker så kan andre perspektiver gå tapt i en slik tilnærming. Forskningsprosessen har også ført til endringer i forhold til hvordan jeg først så for meg prosessen og oppgaven.

4.6 Forskningsmetode og dokumentanalyse

Empirien i denne undersøkelsen er tilsynsrapporter etter besøk i fosterhjemmet. Derfor er funnene i denne undersøkelsen også basert på min tolkning av rapportene. Analysen fokuserer både på teksten i seg selv, og tekstens funksjon (Engebretsen, 2007). Skriveren former virkeligheten. Jeg undersøker språket og barns egne synspunkter i det skriftlige arbeidet som ligger i rapportene, og jeg vil derfor svare på problemstillingen ved analysing av rapportene. Tekst er kommunikasjon, og uten forståelse for kommunikasjon kan en vanskelig forstå en tekst. Leseren tolker informasjonen som skriveren noterer ned i rapportene. Tekstens mening ligger ikke i teksten i seg selv, men blir tydelig idet leseren tolker og forstår teksten og dens formål (Skovholt & Veum, 2014). Studien om oppfølging av barn i fosterhjem baserer seg på 51 tilsynsrapporter fra 13 forskjellige barn i alderen 7 til 15 år. For å belyse problemstillingen min har jeg valgt en kvalitativ metodetilnærming i form av dokumentanalyse. En dokumentundersøkelse egner seg dersom forskeren ikke har mulighet til å samle inn primærdata, forskeren ønsker å undersøke hvordan andre har fortolket en hendelse eller situasjon, og når forskeren ønsker å undersøke hva mennesker har sagt og gjort (Jacobsen, 2010). I denne undersøkelsen har jeg valgt dokumentundersøkelse ettersom det passer problemstilling hvor jeg ønsker å se på barns synspunkter og rapportene fra tilsynsbesøk. Kvalitativ metode er å gå i dybden av temaet vi undersøker. Ved å analysere tekster søker jeg en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2009). Dokumenter kan være dagbøker, brev, offentlige dokumenter som er tilgjengelig for andre. Det kan også være dokumenter som er unntatt offentligheten³⁰. Eksempel på dokumenter er tilsynsrapporter og fylkesnemnd vedtak. I denne undersøkelsen analyserer jeg dokumenter i form av tilsynsrapporter.

Tolkningen er bakteppet mitt for å få en forståelse av rapportenes meningsinnhold. En dokumentanalyse inneholder tekster som er skrevet for et annet formål enn forskningsprosjektet (Thagaard, 2009). De er med andre ord ikke formulert for at forskeren skal tolke det i en bestemt retning. En tolkning av tekst har mist tre måter å tolke på (Duedahl

³⁰ Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova) § 13

& Jacobsen 2010); Skriveren, leseren og de involverte teksten handler om. Det er derfor en viktig del å reflektere rundt analysen. Duedahl & Jacobsen (2010) påpeker at dokumentene må være innenfor disse fire kriteriene: De må være troverdige, autentiske, representative og av betydning.

Med en slik type innsamling av empiri, forutsetter det at jeg er bevisst hvem skriveren er (tilsynspersonen), hvem mottaker er (saksbehandler) og formålet med dokumentet (barnets oppfølging fra tilsynsperson dokumenteres i rapport). For å kunne ha mulighet til å etterprøve tolkningene jeg har gjort i forbindelse med denne undersøkelsen, bør analysen være forankret i teoretiske analyseverktøy.

Finne	Tolke	Reflektere
Finne barns synspunkter i tilsynsrapportene gjennom bruk av ord, verdisyn (verbalt, nonverbalt)	Tolke hvordan barns synspunkter kommer frem i samtaler med tilsynspersoner	Finnes det andre verdier og synspunkter enn de som kommer til uttrykk i teksten fra tilsynsrapportene?

Flere analyseverktøy er tilgjengelig for forskere, et eksempel er Nvivo 10. Jeg ser helheten i rapportene ut fra en hermeneutisk tankegang i stedet for å benytte meg av et slik system. Jeg startet analyseringen ved å lese gjennom rapportene flere ganger. Jeg ønsket å få en dypere forståelse av tekstens mening. Dette gjorde jeg for å danne meg en oversikt og se på helheten på hver rapport. Deretter delte jeg inn i flere tema. Eksempel på tema er barnets situasjon i fosterhjemmet, utvikling, oppfølging med flere. Jeg ønsket å undersøke om rapportene ble fulgt opp (om det kom frem i rapportene om de ble fulgt opp), og hvilke stemmer som er mest fremtredende. Vekselvis gikk jeg fra å se på helheten til delene i teksten, og fra skriver til meg som leser. Jeg reflekterte over min forforståelse. Det viktig å se hvor og i hvilken grad barns egne synspunkter blir tydelige. I analyseringen av rapportene stilte jeg meg flere spørsmål underveis: Hvem sier dette? Hvordan formidler tilsynspersonen seg i forhold til barnet og situasjon i hjemmet? Fremkommer det utsagt jeg kan knytte til deltakelse, barneperspektiv, mestring? Med andre ord kategoriserte jeg og plasserte sitater fra rapportene for å drøfte dette opp mot teori, tidligere forskning og eget ståsted og forforståelse.

Tilsynspersonene formidler seg forskjellig i tilsynsrapportene. Narrativ teori skiller mellom to former for talegjengivelse (Engebretsen, 2007:64-65): direkte diskurs og indirekte diskurs. Engebretsen (2007) viser til en fri indirekte stil.

Talegjengivelse	I teksten	Eksempel	Forklaring
Direkte diskurs	Sitat	”Jeg har det fint i fosterhjemmet,” sa hun.	Der er tydelig dokumentert sitat fra barnet selv.
Indirekte diskurs	Referat	Hun sa hun har det fint i fosterhjemmet.	Det refereres til et utsagn barnet har sagt.
Fri indirekte stil	Et sted mellom sitat og referat.	Hun trives i fosterhjemmet.	Det kommer frem at hun trives, men ikke hva hun har sagt til tilsynspersonen.

Tabell 2³¹

Diskurstypene alene er ikke nok for å få frem stemmene, men heller hvordan skriveren bruker diskursene i teksten (Engebretsen, 2007). En kan se hvilke perspektiv skriveren gir uttrykk for.

Perry Lubbock (1968) viser til begreper som *showing* og *telling* for å finne ut i hvilken grad skriveren formidler det den andre sier. *Showing* viser til en anerkjennelse av barnet som aktør, mens *telling* i større grad viser barnet som et objekt (Engebretsen, 2007:63-65).

Der indirekte diskurs ligger nærmest *telling*, ligger direkte diskurs nærmere *showing*. Ved direkte sitat presenteres en for det som faktisk ble fortalt. Ved *telling* får leseren et tydeligere inntrykk av hva som blir sagt, men en med *showing* ligger nærere det vi kjenner som referat. Vi får et puslespill av stemmer; barnet, fosterforeldre, biologiske foreldre og tilsynspersoner. Leseren fortolker og setter sammen bitene som tilsynspersonen formidler. Tilsynspersonenes følelse av manglende kompetanse i å uttrykke seg for mye om for eksempel diagnoser, fysisk og psykisk utvikling kan føre til at leseren må tolke mer ut fra innholdet enn det en måtte dersom det tydelig ble beskrevet hvem som sa hva og hva som er bakgrunn for tilsynspersonens uttalelser rundt temaene.

Tekstens mening er alltid et resultat av at leseren «griper inn i teksten og gir den form» (Thomassen, 2011:128). Jacques Derrida beskriver det som dekonstruksjon (ibid).

³¹ Tabell 2: Talegjengivelse i teksten

En tekst inneholder flere stemmer. Den er polifonisk. Polyfoni er et gresk begrep som kan oversettes til flerstemmig ([Becker Jensen, 2011](#)). Disse kommer til uttrykk eksplisitt eller implisitt (ibid.). Gjennom analysen kan jeg se hvordan de ulike stemmene blir tydelige og blander seg med skriverens stemme. Jeg knytter teksten sammen med teoretiske perspektiver og tolker i dialog med teksten. Samtidig utvikles forståelsen min i prosessen ([Thagaard, 2009](#)).

4.7 Sterke og svake sider

I en dokumentundersøkelse unngår jeg intervju effekt og kontekst effekt. Intervju effekten gjør at intervjuerens tilstedeværelse skaper spesielle resultater (Jacobsen, 2010), og kan påvirke resultatene en får. Jeg unngår også en kontekst effekt, hvor stedet intervjuet gjennomføres skaper spesielle resultater (ibid.)

Jeg mangler utfyllende kommentarer og forklaringer tilsynspersonene og barna utdyper på eventuelle oppfølgende spørsmål jeg måtte ha i forbindelse med informasjonsinnhenting.

I analyseringen av det skriftlige arbeidet konsentrerer jeg meg om språket, holdninger og verdier som formidles i språket. Synet på barnet og barnets egne synspunkter formidles gjennom rapportene.

Ved å fokusere på de skriftlige rapportene går jeg glipp av non-verbal kommunikasjon mellom tilsynspersonen og barnet. Jeg må ha tillit til at tilsynspersonen formidler det barnet ønsker å fortelle.

Jeg har ikke valgt ut rapportene selv, men anonymisert rapportene fra en saksbehandler i barneverntjenesten. Vedkommende har ansvar for tilsynspersonene på daværende tidspunkt. Jeg har i løpet av prosessen forstått at vedkommende har valgt ut rapporter ut fra hva som kan være interessant for meg i undersøkelsen og ut fra kriteriene mine. Samtidig er det en viss risiko av bias i den forstand at barnevernet selv har valgt ut tilsynspersonene og barna. De kan, for eksempel, ha valgt ut barn og tilsynspersoner som de føler gir et positivt inntrykk. Av hensyn til konfidensialiteten er det viktig at jeg som forsker ikke får navn på barna, men får rapportene anonymisert og tildeler de fiktive navn i analysens begynnelse. Verken forfatteren eller andre har mulighet til å gjenkjenne barn og tilsynspersoner.

Jeg kan se på rapportene som «naturlig forekommende data» (Backe-Hansen & Frønes, 2012). Det vil si at jeg som forsker har hatt liten og ingen innflytelse på tilsynspersonenes rapporter. Samtidig skal den sosiale og kulturelle konteksten være sterkest mulig (ibid.).

Litteraturen jeg tar med i oppgaven er det jeg personlig fant viktig å ta med. Jeg har vært bevisst dette i prosessen, og forsøker å holde meg nøytral i mine valg og fokus på resultatene av forskningen. Informasjonen er eksplisitt og fullt tilgjengelig for andre å lese. I så måte kan leser reflektere hvorvidt hans eller hennes refleksjoner stemmer overens med mine.

4.8 Ethiske aspekter

En viktig del knyttet til kvalitativ metode er krav om informert samtykke fra informantene. Dette er innhentet hos den kommunale barneverntjenesten jeg innhentet data fra. Ettersom barn og tilsynspersoner er anonymisert, og jeg ikke har vært i direkte kontakt med vedkommende så var det ikke nødvendig med samtykke fra dem.

En viktig del er å beskytte deres privatliv og sikre anonymitet. På tidspunktet jeg mottok rapportene var disse allerede anonymisert fra barneverntjenesten. Jeg har valgt å anonymisere disse ytterligere, for å sikre at de ikke gjenkjennes og konfidensialiteten er god. Kommunen jeg har mottatt rapporter fra er heller ikke nevnt med navn. Rapportene skal oppbevares på en forsvarlig måte. De har kun vært tilgjengelige for meg med passordbeskyttelse.

Etikk er grunnleggende for utøvelse av sosialt arbeid og er nedfelt i Fellesorganisasjonens (FO) yrkesetisk grunnlagsdokument. Dette dokumentet bygger igjen på Den internasjonale sosialarbeiderføderasjonens (IFSW) etikkdokument. Et viktig prinsipp er enkeltpersonens integritet. Som sosialarbeider bør vi «*vedlikeholde og forsvare hver enkeltpersons [...] integritet*» (Grønningsæter & Fellesorganisasjonen, 2007). Sosialarbeideren må ha respekt for retten til selvbestemmelse, fremme rettigheten til deltakelse, ha et helhetlig syn, samt utvikle og oppdage enkeltindividets styrker og dermed fremme myndiggjøring (ibid.).

Med respekt for enkeltindividets selvbestemmelse og frihet kan en med medvirkning «*styrke den enkeltes mulighet for mestring og kontroll over eget liv*» (FO, 2002:2.2). Barn skal føle mestring og kontroll over eget liv. Gjennom besøk i fosterhjemmet blir barnets bekymringer tydeliggjort. En skal ikke ha fullt fokus på vansker, men heller det som opptar barnet når

besøket finner sted. Med andre ord skal en inntone seg til den andre og se han eller hennes definisjon av situasjon.

Tilsynspersonen må ha et helhetssyn for å kunne hjelpe og støtte på best mulig måte. Dermed må en se barnet i sammenheng med barnets relasjoner i nettverk, samt hvordan nettverket gjensidig påvirker hverandre (Bunkholdt & Sandbæk, 2009).

Et prinsipp jeg vektlegger er at mennesket har en ukrenkelig verdi (FO, 2002). Dersom en ikke lytter og ser barnet, vil dette krenke barnet da hun eller han ikke føler seg sett, hørt, respektert og verdsatt. I følge Skau (2009) kan vi oppfattes krenkende uten at vi er klar over det selv. Der er viktig at vi alltid reflekterer over hvordan vi selv fremstår ovenfor andre, men også oss selv. I Kompetanseutvikling i barnevernet (NOU 2009-2012:8:10) påpekes det at

Etisk refleksjon og innsikt i sentrale verdispørsmål vil styrke bevisstheten om betydningen av å fremme integritet, likeverdighet, deltakelse og inkludering. Vernet av (barnas) personlig integritet handler i stor grad om å fremme verdien av at barna får ivaretatt og utviklet selvrespekt og tiltro til egne evner og framtidsmuligheter.

Det kreves at det profesjonelle kan handle etisk og at det vises i hjelpen en gjør. Arbeid etter menneskerettighetene og barnekonvensjonen er viktig. Verdier som forplikter er å ivareta helhetssyn på menneske, og fremme verdier, som solidaritet og rettferdighet.

Etisk kompetanse er viktig i relasjon med barn, unge og familier. Min faglige bakgrunn kan prege undersøkelsen, men jeg har bevisst søkt å være objektiv, og hele tiden reflektert rundt min rolle. Full objektivitet er ikke mulig, og jeg kan ikke se bort at den erfaringen jeg innehar kan prege oppgaven.

Selv om jeg undersøker språket i tilsynsrapportene betyr ikke dette at jeg retter blikket mot tilsynspersonen i seg selv. Jeg søker heller en helhetlig inntrykk fra rapportenes språk, og dermed også synet på barn de tar med seg i møte med barna og rapportene.

4.9 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet viser troverdigheten, og om jeg har utført undersøkelsen på en tillitsvekkende måte. Validiteten viser bekreftbarhet, og kan støttes opp mot annen litteratur. Jeg støtter

funnene mine opp mot annen litteratur. Ved å bevisst velge pålitelige, evidensbaserte kilder i litteraturinnhentingen, kan jeg samtidig være gjenstand for tolkning fra forfattere og meg. Generalisering viser overførbarheten. Mitt mål med undersøkelsen var ikke hovedsakelig dens mulige overførbarhet, men jeg ville gjøre en deskriptiv beskrivelse av tilsynsordningen og barns oppfølging i fosterhjemmet.

En kriteriet for at kunnskap kan defineres som vitenskapelig, er at det er nødvendig å utsette kunnskapen for systematisk, kritisk refleksjon (Malterud, 2003). Jeg har forsøkt å forholde meg kritisk til dataen min, og reflektert over på hvilke måter det kan tolkes annerledes. Dette har vært en krevende prosess. Jeg har ikke hatt mulighet til å kontrollere med tilsynspersonene om min tolkning av deres skriftlige arbeid er tolket korrekt i henhold til deres intensjon. Ved å følge samme tilsynsperson og barn over et år, og da flere skriftlige rapporter, vil jeg se gjennom deres egen bekreftende holdning. I så måte kan jeg sikre kvaliteten. Undersøkelsens relevans, validitet og refleksivitet er viktig. Undersøkelsens reliabilitet og mulighet for generalisering omfattes av validiteten. Validitet og reliabilitet utgjør undersøkelsens gyldighet. Den utvalgte teorien er tilgjengelig for leseren.

5 Presentasjon av empiri

5.1 Tilsynspersoner i undersøkelsen

Tilsynspersoner	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9
Tilsynsperson kode									
Tilsynsperson kjønn	Kvinne	Kvinne	Kvinne	Kvinne	Kvinne	Kvinne	Mann	Kvinne	Kvinne
Barn	Noah Erik Ole	Emma	Tom	Jonas Sander	Daniel	Ida	Stian	Karen	Marie Ingrid

Tabell 3³²

8 tilsynspersoner er kvinner, mens en tilsynsperson er mann. Tilsynspersonene er stort sett kvinner (Sundt, 2010). Tre av tilsynspersonene førte tilsyn med flere av barna, som tabell 3 viser. Totalt fikk jeg rapporter fra 13 barn, hvor alle rapportene er fra 2013. Empiriene min er totalt 51 rapporter fra en middelstor kommune³³. Kommunen har tilsynsansvar for 100 barn, fordelt på 60 tilsynspersoner.

5.2 Barna fordelt på alder, kjønn og antall tilsynsbesøk

Fiktiv navn	Kjønn	Alder	Tilsynsperson	Antall tilsynsbesøk i 2013
Noah	Gutt	13 år	1	4
Erik	Gutt	15 år	1	4
Ole	Gutt	7 år	1	4
Emma	Jente	14 år	2	4
Tom	Gutt	11 år	3	4
Jonas	Gutt	11 år	4	4
Sander	Gutt	11 år	4	4
Daniel	Gutt	12 år	5	4
Ida	Jente	14 år	6	4

³² Tabell 3: Tilsynspersoner

³³ Av konfidensialitetshensyn har jeg anonymisert kommune, tilsynspersoner og barn.

Fiktiv navn	Kjønn	Alder	Tilsynsperson	Antall tilsynsbesøk i 2013
Stian	Gutt	14 år	7	4
Karen	Jente	15 år	8	3
Marie	Jente	10 år	9	4
Ingrid	Jente	13 år	9	4

Tabell 4³⁴

Tabell 4 viser at 12 av barna hadde fire årlige tilsynsbesøk fra sin tilsynsperson. Et barn hadde tre besøk fra tilsynsperson. 5 av barna er jenter og 8 av barna er gutter. Et barn er 7 år, og et er 10 år. De resterende barna er i alderen 11 til 15 år. Alle barna bor i fosterhjem som et resultat av et vedtak etter Lov om barneverntjenester § 4-12. Noen bor i slektsfosterhjem (punkt 2.3), mens flertallet i undersøkelsen bor i ordinære fosterhjem (punkt 2.4). Ingen av barna i undersøkelsen fikk ny tilsynsperson i 2013. Med utgangspunkt i det kan en vurdere om tillit eksisterer hos barna, og om rapportene er prosessuelle. Tillit skal gjennom samhandling arbeides med, i følge Wadel (2005). Dette er mulig dersom tilsynsperson og barnet møtes flere ganger over tid.

5.3 Hyppighet besøk

	Noah	Erik	Ole	Emma	Tom	Jonas	Sander	Daniel	Ida	Stian	Karen	Marie	Ingrid
Januar													
Februar	o	o	o	o			o	o		o	o	o	o
Mars						o							
April				o					o				o
Mai		o			o	o				o	o	o	
Juni	o		o					o	o				
Juli							o						
August						o							
September	o	o	o	o	o		o	o		o	o		
Oktober		o			o				o			o	o
November	o					o			o	o		o	o
Desember			o	o	o		o	o					

Tabell 5³⁵

Tabellen over viser oversikt over besøkene fordelt på barn og måned, og er ment for å gi leseren en oversikt. Jeg vil drøfte denne oversikten i kapittel 8.

³⁴ Tabell 4: Barn

³⁵ Tabell 5: Antall møter med tilsynsperson

5.4 Sammendrag av tilsynsrapportene

Nedenfor presenterer jeg barna i løpet av året. De er som nevnt tidligere anonymisert, og navnene er fiktive. For å sikre ytterligere anonymisering har jeg i ført til ekstraopplysninger som ikke påvirker empirien.

Noah (13 år)

Noah snakket med tilsynsperson alene ved et av besøkene og sammen med fosterforeldre ved alle fire besøkene. Under besøkene snakker han med tilsynsperson og fostermor. Fostermor snakket også alene med tilsynspersonen ved et av besøkene. Tilsynspersonen beskriver Noah som frist og rask, glad og lett å prate med. Han har glimt i øyet og er høflig og grei.

Relasjonen til fostermor er god. De har en fin tone, og samtalen går lett. Fostermor uttrykker at hun er stolt av ”gutten sin”, og at de ikke har behov for ytterligere støtte og oppfølging. Det går fint på skolen etter at han begynte på den nye skolen, og han jobber jevnt med leksene sine. Tilsynspersonen påpeker at han er pliktoppfyllende og fungerer ok faglig. Noah har kamerater han er mye med, men ingen faste aktiviteter nå. Han har god kontakt med biologisk familie. Tilsynspersonen skriver at han forstår og trives som barn i fosterhjem: «Han trives og er innforstått med situasjonen».

Erik (15 år)

Erik snakker ikke alene med tilsynspersonen. Ved fire av besøkene snakket han med fosterforeldrene sammen med tilsynspersonen. Ved to av disse samtalen var også biologisk mor og far til stede. De voksne gir uttrykk for at han ønsker at fosterforeldre og/eller biologisk mor skal være til stede under besøkene. De opplever det er noe hyppige besøk, og ønsker reduisering av antall tilsynsbesøk fra fire til to årlige besøk. Det kommer ikke frem i rapportene om fosterfamilien har fått tilbakemelding på dette. Etter det er bestemt hvor han skal bo, virker han mer lettet. Han virker for tilsynspersonen som litt irritabel ved noen besøk men samtidig mer direkte/mer pratsom enn tidligere. Det er en munter og lett tone innad i familien. Han har flere venner og fast aktivitet han deltar på. Han holder avtaler. Han klarer seg bra på skolen, men må jobbe godt for å oppnå det han vil. Erik har regelmessig kontakt med biologisk familie.

Ole (7 år)

Ole snakket alene med tilsynsperson ved alle fire besøk. Han og tilsynspersonen snakker også sammen med fostermor ved to av besøkene. Sammen med Ole bor det tre andre barn.

Tilsynspersonen opplever Ole som noe rastløs, spinkel og alvorlig, til tider trekker han seg «inn i seg selv». Han liker å leke og styrer og organiserer leken med tilsynspersonen.

Tilsynspersonen opplever at Ole har behov for å bli sett. Tilsynspersonen vet ikke hvor mye hjem i støtte og oppfølging familien har behov for, men «de ønsker heller ingen».

Tilsynspersonen vet ikke hvor mye Ole vet om sin situasjon som barn i fosterhjem. Han sier selv at han er flink på skolen og at han trives selv om skolen er litt kjedelig. Han trives best på SFO og deltar på en fritidsaktivitet en dag i uken. Det er ikke tydelig om han er med venner utenom skolen. Han har kontakt med biologisk familie, men sier lite om det selv.

Emma (14 år)

Emma snakket alene med tilsynspersonen ved alle fire besøkene. Tilsynspersonen snakket med fosterforeldrene ved henting og levering. Emma bor i slektsfosterhjem. Hun har flerkulturell bakgrunn, og husker da hun kom til Norge. Hun sier selv hun har det bra på skole og i fosterhjemmet. Hun har bedre forståelse for fagene etter tilsynspersonen hjalp henne med leksene, noe som viser igjen på karakterer. Hun sier at fosterforeldrene ikke kjefter på henne, og at hun har det fint i fosterhjemmet. Tilsynspersonen er også Emma sin støttekontakt.

Emma ønsker å overnatte hos tilsynspersonen, men det kommer ikke frem i rapportene om hun har fått tilbakemelding på dette. Hun er smilende og glad og ser ut som hun trives. Hun har venner og aktiviteter hun deltar på. Hun virker åpnere i løpet av året og forteller mer og mer til tilsynspersonen. Det kommer ikke frem i rapportene om familien har behov for ytterligere støtte og oppfølging. Hun har kontakt med biologisk familie.

Tom (11 år)

Tom snakket alene med tilsynspersonen ved alle fire besøkene. Tom og tilsynspersonen snakket også med fosterforeldrene ved alle fire besøkene. Tom har flerkulturell bakgrunn, og har bor på en gård der han deltar i stellet av dyr. Han har det bedre på skolen nå enn før, og han gjør leksene sine. Han er faglig flink i de fleste fagene. Han er med venner og går på flere fritidsaktiviteter. På direkte spørsmål om hvorfor han tror han bor i fosterhjem svarer han at det sikkert er fordi han fikk spise sjokoladepålegg hvor mye han ville, og selv bestemme når han skal legge seg. Tilsynspersonen opplever at fostermor tar kontakt med barneverntjenesten dersom de har behov for mer støtte og oppfølging. Han har kontakt med biologisk familie,

men ønsker mer samvær. Det kommer ikke frem i rapportene om han har fått tilbakemelding på dette.

Jonas (11 år)

Jonas snakker alene med tilsynspersonen ved alle fire besøkene. Tilsynspersonen og Jonas snakker også sammen med fostermor ved alle fire besøkene. Under et besøk er han mutt og lite samarbeidsvillig, noe tilsynspersonen tolker som et resultat av alt det «offentlige styret» og ikke selve tilsynspersonen. Under besøket snakker han avslappet og spurte masse, «men henvendte seg helst til fostermor. Det var en fin stemning dem imellom». Hans fysiske utvikling er bra, men «psykisk er det et godt stykke å gå, men det går fremover sier fostermor». Jonas har flere venner som han gjerne besøker. Han er flink på skolen, får gode tilbakemeldinger og er flink til å gjøre lekser. Ved siste tilsynsbesøk: «Sier denne gang at han ikke liker seg på skolen, men han har mange venner der, og sier også at han er blitt mye flinkere til å gjøre lekser, noe fostermor bekrefter.» Han deltar på flere aktiviteter. Fikk tidligere ikke lov å gå på fotball, men «nå lot det til å være greit». Han har god kontakt med far, men vanskeligere kontakt med mor. Selv virker han fornøyd med å bo der han bor nå, og Jonas sin opplevelse av å være i fosterhjem virker for tilsynspersonen som avklaret. Det ser også ut som det går greit angående oppfølgingen, og de gav ikke uttrykk under besøkene at de hadde behov for mer støtte og oppfølging utover det de hadde ved besøkene. Han har en fin utvikling. Fostermor likte ikke å bytte saksbehandler da de allerede har «vært nødt til å forholde seg til alt for mange.» Jonas sier at han er lei alle damene som kom (saksbehandler, tilsynsperson osv.) – «han ville heller leke og ha det kjekt!». Han hadde hatt besøk av sin saksbehandler samme dag som tilsynspersonen kom.

Sander (11 år)

Sander snakket tre ganger alene med tilsynspersonen. Tilsynspersonen og Sander snakket også sammen med fostermor ved fire av besøkene. Sander fremstår som «glad og god og frisk og sunn.» Han har det fint og travelt med venner. Han har det fint på skolen, men sliter litt med konsentrasjonen. Sier han liker seg på skolen. Fikk alt rett på en prøve han hadde øvd på. Sander og fostermor må bli enige om bedre rutiner for lekser, noe de også gjør i løpet av høsten. Han deltar på fast aktivitet sammen med klassekamerater. Sander sin opplevelse av å være barn i fosterhjem «virker helt uproblematisk». Tilsynsperson, barnet og fostermor snakket litt om hvor usikkert situasjonen var før og at Jonas nå synes det er «veldig bra at det ble som det ble. Han har det så fint!» Under punkt om de har behov for støtte og oppfølging

beskriver tilsynspersonen det som «Det ser svært greit ut som det er.» Nær og tett kontakt med biologisk slekt.

Daniel (12 år)

Daniel snakket alene sammen med tilsynspersonen ved fire av besøkene. Tilsynspersonen og Daniel snakket også sammen med fosterforeldrene ved fire av besøkene. Tilsynspersonen snakker også på telefonen med fosterfar.

Daniel sier han har det greit på skolen. Han forteller lite om venner, og tilsynspersonen forstår på fosterfar at han har et lite sosialt nettverk. Fosterfar sier (Daniel) sliter mest med sosialkompetanse. Han har fått en ny venn på skolen. Han sier han har det bra hos fosterforeldrene og ”fosterbrødrene”. Han deltar på aktiviteter. Daniel sier at det har gått fint på samvær og han har kontakt med biologisk familie. I rapportene er det tydelig at tilsynspersonen og fosterfar har forklart Daniel tilsynspersonens rolle. Han sier selv at han ikke har noe han ønsker å fortelle eller tenker på. Han er «ordknapp og sier han har det bra» når tilsynspersonen snakker med han. «De vurderer behov for litt avlastning/besøkshjem.» uten at det kommer frem om fosterfamilien har fått tilbakemelding på dette.

Ida (14 år)

Ida snakker tilsynspersonen alene ved to av fire besøk. Tilsynspersonen og Ida snakker også sammen med fostermor ved to av besøkene. Ida virker glad og fornøyd ved starten av året, men virker lei seg etter sommeren. I starten av året var «hennes helse blitt bedre, både fysisk og psykisk» etter at det ble avklart at hun skulle bo i fosterhjem. Etter hvert virker det som at hun ikke vil bo i fosterhjemmet, men at hun heller ikke vil bo andre steder: «Hun har ikke noe ønske om å flytte til andre.» Hun gir uttrykk for at hun har det bra sammen med andre, men mindre bra i fosterhjemmet. Hun vil helst være alene, og føler at fosterfamilien ikke forstår det. Ida sier selv hun er mye trist. Fostermor sier hun driver med selvskadning. Det er lite samspill/kontakt mellom Ida og fosterforeldrene. Hun bryr seg ikke om karakterene går dårlig, og «sier hun gjør så godt hun kan». Hun har venner å være sammen med, noen gamle og noen nye. Hun deltar på aktiviteter. Hun har kontakt med biologisk familie, og «hun sier at (hennes forhold med mor) er som før, og at det er greit nok å være der». Ved det ene besøket hadde saksbehandler vært på besøk tidligere på dagen og Ida synes det ble litt mye.

Stian (14 år)

Stian snakker alene med tilsynspersonen ved tre av besøkene. Tilsynspersonen og Stian snakker også sammen med fosterforeldrene ved fire besøk. Stian er den eneste i undersøkelsen som har mannlig tilsynsperson, og har hatt han over tid. Tilsynspersonen opplever at Stian vet hvorfor han er i fosterhjemmet, og at han forstår mer etter hvert som året går. «Han sier ikke så mye om dette når vi snakker.» Han sier selv at det går bra på skolen, og han har venner. «Etter litt problemer på skolen har hjem- skole samarbeidet blitt tettere og bedre.» Han har fått gode tilbakemeldinger på skolearbeid. Han deltar ikke på fast aktivitet, det virker ikke som han ønsker det. Det virker som han bor i en harmonisk og trygg familie. Han virker trygg og glad i fosterfamilien hvor han bor sammen med et biologisk barn av fosterforeldrene. Fosterforeldrene er tydelig glad i Stian. Tilsynspersonen føler seg velkommen av både Stian og fosterforeldrene. Stian har regelmessig kontakt med biologisk familie og han gleder seg til samvær. Tilsynspersonen mener «han forstår tydeligvis mer og mer og virker komfortabel med situasjonen» i fosterhjemmet. Videre er han ikke altfor pratsom, men har heller ingen problemer med å snakke med tilsynspersonen. For tilsynspersonen virker det ikke som familien har ytterligere behov for støtte og oppfølging fra barneverntjenesten. «Stian ga heller ikke uttrykk for at det var noe han savnet eller trengte.»

Karen (15 år)

Karen snakket alene med tilsynspersonen ved to av tre besøk. Ved et av tre besøk snakket tilsynspersonen og Karen sammen med fosterforeldrene. Karen er det eneste barnet i undersøkelsen som har tre besøk. Det fremkommer av rapportene at familien ønsker redusert antall tilsynsbesøk fra fire til to besøk pr. år, uten at det kommer frem om det er fattet vedtak om dette. Tilsynspersonen oppfatter at Karen aksepterer situasjonen (som barn i fosterhjem) og at hun er vant til det. Det «virker ok», og hun «godtar det greit.». Det går greit på skolen, men er litt kjedelig. Har noen venner på skole og hjemme. I starten av året deltok hun gikk på faste aktiviteter, noe hun hadde ved det siste møtet. Hun har kontakt med biologisk familie. Hadde med huskelapp til tilsynspersonen om en situasjon som oppstod ved samvær. Det virker som om kontakten mellom Karen og fostermor er OK, og at de trives med hverandre.

Marie (10 år)

Marie møter tilsynspersonen sammen med søster (Ingrid), som har samme tilsynsperson. Tilsynspersonen snakker ikke alene med Marie ved noen av besøkene i løpet av 2013. Hun observerer et godt samspill mellom søstrene. Marie snakker naturlig om det å være barn i

fosterhjem, og hun omtaler de som mor og far. Tilsynspersonen «tror ikke helt hun forstår hvorfor hun er plassert der og har heller ikke noen formening om at hun ikke alltid skal være der.» Hun er glad, pratsom, urolig, åpen og ærlig: «kanskje litt mye...». Hun gir uttrykk for at hun er glad for å være med tilsynspersonen. For tilsynspersonen virker Marie mer moden for hver besøk, samtidig som hun ved slutten av det ene besøket «viser tegn til det motsatte». Det virker som om hun trives på skolen, men at tilsynspersonen opplever det er «en del (hun) antar skole og barnevern tar tak i». Hun skifter samtaleemne når tilsynspersonen og Marie snakker om skolen, så de snakker ikke så mye om det. Tilsynspersonen vet ikke om de har behov for ytterligere støtte og oppfølging. Tilsynspersonen vet ikke om Marie har kontakt med biologisk familie: «Så vidt jeg vet har de ikke kontakt».

Ingrid (13 år)

Ingrid møter tilsynspersonen sammen med søster (Marie), som har samme tilsynsperson. Tilsynspersonen snakker ikke alene med Ingrid. Hun har bodd lenge i fosterhjemmet, og omtaler fosterfamilien som mor, far, tanter og onkler. «Det virker som om hun har et godt forhold til alle, og at hun har det bra.» Ved flere tilfeller måtte tilsynspersonen påpeke at «hun burde roe seg ned.» «Dette virket noe uvanlig på meg, i og med at jeg kjenner henne lite og skulle tro at hun ville prøve å oppføre seg best mulig. Vi var sammen flere timer, og hun var blid og grei helt til vi skulle hjem.» Tilsynspersonen opplever Ingrid som noe umoden, men at hun «ikke [har] kompetanse nok til å utdype hennes utvikling». Ved et møte er de på rommet mens babycallen står på. Tilsynspersonen vet ikke hvorfor, men spør heller ikke. Ingrid svarer at hun har det bra (på skolen) og at hun trives. Snakker lite om biologisk familie: Tilsynspersonen «spør heller ikke om de har kontakt, da (tilsynspersonen) oppfatter at (hun) skal kartlegge situasjonen i henhold til fosterhjemmet. Dersom Ingrid selv kommer inn på emnet, vil (tilsynspersonen) naturligvis snakke om dem.» Snakket ikke om årsaken til hvorfor hun bor i fosterhjem, men «snakker mye om at hun er fosterbarn, uten at det kommer frem noen negativt». «Navngir ingen venner, men gir heller ikke uttrykk for at hun er ”venneløs”. Det virker som om hun er en del sammen med søsteren i fritiden.» Hun har fått venner hun trives med på den nye skolen (høsten 2013). Tilsynspersonen foreslår at de møtes alene fremover, noe Ingrid «gav uttrykk for at hun ønsket».

5.5 Kategorisering

Å knytte begreper og ord til kategorier blir av Miles & Huberman (1994) beskrevet som *koding* (Thagaard, 2009). Thagaard relaterer koding mer rettet mot kvantitativ metode, og

benytter betegnelsen *kategorisering*. Silverman mener at gjennom å starte med klassifisering av materialet inn i enheter og videre dele enhetene inn i kategorier gir oss en kvalitativ analyse ([Thagaard, 2009](#)). Ved å kategoriserer må jeg samtidig reflekterer hvordan de kan klassifiseres, og symbolet jeg bruker i de ulike kategoriene. På den ene siden styrer organiseringen min forforståelse, og på den andre siden utvikles det en forståelse av meningsinnholdet ([Thagaard, 2009](#)). Det er et analytisk hjelpemiddel, men samtidig er det en begrensning fordi det kan hindre åpenhet for andre perspektiver (*ibid.*). I undersøkelsen kategoriserte jeg og deretter leste gjennom rapportene for å se at kategoriene mine ikke hadde begrenset meg i forhold til problemstilling. Kategoriene formes i lys av teoretiske perspektiv (Backe-Hansen & Frønes, 2012).

5.6 Avgrensninger

Ettersom jeg ønsket å analysere og drøfte dokumenter i form av tilsynsrapporter har jeg valgt å ikke intervju barn i fosterhjem, tilsynspersoner og saksbehandlere i det kommunale barnevernet. Samtidig er det viktig å involverte partenes refleksjoner gjennom for eksempel brukerundersøkelser, intervju og observasjoner, selv om dette ikke er en del av denne undersøkelsen.

Rapportene er skrevet av tilsynsperson etter gjennomførte besøk i fosterhjemmet. Alle besøkene er planlagte, og ingen er uanmeldte møter mellom tilsynsperson og barnet.

Aldersgruppen på barna jeg valgte å innhente rapporter fra var mellom 7 og 15 år, jf. Tabell 4. På bakgrunn av rapportene ser jeg en viss skjevfordeling i alder ved tidspunkt for tilsynet. I hvilken grad det påvirker språket i rapportene er vanskelig å si. To av barna har en ikke-etnisk norsk bakgrunn. Det er som nevnt i punkt 5.2 flere av barna i undersøkelsen som bor i ordinære fosterhjem enn de barna som bor hos slekt. Jeg ba ikke spesifikt om lik fordeling mellom slekt og ordinært fosterhjem, heller ikke hvilket kjønn tilsynspersonene og barna skulle ha. 8 av barna er gutter og 5 av barna er jenter. Disse er fordelt på 9 forskjellige tilsynspersoner, hvorav en er mann og resten damer, jf. Tabell 3. Jeg kan derfor ikke si med sikkerhet om jeg ser en kjønnsmessig forskjell på tilsynspersonene og innholdet i rapportene. Jeg vet ikke alder og yrke på tilsynspersonene, og det er ukjent for meg hvilken bakgrunn, utdanning og erfaring de har. Barnets saksbehandler skal også følge opp barnet i fosterhjemmet med fire årlige besøk. Denne oppfølgingen er ikke en del av

informasjonsinnhentingen min. Det er heller ikke tilsyn med barneverninstitusjoner, hvor tilsynsansvaret ligger hos Helsetilsynet.

Alle er under offentlig omsorg etter omsorgsovertakelse³⁶. Hjelpetiltak med frivilling flytting med foreldres samtykke er ikke en del av oppgaven. Barn som bor i besøkshjem er heller ikke en del av oppgaven, selv om det er viktig å påpeke at også disse har krav på oppnevnt tilsynsperson.

Jeg har innhentet dokumenter fra en barneverntjeneste. Tilsynspersonens refleksjoner og vurderinger noteres ned i et allerede fastsatt skjema³⁷, og dette er lik i de fleste kommuner. Jeg har valgt å følge barna over en tidsperiode på et år. For å se om rapportene ble fulgt opp ønsket jeg å fokusere på flere rapporter for hvert barn, enn å fokusere på å få en rapport for et barn fra flere kommuner. Samtidig kan det også ses på som en svakhet at jeg ikke har innhentet rapportere fra flere kommuner. Jeg vil ikke undersøke eventuelle forskjeller kommunene i mellom.

Forskning har vist at ikke alle har tilsynsperson fra flyttingen til fosterhjemmet (Sundt, 2010). Ettersom jeg spesifikt ba barneverntjenesten om tilsynsrapporter, så vil ikke undersøkelsen fortelle leseren noe om barnet har tilsynsperson, men heller *hvor ofte* barnet har besøk av tilsynspersonen. Det jeg kan undersøke er om barna fikk de lovmessige tilsynsbesøkene de hadde krav på i løpet av året 2013, og innholdet i tilsynsrapportene.

Problemstillingen jeg har valgt er som nevnt innledningsvis:

«Hvordan dokumenteres barns egne synspunkter i tilsynsrapporter i fosterhjem?»

Ettersom jeg studerer tilsynspersonens språk, vil det være flere situasjoner, hendelser og samtaler som ikke kommer frem. Dette er ikke uvanlig i litteraturen, og særlig ikke i rapporter og journalnotat. En skal få en oversikt over innholdet (Engebretsen, 2007) og dermed oversikt over hva som ble tatt opp under besøket og eventuelle hendelser som har oppstått etter forrige besøk. Jeg kan ikke være sikker på om flere synspunkter ligger skjult i tilsynspersonens språk. Samtidig opplever jeg at tilsynspersonen skal tydeliggjør på best mulig måte barnet i fosterfamilien og hvordan han eller hun har det i hjemmet. Dersom tilsynspersonen lykkes i denne oppgaven, vil også overgangen fra eventuelle saksbehandlerbytter bli mer skånsom og

³⁶ Lov om barneverntjenester § 4-12

³⁷ Se oversikt i Tabell 1 under Kapittel 2 Kontekst.

utelukke eventuelle misforståelser som kan oppstå dersom tilsynsrapportene er utydelige eller inneholder mangler.

6 Analyse og diskusjon

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene i fra analysen av rapportene og jeg har valgt å presentere funnene av empirien med kort beskrivelse og kort presentasjon. Presentasjon av tilsynspersonene og barna følger av Tabell 3 og 4, samt sammendrag av hvert barn under punkt 5.4. Hensikten med en slik fremgangsmåte er at leseren skal få et overblikk over tilsynspersonene og barna i denne undersøkelsen.

Analysert data blir presentert samtidig med en drøftelse. I henhold til Dalland (2012) består drøftingen av fire ulike faser:

- Systematisering og ordning av data
- Analyse
- Vurdering
- Tolkning

Disse punktene kan jeg relatere til tabell om finne, tolke og reflektere, jf. punkt 4.6.

En analyse er sortering og bearbeiding av materialet, og tolkningen er tidspunktet hvor materialet skal forstås (Dalland, 2012). Jeg veksler mellom tolkning og analyse for å sikre kvalitet. I analyseprosessen min har jeg parallelt jobbet mellom analyse og tolkning, skriving og lesing på teori.

Jeg undersøker om barns egne synspunkter kommer frem i tilsynsrapportene. Dette har igjen ført til følgende spørsmål, som jeg vil besvare:

- Dokumenteres barns synspunkt i forbindelse med samvær, venner og skole?
- Dokumenteres barns synspunkter rundt trivsel i fosterhjemmet og opplevelse av å være barn i fosterhjem?
- Blir tilsynsrapportene fulgt opp, og får barnet tilbakemelding?

Alle barna i undersøkelsen hadde en tilsynsperson gjennom hele året. Det kom ikke frem i rapportene om de har hatt utskiftninger av tilsynspersoner etter barnet først flyttet til fosterhjemmet, eller hvor lenge det var siden barnet flyttet.

6.1 Funn fra rapportene

I alle rapportene vurderte tilsynspersonene at barna ble godt ivaretatt i fosterhjemmet. Barna gav uttrykk for at de trives i fosterhjemmet, ut fra teksten i rapportene.

Ingrid virker fornøyd både på skolen og hjemme. Hun gir uttrykk for trivsel og klager ikke på noe.

Han vokser og trives godt.

Han vokser og ser ut til å trives.

Det er tilsynspersonens vurderinger som er tydelige i språket på bakgrunn at barna vokser og at de ikke har noe å klage på. Et av barna sier hun trives, men ut fra innholdet i rapportene kan det vurderes som at hun ikke trives (selvskading, negativ utvikling på skole, deprimert og trist, trives utenfor fosterhjemmet.):

Ved forrige besøk hadde hun begynt å bli deprimert/lei seg, men sa ikke noe om det. Det har vært en vanskelig sommer [...] Ida har i dag sagt at hun har det bra når, hun var på besøk hos andre, men mindre bra hos fosterfamilien. [T6]

En ser et tydelig fokus på problemer ettersom tilsynspersonen påpeker at hun svarer fosterforeldre på en uhøflig måte og at hun ikke konsentrerer seg på skolen. En kan tolke dette i retning mot at hun oppfører seg ”vanskelig” for å få gehør dersom hun er misfornøyd med situasjonen, jf. Christiansen, 2012. I Ida sine rapporter kan jeg vurdere at tilsynspersonen har et voksenperspektiv, samt et fokus på utfordringer hun har. Dette er ikke etter styrkeperspektivets prinsipper, jf. punkt 4.6 og Figur 2. Selv om Saleebey (1999) fokuserer på å se ressursene og mulighetene i alle relasjoner og samfunn, er det uunngåelig å ta utgangspunkt i at ingen utfordringer kommer frem i rapportene. Spesielt med tanke på at en av tilsynspersonens ansvar er å få frem flere sider av barnets opphold i fosterhjemmet – også det som oppleves utfordrende og vanskelig. Kun dersom problemene blir tydelige kan en iverksette tiltak på et tidlig tidspunkt. I så måte kan en også vurdere tilsynsordningen som en forebyggende ordning med sikte på å hindre at barna flytter ofte, eller at skoleprestasjoner blir færre, jf. Egelund m.fl. (2009) under punkt 4.9. Kanskje blir problemene lettere å bære dersom barnet selv får snakket om det. Som Horverak (2009) belyser kan en se negative hendelser som en utfordring og en kilde til muligheter. Et eksempel kan være der et barn har hatt sosiale vansker på skolen, men som mestrer en plass i elevrådet. Ved å snakke med

barnet om det barnet synes er utfordrende kan barnet mestre og se løsninger. Dersom barnet *forstår, vil og kan* mestre og håndtere utfordringer, vil en samtidig få en sterkere opplevelse av sammenheng, jf. punkt 4.5. Tilsynspersonen kan bli en terapeut, uten å være en terapeut som Ulvik (2007) viser til.

Barnet har behov for å forstå og bli anerkjent, for å få en opplevelse av sammenheng. Dermed skal en følge opp og undersøke om barnet har det bra i fosterhjemmet. En tilsynsperson gav uttrykk for at barnet trives i fosterhjemmet, men at han har behov for

mye oppmerksomhet og oppfølging. [T1]

Samtidig gir tilsynspersonen uttrykk for at fostermor virker sliten og at hverdagen er travel. På den ene side har tilsynspersonen vurdert familien som travel og sliten, og barnet som har et behov for å bli sett. Samtidig er dette vurderinger som ikke nødvendigvis fører til tiltak som avlastning og besøkshjem. Familiens behov for ytterligere oppfølging/støtte blir ikke fulgt opp ettersom familien selv ikke ønsker oppfølging. Dette til tross for tilsynspersonens opplever av at barnet har større behov for å bli sett. Samtidig skriver tilsynspersonen at hun ikke vet hvor mye hjelp de får, men inntrykket er at familien får mer enn nok oppfølging. I hvilken grad oppfølgingen er rettet og tilpasset barnet tilsynspersonen besøker, er ikke kjent. Det er heller ikke nevnt hva Ole selv mener.

6.1.1 Behov for støtte og oppfølging

- Flertallet av tilsynspersonene vurderer at fosterfamilien ikke har behov for støtte og oppfølging.
- Noen av tilsynspersonene vet ikke om fosterfamilien har behov for støtte og oppfølging.
- Barna blir ikke spurt om de har behov for støtte og oppfølging.

I alle rapportene er det stedvis uvisst hvem som sier hva, og pronomen «de» er hyppig representert. Et eksempel er

De ønsker ikke det! [T1]

Det er uklart for leseren hvem som har gitt uttrykk for at de ikke ønsker oppfølging. Det blir for leseren diffust, og de ulike stemmene blir utydelige. Samtidig kan en slik formulering gjøre avstanden større mellom skriver og familie i den forstand at vi blir en «De» og «Oss» refleksjon. Eller «den Andre» som Engebretsen (2007) viser til. På samme måte som pronomen «de» blir tydelig i eksempelet over, så blir barns egne synspunkter rundt

oppfølging og støtte mye svakere. Jeg finner ingen direkte diskurs³⁸ om barns egne synspunkter rundt hans eller hennes behov for ytterligere oppfølging og støtte. Det kan tyde på at tilsynspersonen opplever spørsmålet mer rettet mot voksenverden og et tema barnet ikke behøver involveres i, eventuelt beskyttes fra, jf. Løfsnæs (2002). På den andre side kan det også tyde på at barnet ikke har noe interesse av å involveres i behov for økt støtte og oppfølging. Samtidig vurderes det til at barnet selv ikke er spurt om temaet støtte/oppfølging, og dermed heller ikke har hatt mulighet til å fortelle. Dersom han eller hun er spurt, så er det ikke dokumentert i rapporten, og dermed er ikke barns egne synspunkter tydeliggjort ovenfor saksbehandler. Samtidig ser leseren at fosterforeldre er tydeligere i rapportene på dette tema:

Fostermor sier at de er fornøyde slik det er! [T1]

Fostermor sier det går bra. [T4]

Fosterforeldrene sier det er viktig at de får fortsette med veiledning slik som de får nå. [T9]

Jeg oppfatter fostermor slik at hun og barneverntjenesten samarbeider godt. Hvorvidt hun trenger støtte og oppfølging, er ikke uttrykt spesifikt når jeg har hatt tilsyn. [T3]

De sa de ikke trengte noe støtte og oppfølging akkurat nå. Det virker som ting var rimelig bra i forhold til det. [T7]

Det ser ut som fostermor utfører rollen [...] på en utmerket måte. Hun tar sikkert kontakt med barneverntjenesten dersom behov. [T3]

I visse rapporter er det også nevnt at tilsynspersonen ikke vet , eller at det ikke var et tema familien snakket om under besøket.

Jeg forstår på henne [fostermor] at Marie lett blir urolig og blir veldig oppspilt. Om dette blir fulgt opp av andre enn fosterforeldrene, vet jeg ikke. Det er derfor umulig for meg å vite om de har behov for ytterligere hjelp og oppfølging. [T9]

Jeg vet ikke. Kun fostermoren har vært hjemme ved de siste besøkene mine og det virker som om hun er fornøyd med den oppfølgingen hun får. [T9]

Snakket ikke med fosterforeldrene denne gangen. [T6]

Ikke noe å tilføye. [T5]

³⁸ Se oversikt over diskursene i tabell 2.

Det kan dermed vurderes til at tilsynspersonen, i visse tilfeller, opplever å ikke vite er lettere enn å involvere barnet. Barn selv har ikke størst behov for å bestemme, noe figur 3 illustrerer. Barnet har like fullt behov for informasjon om hva som skjer, noe som igjen gir barnet oversikt og forutsigbarhet. I tillegg kan en vurdere det til at barnet, som ekspert i eget liv, kan bidra med refleksjoner med hvilke tiltak som kan iverksettes i form av støtte og oppfølging. Barnet får anledning til medvirke i trygge omgivelser, jf. BLD (2014:4).

6.1.2 Ikke alle snakket alene med tilsynsperson

- 3 av 13 barn snakket ikke alene med tilsynspersonen i løpet av året.

Disse barna er fordelt på to av de ni tilsynspersonene, henholdsvis T1 og T9, jf. Tabell 3.

T1 snakket sammen med barnet, biologisk mor og fosterforeldre:

Erik ønsket at mor og fosterforeldre skal være tilstede! (sa de). [T1]

Samtidig var *de voksne mer "tilbakeholdne" slik at samtalen var mellom Erik og tilsynspersonen.*

Som leseren kan vurdere det, så er det ikke Erik som forteller dette til tilsynspersonen. At hun skriver (*sa de*), kan også tyde på at hun påpeker dette var *de* og ikke Erik som direkte fortalte dette. Det kommer ikke frem i rapportene i løpet av året om tilsynspersonen har spurt Erik. Samtidig kan det være hans opprinnelige ønske, noe som også antydes ovenfor leseren. Han blir i så fall lyttet til. Tilsynspersonen opplevde at de voksne var tilbakeholdne, slik at de to kunne snakke.

T9 hadde tilsyn med to søstre, og var tilsynsperson for begge. Ut fra rapportene vurderer jeg at T9 ikke snakket alene med hver enkelt, men at søstrene var sammen ved alle fire besøk. Dette gav T9 uttrykk for at virket *forstyrrende*. Ved et tilsyn i fosterhjemmet var også babycallen på slik at fostermor hørte hva de snakket om på rommet.

Ved dette møtet er vi [i huset] og fostermor har på babycall. Jeg burde kanskje spurt hvorfor, men det gjorde jeg ikke. Har imidlertid forstått at det er pga. Ingrid skal oppføre seg bra. [T9]

T9 spurte ikke hvorfor den var på. Dette vurderer jeg som etisk krenkende ovenfor barnet, jr. Høiland & Juul (2005) under punkt 3.1. Barnet har ikke mulighet til å snakke fritt og gi uttrykk for egne synspunkt uten å risikere at fostermor lytter. Om dette har påvirket henne

under besøket er ikke kjent. Tilsynsperson vurderer at babycallen er på fordi barnet *skal oppføre seg bra*. Barnet overvåkes for å sikre at hun oppfører seg slik de voksne forventer.

Det fremkommer av rapportene at tilsynspersonen ønsker samtaler alene, men det blir ingen endring i løpet av året. At barna har tillit til tilsynspersonene er avgjørende for at de skal kunne snakke alene. Det kommer ikke frem i rapportene om manglende tillit til tilsynspersonene er årsak til hvorfor de ikke snakker alene.

T4 belyser hos begge barna hun har tilsyn for at det virker avklart og avslappet:

Virker helt avslappet. På direkte spørsmål sier Sander han er fornøyd med situasjonen som den er. Det går bra med mor og hun er bekvem med situasjonen, sier de. [T4]

Virker avklart. Snakket litt om barnehjem og hvordan det var før når barn ikke kunne bo hos foreldrene sine. Han virket fornøyd med at han kunne bo hos tante nå. [T4]

I rapportene er det i hovedsak skrevet *De har ikke behov for det, Vet ikke, Trolig ikke, Kom ikke opp som tema. Alt virker bra. og Jeg antar de tar kontakt dersom det er behov for det.* Det ble ikke spesifisert i rapportene om barnet hadde mer behov for ytterligere støtte og oppfølging, bortsett fra et barn hvor tilsynspersonen skrev:

Stian ga heller ikke uttrykk for at det var noe han savnet eller trengte.[T7]

Det er tilsynspersonen som vurderer at Stian ikke gav uttrykk for noe.

Barna forteller at de ønsker å redusert tilsyn, økt samvær eller utstyr. Det kommer ikke frem i rapporten at barnet har fått tilbakemelding på dette. Et eksempel er [T3]:

Tom ønsker fortsatt utvidet samvær med biologisk far, har ikke fått svar på dette – enda. Tom vil gjerne overnatte. Han venter på tilbakemelding på dette. Han ønsker seg pc.

Tom sier han ønsker tilbakemelding. Her er barnevernets makt veldig synlig ettersom det er barnevernet som avgjør om Tom får økt samvær. Tilsynspersonen gjør riktig i å videreformidle dette til saksbehandler. Hun ser hans behov, anerkjenner Tom sine ønsker og hans synspunkter får en betydning. Likevel kan en også vurdere at saksbehandler er hinder for

barnets medvirkning. Spesielt ettersom Tom ikke får tilbakemelding i løpet av året, selv om han og tilsynspersonen påpeker behovet.

6.1.3 Samvær og kontakt med biologisk familie

- 2 av 13 har lite eller ingen kontakt med biologisk familie
- 4 av 13 har sjelden kontakt (færre enn en gang pr. måned)
- 6 av 13 har ofte kontakt (minst en gang pr. måned)

De fleste barna hadde hyppig kontakt med biologisk familie.

Slekt eller ordinært fosterhjem

Jeg er ikke kjent med om barnet bor hos slekt eller ikke, annet enn det som kommer ut fra rapportene. Kommunen som gav meg rapportene kunne ikke bekrefte hvem av barna som bodde i slekt. Rapportene ble makulert og derfor ikke tilgjengelig lenger.

Ut fra rapportene og hvordan jeg tolker dem så bor:

- To av 13 barna hos tante og/eller onkel. [T2] og [T4].

I rapporter fra både Emma og Jonas vurderes det at de føler seg trygge, utvikler seg bra og blir fulgt opp på alle måter. Fosterfamiliene gir heller ikke uttrykk for at de ønsker ytterligere støtte.

Han virker fornøyd med at han kunne bo hos tante nå.

Emma sier hun har det bra. Hun er veldig glad i fosterfar og har det bra hjemme. Hun og fostermor gjør ting sammen. Hun har bare positive ting å si om fosterforeldrene og broren.

Ut fra rapportene kan en vurdere at barna trives.

6.1.4 Tilsynspersonens rolle

En av tilsynspersonene tydeliggjør ovenfor barnet sin rolle i tilsynsbesøket.

Tilsynspersonen skal «føre kontroll med at barnet får tilfredsstillende omsorg...», jf. punkt 2.5. Dette betyr at han eller hun har behov for informasjon om særlige behov for oppfølging barnet måtte ha, barnets funksjon og om det foreligger særlige forventninger og krav til fosterforeldrene eller andre i barnets omgivelser. Tilsynspersonen skal kontrollere at

«forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp...», jf. punkt 2.5. Dette stiller krav til tilsynspersonen med tanke på at han eller hun må holde seg oppdatert på hvordan barnet skal dra nytte av fosterhjemmet med tanke på utvikling og trivsel. Behov for informasjon om barns forståelse av hvorfor han eller hun har flyttet til fosterhjemmet, vedtak og planer, intensjon med flyttingen og om det foreligger særlige oppgaver og fosterforeldrene er også viktig for tilsynspersonen. Det endelige ansvaret ligger på vedkommende som har ansvaret for rekruttering og oppfølging av tilsynspersonen, jf. 7.9. Å undersøke om barnet får tilfredsstillende omsorg og forutsetningene for flyttingen fortsatt er tilstede, har tilsynspersonen behov for kompetanse, jf. Skau sin kompetansetrekant under punkt 4.

Tilsynspersonen ser barnet i sine omgivelser i fosterhjemmet. Barneverntjenesten ønsker at barnet skal ha tillit til tilsynspersonen på en måte som lar barnet fortelle om vanskelige situasjoner og hendelser. Det bør være en kontinuitet i tilsynet ([Bunkholdt, 2010](#)). Med det opplever jeg at tilsynspersonen bør være tilsynsperson over tid, slik at barnet kan få tillit til tilsynsperson. Samtidig bør tilsynene være regelmessige. Dersom barnet har tillit til tilsynspersonen så vil barnet ha mulighet til å formidle det barnet føler er best i den situasjonen de er i. Tillit er svær relevant og avgjørende i relasjonen, og de bør være gjensidig. Barnet må stole på tilsynspersonen for å kunne være åpen om hendelser som skjer i og utenfor fosterhjemmet. Det forutsetter at tilsynspersonen har kompetanse i kommunikasjon med barn, jf. Skau sin kompetansetrekant Figur 4, og tilstrekkelig informasjon om barnet til å utføre et forsvarlig tilsyn. For å kunne bygge opp relasjonen til barnet må en ha en kontinuitet i oppfølgingen av barnet, vise engasjement og lydhørhet ovenfor barnet. I tillegg til disse faktorene så bør også kontakten med barnet være alderstilpasset og etter formålet med ordningen.

Gjennom dialog med barnet vil en fremme barns synspunkter og hvordan barnet opplever hverdagen sin, utvikling og situasjon rundt både skole og hjem. For at møtet mellom tilsynspersonen og barnet skal være godt, bør tilsynspersonen møte barnet som en handlende og motivert person. Med det opplever jeg at møtet skal føre til noe positivt. Tilsynspersonen bør engasjere barnet og la barnet få innflytelse i eget liv.

Videre skal tilsynspersonen «ha god relasjonell kompetanse, være kultursensitiv og ha evnen til å skape tillit» (Barnevernpanelet 2011 s. 27). Med relasjonskompetanse menes at en skal leve seg inn i andres forståelse samt hvordan barnets omgivelser har betydning for relasjonen.

En skal samtidig legge til rette for relasjonsbygging. Et relasjonelt prinsipp i tilnærming til barnet er at vi forpliktet til verdier som tillit, åpenhet, redelighet, omsorg og nestekjærlighet (FO, 2002). For å få en god kommunikasjon skal vi også spørre etter barnets egne synspunkter og kunnskap. En god relasjon forutsetter også at en har opparbeidet tillit og at partene trives. Samtidig skal en «skjerme seg for å ikke bli en vanlig venn av familien» som Nordstoga (2002) skriver, jf. punkt 4.2. Som [T2] skriver «Kan hun få en gammel gitar? Jeg vil ikke blande meg, fordi jeg har så godt forhold til fosterforeldrene nå.» Her ønsker ikke tilsynspersonen å risikere det gode forholdet hun har til fosterforeldrene. At rollen som kontrollør og hjelper er noe uklart ettersom tilsynspersonen også velger å være støttekontakt for samme barn. Derimot kan en vurdere det som positivt at barnet ikke får enda flere mennesker å forholde seg til, men at tilsynspersonen kan fungere som begge deler. Samtidig kan en reflektere rundt hvorvidt hjelper- og støtterollen står sterkere enn kontrollrollen, som føler av god kontakt mellom tilsynsperson, barn og fosterforeldre. En må balansere mellom nærhet og distanse (Nordstoga, 2002).

Som tilsynsperson har en flere roller. Den ene rollen er å støtte og hjelpe, mens en annen rolle er å kontrollere og analysere. Dette kan også ses på som janusansikt, jf. Järvinen & Mik-Meyer (2003). Samtidig kan en også reflektere hvordan barnet også går inn i en rolle som gagner han eller henne dersom en forteller at alt er bra i fosterhjemmet. Han eller hun tar på seg en rolle, jf. Goffman rolletaking. Spesielt dersom dette er et svar vi forventer.

Tilsynspersonen skal være en støtteperson for barnet som bor i fosterhjem ([Bunkholdt, 2010](#)). Kontrollrollen tydeliggjøres med tanke på hvordan barnet har det i fosterhjemmet. Dersom tilsynspersonen skal få kjennskap til eventuelle problemer som oppstår, så må en tillit være etablert i relasjonen mellom den som fører tilsyn og barnet. Et eksempel på hvordan en kan bidra til at tilliten og relasjonen styrkes er å for eksempel finne på aktiviteter som åpner for det, nettopp med å bruke for eksempel lek eller annen aktivitet. At barnet blander tilsynspersonen og saksbehandlers rolle kan også være en utfordring i forhold til barns tillit. Dersom tilsynspersonen får klargjort sin rolle og hvilke oppgaver han eller hun har med tanke på barnets oppfølging i fosterhjemmet vil igjen bidra til at barnet ser fordelene med tilsynspersonen og at han eller hun skal være uavhengig barneverntjenesten. I så måte kan en endre barnets opplevelse som Sundt viser til ved å flytte tilsynsordningen til kommunene i stedet for i barneverntjenesten.

Tilsynspersonen skal være uavhengig barneverntjenesten, fosterforeldre og foreldre. Han eller hun kan rekrutteres i barnets nettverk, for eksempel lærere i skolen, fritidsordning og lignende. Det kan også være viktig å rekruttere helse- og sosialfagsstudenter, da disse har kunnskap om samtaler med barn og barns utvikling. En god opplæring, kursdeltakelse og oppfølging fra barnets saksbehandler veier opp mot eventuell utdanning tilsynspersonen har fra før. Tilsynspersonen skal være egnet til å utføre tilsynet på en kvalitetssikker måte. Videre bør en Som i Ingrid sitt tilfelle hvor tilsynspersonen skrev:

Kompetansen strekker ikke til. [T9]

Hun er kanskje noe umoden, men jeg har ikke kompetanse nok til å utdype hennes utvikling. [T9]

Kompetanse er avgjørende for å sikre at barnet blir fulgt opp, og et kvalitetssikkert tilsyn, jf. Kvalitetsstrategien. Bunkholdt (2010) og Sundt (2010) etterlyser en styrket kompetanse fra barnevernet i å involvere barn. I oppfølgingen skal barnet bli hørt, sett og inkludert., jf. Barneperspektivet.

En stor tyngde kan være å rekruttere i barns eget nettverk, da tilliten og tryggheten allerede eksisterer. På en annen måte kan det være vanskelig å finne en som er tilstrekkelig uavhengig fosterhjem og andre parter. Barn og unge velger sjeldent ut sin egen tilsynsperson (Barnevernspanelet, 2011, se også Sundt, 2010). Det er viktig å la barnet være en deltakende part i valg av tilsynsperson. Får barnet gi uttrykk for egne synspunkter om hvem som bør være tilsynsperson, så blir barnet involvert og får en opplevelse av å bli hørt, sett og inkludert. Det er like fullt viktig å påpeke at barnet ikke nødvendigvis får personen han eller hun ønsker, men barnets mening skal tillegges vekt. Dessuten er det avgjørende at barnet får en tilbakemelding på *hvorfor* det ble som det ble – uavhengig hvilken tilsynsperson barnet får oppnevnt. I tillegg er det svært relevant at barnet får møte tilsynspersonen sin tidlig, og får gi tilbakemelding om kjemien er fraværende. Det vil ikke være positivt for noen parter om barnet ikke føler han eller hun har en ok relasjon til personen som skal føre tilsyn. Ved et tilfelle ser jeg at tilsynspersonen fokuserer mye på hennes relasjon til fosterforeldrene:

Jeg synes det er vanskelig når det er så liten dialog mellom oss voksne! [T4]

En manglende dialog mellom fosterforeldre og tilsynspersonen bør ikke være hovedfokus i rapporten. Det er viktig at tilsynspersonen fokuserer på barnet og hvordan han eller hun har det i fosterhjemmet. Barnet er aktør, og skal ikke ses på som et objekt for andres meninger. Samtidig kan tilsynspersonen stille seg spørsmål til hvorfor det er så lite dialog blant de voksne.

7 Drøfting

Å drøfte vil si å diskutere og granske forskjellige sider, og er en helhetlig prosess sammensatt av flere deler ([Dalland, 2012](#)).

Barn som bor i fosterhjem skal både være en del av en vanlig familie, men samtidig noe annet. Noe annerledes, som for eksempel ”fosterbarn” og ”barnevernsbarn”; begrep som jeg ønsker å unngå. Ikke fordi barna selv ikke bruker det³⁹, men fordi barna er så mye mer enn bare barn tilknyttet fosterhjem og barnevern. Selv om synet på barn som aktør og subjekt er velkjent og anerkjent i både lovverk og blant sosialarbeidere og barnevern, vil ikke dette bety at barnas synspunkter kommer frem i det skriftlige arbeidet fra tilsynsperson eller analysen av dette arbeidet.

I sin posisjon skal tilsynspersonen beskrive hvordan barnet har det i fosterhjemmet, psykisk og fysisk utvikling, hvordan barnet har det på skolen/barnehage og venner, jf. tabell 1 og punkt 2.5. Samtidig skal tilsynspersonen skille mellom hva som er vurderinger og hva som er faktiske opplysninger, jf. fosterhjemsforskriften § 9, 4.ledd. Rapportene inneholder flere stemmer, jf. punkt 4.6. Den er polyfonisk. Som Engebretsen (2007) viser til så har en flere måter å gjengi tale på; Direkte og indirekte diskurs, samt fri indirekte stil, jf. tabell 2. I den grad en kan vurdere om de involverte partene i teksten ses på som subjekt eller objekt handler om hvordan han eller hun omtales i teksten. En har en grad av «showing» og «telling», jf. 4.6.

Tilsynspersonen har makt til å definere hva som er nødvendig informasjon som skal videreformidles etter tilsynsbesøkene. Han eller hun definerer samtidig virkeligheten, jf. Nybø (2006). Å ordlegge seg på en diffus måte, og samtidig definerer hva som er virkelig kan lede til at tilsynspersonen oppleves som diffus og uangripelig. Teksten åpner opp for vid tolkning av tilsynspersonens vurderinger og syn på både fosterhjem og barn. Dette medfører at barnet vanskelig kan rette opp eventuelle feiltakelser og misforståelser i ettertid. Barnets saksbehandler har også makt til å definere hva tilsynspersonen skal ”undersøke”, og kan gi barnet og familien i en avmaktsposisjon dersom deres meninger ikke blir hørt til fordel for

³⁹ Et eksempel er organisasjonen Landsforeningen for barnevernsbarn: www.barnevernsbarna.no

saksbehandlers eller tilsynspersonens refleksjoner. Vi må være bevisste makten som ligger i relasjonen, jf. 3.8.

Tilsynspersonen videreformidler fosterforeldrenes stemme som igjen kan bekrefte eller avkrefte barnets synspunkter. Et eksempel er om forhold på skolen:

Daniel sier han har det greit på skolen. Noe som også fosterfar bekrefter. [T5]

Går bra. Sier denne gangen at han ikke liker seg på skolen, men han har mange venner der, og sier også ha er blitt mye flinkere til å gjøre lekser, noe fostermor bekrefter. Hun sier også at det går litt opp og ned hva han synes om skolen. [T4]

Jeg vurderer at tilsynspersonen bekrefter barnets synspunkter ytterligere ved å inkludere fosterforeldrenes synspunkter. I så måte kan en også vurdere at barnets synspunkter inkluderes dersom den voksne er av samme oppfatning. Sammen med tilsynspersonens vurdering, står rapporten sterkere så fremt alle er enige, jf. et helhetstankegang. På den andre siden kan rapporten vilde leseren til å tolke rapportene på en annerledes måte enn det barnet tolker hverdagen sin på. For eksempel dersom tilsynsperson vurderer at barnet trives i fosterhjemmet, barnet sier det trives men fosterforeldrene forteller at situasjonen er vanskelig. I en slik situasjon er det viktig å tilnærme seg barnets synsvinkel, ut fra et barneperspektiv. Hva ønsker barnet å formidle? Hvorfor har de forskjellige oppfatninger? Samtidig må en også vurdere hvilke synspunkter en skal lytte til, samt finne løsningen på eventuelle konflikter som følger av ulik opplevelse av fosterhjemmet. Her må hensynet til barnets beste stå i fokus. Tilsynspersonen bør se styrkene i fosterhjemmet, og være løsningsfokuset, jf. punkt 3.6.

Dersom barnet ikke har tillit til tilsynspersonen, kan det resultere i at barnets og fosterforeldrenes oppfatning fremstilles forskjellig.

Ved forrige besøk hadde hun begynt å bli deprimert, men sa ikke noe om det. [T6]

Barnet svarer ut fra hva den andre forventer, mens fosterforeldre svarer ut fra hvordan de opplever situasjonen. Som nevnt over, så hadde barnet sagt at det fungerte greit, selv om hun følte seg deprimert. Som nevnt kan også barnet og foreldrene oppleve situasjoner forskjellig. Et eksempel er der barnet sier det trives og har det bra på skolen, mens fosterforeldre påpeker at barnet utagerer og sliter sosialt.

Det er viktig å vurdere hva barna forteller med ord, men også hva de viser.

Hun har god psykisk helse også, hun smiler, ser glad ut. [T6]

Ut fra barnets mimikk kan tilsynspersonen vurdere hvordan barnet har det i fosterhjemmet, og bekrefter dette ytterligere med:

God tone i hjemmet. [T6]

Det er viktig å lytte til barna, og gi de anledning til å si sin mening og bli hørt, jf. lov om barneverntjenester § 6-3. Det gjelder alle barn, og ikke bare de som bor i fosterhjem, jf. barnekonvensjonen artikkel 12. Like fullt er det viktig å reflektere rundt disse barnas sårbarhet, og både styrker og utfordringer de har som følger av tidligere erfaringer. Erfaringen de har fra barndommen før de kom til fosterhjemmet preger dem også etter flyttingen er overstått. Det er viktig for barna å få snakke med noen de er trygge på, noen de har tillit til og som de kan snakke med uten at det får konsekvenser for dem selv. Samtidig må det være en kjemi, jf. Sundt (2010).

Det er alltid hyggelig å komme på besøk hit! Da jeg skulle gå, fikk jeg en spontan og god klem av Noah. [T1]

Tilsynspersonen må være positivt innstilt til barnet, og fokusere på det positive rundt barnet. Samtidig skal en ikke overse utfordringene barnet har, jf. styrkeperspektivet. Dersom en har et tillitsforhold så fungerer også tilsynet bedre, som Hodne (2009) påpeker.

Barna har også blitt såret, skuffet og sviktet på et tidspunkt i livet hvor voksenpersonene viste seg å ikke være den trygge personen de kunne støtte seg til. I så måte er sannsynligheten stor for at barnet ikke ønsker å fortelle, stole på og være trygg på. Samtidig er et annet dilemma en mulig lojalitetskonflikt, eller andre faktorer hvor barnet ikke verken ønsker å såre eller skuffe fosterforeldre og biologisk familie, som jeg gir eksempel på under punkt 7.1.

7.1 Samtale mellom barn og tilsynsperson

- Ved 3 av 13 samtaler snakket aldri tilsynsperson med barnet alene
- Ved 1 av 13 samtaler snakket tilsynsperson med barnet 1 gang alene
- Ved 2 av 13 samtaler snakket tilsynsperson med barnet 2 ganger alene
- Ved 2 av 13 samtaler snakket tilsynsperson med barnet 3 ganger alene
- Ved 5 av 13 samtaler snakket tilsynsperson med barnet 4 ganger alene

Det er totalt sett referert til 51 samtaler hvorav tilsynsperson ved enkelte tilfeller både har snakket med barnet alene og sammen med fosterforeldre eller familie. Fordelingen av disse er hhv. 31 samtaler med barnet alene og 41 samtaler sammen med fosterforeldre eller familie. Ved noen tilsynsbesøk ble det kun snakket med barnet, mens en ser at tilsynspersonene snakket ofte med fosterforeldre. Det er viktig å påpeke at barn ikke må føle at å snakke med tilsynspersonen alene er en plikt. Samtalen skal være ønskelig fra barnet, og tilpasset han eller henne. Deltakelse skal være frivillig fra barnet sin side. Det betyr ikke at barnet selv må ta initiativ. Barnet skal heller ikke oppleve samtalen som en «informant» som ødelegger for fosterfamilien. Så langt det er mulig bør tilsynspersonen søke et godt samarbeid med familien.

Barns ønske om å ikke si sin mening bør respekteres. Som også Strandbu (2011) påpeker, så er det ikke alle som ønsker å fortelle.

I forhold til saken [...] sier Daniel at det ikke er noe mer han tenker på eller vil si til meg. [T5]

Det kan tolkes på flere måter. Enten opplever Daniel at han ikke lenger tenker på situasjonen som oppstod tidligere. Men det kan også ha oppstått en situasjon hvor han ikke ønsker å fortelle på bakgrunn av å ikke såre biologiske foreldre eller fosterforeldre. Det kommer ikke frem av rapporten om tilsynsperson spurte mer, eller om det ble snakket om utover sitatet over.

Flere støtter seg også til fosterforeldre ved besøket:

Ida støtter seg mye til fostermor, med blick, bekreftelse. [T6]

Han snakket og spurte masse, men henvendte seg helst til fostermor. [T4]

I tillegg er fordelingen av samtaler gjennom året noe ujevn, jf. tabell 5. Enkelte barn har relativt hyppige besøk i noen måneder, mens andre har dette jevnere fordelt gjennom året. Fem av barna har besøk to påfølgende måneder på slutten av året, mens ingen av barna har

besøk i to påfølgende måneder på våren. Man kan derimot ikke lese ut av tilsynsrapportene om det foreligger noen spesielle årsaker til dette. En mulig årsak til dette kan være at man på denne måten forsøker å ”presse” inn de fire besøkene som barna har rett på når det nærmer seg slutten av året. En konsekvens av det kan være at barnet selv opplever at tilsynspersonen kommer for ofte, som kan oppleves som at en bryter med privatlivets fred, jf. punkt 2.1 og EMK artikkel 8.

10 av 13 barn snakker alene sammen med tilsynspersonen ved et eller flere tilsynsbesøk. Disse besøkene finner sted i fosterhjemmet, for eksempel på kjøkkenet, i hagen eller barnets soverom. Flere barn møter tilsynspersonen utenfor fosterhjemmet, for eksempel byturer og besøk hos tilsynsperson. Tre av barna snakker ikke alene med tilsynsperson i løpet av tilsynsbesøkene til barna i 2013. Flere tilsynspersoner gir uttrykk for at de finner på aktiviteter som barnet ønsker.

Hun ber om å få kjøpe presanger. [T9]

Emma ønsket å gå og handle julegaver til venninner. [T2]

I undersøkelsen ser jeg at tilsynspersonene formidler seg på forskjellige måter i rapportene. Noen skriver direkte sitat, der en blant annet ser hyppig bruk av dialekt. Det øyeblikkelige inntrykket er dette er noe barnet selv har sagt som refereres i rapporten.

I andre rapporter finner jeg tegn til at barnet og/eller fosterforeldrene har sagt noe, men ikke hva de har sagt:

Vi snakket om fremtiden. [T1]

Hva fremtiden innebar, og hva de snakket om er ikke tydelig. Stemmene blir diffuse. Skriveren tolker det den andre sier eller gir uttrykk for (Engebretsen, 2007), og leseren stiller seg åpen for å tolke videre.

Tilsynsrapportene er et verktøy barnets saksbehandler benytter seg av i oppfølgingen av barnet i fosterhjemmet. Tilsynspersonen må være lydhør til barnets ord og meninger (Engebretsen, 2007). Han eller hun har en ansvar for å sikre at barnets oppfatninger og opplevelser blir fanget opp og videreformidlet til barnevernet. Tilsynspersonen skal formidle

sine meninger om barnet blir ivaretatt og at forutsetningene for flyttingen blir fulgt opp (BLD, 2006). For at tilsynspersonen skal kunne fange opp dette, så må han eller hun snakke med barnet. Det forutsetter at tilsynspersonen kommuniserer på en måte hvor han eller hun er tilstede og fokus på det barnet forteller. Begge parter er med på å skape et meningsforhold, og kvaliteten på relasjonen påvirker de forutsetningene barnet har for å fortelle (NKVTS, 2007).

At barn blir hørt, og får fritt gi uttrykk for sine egne meninger og synspunkt har betydning for deres eget selvbilde og utvikling. Helsetilsynet⁴⁰ (2012) viser til at barnet er «hovedpersonen i sitt eget liv og kan gi avgjørende informasjon. Barnet skal derfor gis anledning til å uttale seg dersom det ønsker det.» Å bli hørt er viktig innenfor de juridiske rammene, og det er viktig at en har et barneperspektiv, jf. punkt 3.1. Et barneperspektiv forutsetter ikke kun at vi lytter til barnet, men at barnet blir hørt og det han eller hun forteller får en betydning. Det betyr heller ikke at de kun skal få besøk av tilsynsperson som spør hvordan de har det, men møte en person som kan fange opp om eventuelle utviklingsstøttende tiltak som kan igangsettes, eller andre behov barnet gir uttrykk for. Det følger også av juridisk rett at barnets synspunkter skal «tillegges vekt etter alder og modenhet⁴¹». Det er viktig å påpeke at det er ingen plikt barnet har til å uttale seg, og det må være tydelig for barnet at han eller hun kan fortelle det de ønsker. I tillegg vil en se at barnet kan oppleve å ende i en lojalitetskonflikt. Barnet har en lojalitet til både fosterforeldre og biologiske foreldre. Det kan også føre til at barnet selv ikke gir forteller hva han eller hun egentlig mener om å være barn i fosterhjem. Det er også en risiko at barn forteller det den andre parten ønsker å høre, for enten å slippe ”bli ferdig med samtaler”, eller å slippe unna eventuelle konflikter. Thomas (2000) fant i sin undersøkelse at barnet oppfattes som moden og kompetent dersom barnets synspunkter samsvarer med den voksnes/ansattes (Vis, 2007).

Hvordan barnet formidler sin opplevelse av situasjonen som barn i fosterhjem betyr også at tilsynspersonen formidler og tolker dette videre til saksbehandleren. Tilsynspersonen må forstå hva barnet formidler som relevant i situasjonen han eller hun befinner seg i nå, og undersøke hvordan barnet skaper mening i hverdagen. Alt må ses ut fra barnets behov og perspektiv. Det kreves at en har et tillitsforhold.

⁴⁰ Helsetilsynets rapport fra landsomfattende tilsyn i 2011 (2012:6)

⁴¹ Lov om barneverntjenester § 6-3

Som Thomas fant i sin undersøkelse (punkt 3.10) ønsker barnet å komme med informasjon og motta ny informasjon. De lærer å si i fra og å bli inkludert. At barnet ikke blir sett og involvert på grunn av for mye arbeid eller usikkerhet rundt egen kunnskap er ikke gode unnskyldninger for å ikke ivareta barnets rett til å bli hørt. Dersom de møter barnet, men ikke gir barnet tilstrekkelig informasjon og mulighet til å komme med egne synspunkter vil være respektløst ovenfor barnet. Konsekvensen av å ikke bli hørt og få si sin mening er at det gir en barna en følelse av avmakt i møte med barnevernets aktører. Avmakt betyr maktesløshet, og er det motsatte av å ha innflytelse ([Haugland, 2008](#)). Avmaktsfølelsen kan lede til barns mangel på innflytelse over eget liv. Dette vil også påvirke barnets følelse av egenverd og mestring. Vanskelige hendelser i livet kan gi barnet erfaringer og øvelser, men at behovet for trygghet og tilhørighet er tilstede.

På en måte viser barnet en trygghet i at tilsynspersonen kommer på besøk. Tryggheten barnet føler åpner opp for at barnet også kan fortelle. Et eksempel er Ole som spør om tilsynspersonen må gå, og når hun kommer tilbake. Jeg ser ingen skifte i tilsynspersonene og barna, og det kan gi barnet en følelse av forutsigbarhet og trygghet. Det kan komme til uttrykk i at barna tar opp tema med tilsynspersonene eller at de kan snakke om for eksempel tema som deres opplevelse av å være barn i fosterhjem. På en annen måte kan en stille spørsmål med hvorvidt barna får en trygghet og tillit til en person de ser tre eller fire ganger per år.

Flere tilsynspersoner skriver om endring hos barna etter at de fikk en endelig bekreftelse på at de skal bo i fosterhjemmet:

En tror at etter at det ble avklart at Ida fortsatt skulle bo i fosterhjem, så har hennes helse blitt bedre, både fysisk og psykisk. [T6]

Erik trives godt hos fosterforeldrene og det ser ut som han er fornøyd med "ordningen". Fosterforeldrene sier at Erik virker lettet etter at endelig beslutning er tatt (ie. en beslutning om at han ikke skal flytte til moren) [T1]

Dette viser at barna har et behov for å forstå hva som skjer i livene deres. Like fullt ser jeg også at det hovedsakelig er tilsynspersonen og fosterforeldrene som er synlige, og foretar en vurdering av barnas opplevelse av beslutningen. Dette fordi det «ser ut som at han er fornøyd» og at den psykiske og fysiske helsen ser ut til å blir bedre som følger av avklaringen.

Alle barn bærer på hemmeligheter, og tanker de ikke ønsker å snakke med alle om. Det kan være en forelskelse eller for eksempel hemmeligheter de har med venner. Alt behøver ikke

snakkes om og deles. Det er viktig at barnets egne synspunkter rundt punkter de har i samtalen kommer frem, som relateres til punktene tilsynspersonen skal snakke med barnet om jf. Tabell 1.

Mange ganger svarer barna raskt på spørsmål som de ikke helt vet hva de skal svare, hva det forventes at de skal svare, eller ikke ønsker å svare på. De svarer ofte kort, som «Fint!» og «Vet ikke». Et eksempel er hvor tilsynspersoner skriver om barnets kontakt med sine biologisk familie:

Daniel svarer meg på spørsmål hvordan han og mor har det sammen? Fint. [T5]

Er hos moren [...] synes det er ok. [T6]

7.2 Barns opplevelse av å bo i fosterhjem

- 4 av tilsynspersonene opplever at barna ikke vet hvorfor de bor i fosterhjem.
- 2 av barna oppgir at de er vant til det
- Ut fra flere rapporter virker det som et ikke tema.

Et viktig tema barn har behov for informasjon om er hvorfor hendelser skjer. Barn har behov for å få god informasjon og oppleve at synspunktene deres er betydningsfulle, jf. (Vis, 2007, Warming, 2006, Börjesson, 2013 m.fl.). Dersom de ikke får tilstrekkelig informasjon om hva som skjer, og hvordan situasjonen blir fremover, så vil de gruble i større grad over situasjonen. I tilsynsrapporten er det et eget punkt for barns opplevelse av å være barn i fosterhjem, jf. Tabell 1 punkt 9. I punktet skal tilsynspersonen vektlegge barns oppfatning av blant annet barnevernssaken, årsak- og tidsperspektiv.

Tilsynspersonen skal tilrettelegge for at barnet fritt kan gi uttrykk for egne synspunkter. I noen rapporter kommer det frem at barnet er spurt og svarer bekræftende på ledende spørsmål:

Virker helt avslappet. På direkte spørsmål sier Sander han er fornøyd med situasjonen som den er. [T4]

[Fosterforeldrene] kjefter aldri, sa hun. [T2]

Ida svarer at det går greit å være fosterbarn, er vant med det. [T6]

Virker som hun aksepterer det greit. Er vant til det. [T8]

Det kommer ikke frem om barnet er spurt utover dette. For eksempel hva Ida og Karen mener med å være vant med det, eller hva Sander er fornøyd med tanke på situasjonen.

Samtidig ser en også at ikke alle blir spurt:

Virker avklaret. [T4]

Snakket ikke om det. [T3]

Er ikke noe tema lenger. [T4]

Andre ønsker ikke å fortelle:

Han svarer kort og lite når jeg stiller han spørsmål rundt situasjonen hans. Sier han har det bra hos fosterforeldrene. [T5]

Vrient spørsmål. Jeg tror han [...] forstår hvorfor han bor i et fosterhjem. Han sier ikke så mye om dette når vi snakker. [T7]

Hva de forteller kommer ikke frem i rapportene. Det er heller ikke tydelig om tilsynspersonene spør barnet ytterligere. Samtidig har barna opplevd brudd i relasjoner, noe som er svært vanskelig.

Ut fra rapportene vurderer jeg at noen tilsynspersoner ikke vet om barna er klar over hvorfor de bor i fosterhjem:

Dette er et ikke-tema. Jeg vet ikke helt hvordan jeg skal gripe det an! [T1]

Jeg tror ikke helt hun forstår hvorfor hun er plassert der og har heller ikke noen formening om at hun ikke alltid skal være der. [T9]

Vi snakker ofte om når hun kom til familien, men ikke om årsaken til at hun ble plassert der. Kanskje vet hun det ikke. [T9]

Barn har behov for informasjon rundt sin egen situasjon, og om de skal bo der de bor. De må også få informasjon om hvorfor de flyttet til fosterhjemmet, for å ikke ta på seg skyld de ikke fortjener. Som en tilsynsperson skriver:

Ved direkte spørsmål om Tom vet hvorfor han er plassert i fosterhjem, svarte han at det var sikkert fordi han fikk spise så mye nougatti som han ville og at han selv fikk bestemme når han skulle legge seg. [T3]

Dersom tilsynspersonen ikke hadde stilt Tom et direkte spørsmål, så hadde han kanskje ikke fortalt det. Barnet har behov for å vite hvorfor og at flyttingen ikke skyldes han.

7.3 Samvær

- 2 av 13 har lite eller ingen kontakt med biologisk familie [Ingrid, Marie]
- 4 av 13 har sjeldnere besøk med biologisk familie [Erik, Jonas, Daniel, Karen]
- 1 av 13 sier lite/ingenting om samvær, men har familie i «nærheten»: [Ole]
- 6 av 13 har ofte kontakt [Noah, Emma, Tom, Sander, Ida, Stian](en gang pr måned eller mer)

Kategoriserer jeg det enda en gang med hvem som har sjelden/ingen og hyppig, ser vi at 7 har sjelden/ingen kontakt med biologisk familie, mens 6 av 13 har hyppig kontakt.

Som Sinclair & Wilson (2009) påpeker så har barna et ønske om respekt for sin bakgrunn og familie. De ønsker at deres historie ikke skal viskes ut, men heller ses på som en del av hvem de er. Samtidig skal tilsynsperson, barnevern og fosterfamilie reflektere rundt en eventuell lojalitetskonflikt som barnet kan oppleve å bli en del av. De må kunne fortelle hyggelige ting som skjer både hos fosterfamilie og hjemme på samvær. De skal fritt gi uttrykk for egne synspunkter rundt både samvær, og sin egen historie. Lojalitetskonflikten, som Strandbu (2010) og Løfsnæs (2002) peker på kan hindre barn i å delta. En av tilsynspersonene i undersøkelsen hadde tilsyn med barnet samtidig som biologisk mor deltok. Tilsynsbesøket inkluderte et besøk hvor alle var samlet (barn, mor og fosterforeldre). Dette kan være til hinder for at barnet selv kan gi uttrykk for egne synspunkter, og føre til at barnet unngår å fortelle noe som kan såre mor og/eller fosterforeldre. Som tilsynspersonen skriver: «

Det er ikke lett å vite hva Erik egentlig tenker.. han sier så lite! Jeg forstår at han vil bo hos mor men at han trives hos fosterforeldrene. Spesielt nå når han bor nærmere kameratene. Mitt inntrykk er at han er på vent. [T1]

Det er med andre ord ikke uten utfordringer å inkludere biologiske foreldre i tilsynsbesøket. Samtidig kan tilsynspersonene vurdere hvordan relasjonen mellom barn og mor er, og samspillet dem i mellom. I tillegg får rapportene enda en stemme: Mor. «Mor sier at de ytre rammene er like hos henne og fosterforeldrene». Det er likevel viktig at barnet får snakke med tilsynsperson alene også, ettersom en da kan fortelle uten at barnet opplever å såre noen av partene. Det kan ikke være enkelt for barnet å være på vent, som tilsynspersonen opplever at Erik er. Barn har et behov for å vite hva som skjer, og for å forstå hvorfor det skjer. Det er også tydelig i rapporten at det er viktig å bo nær kameratene sine, noe som bidrar til at han

trives i fosterhjemmet. Samtidig forteller Erik lite, i følge tilsynspersonen. I Butler & Williamson (1994) sin undersøkelse påpeker barna at en redsel for hva de voksne gjør med informasjonen hindrer barn i å fortelle. Som også en tilsynsperson forteller ved tilsyn med et annet barn:

Han besøker oldemor og moren. Han overnatter og er der sammen med henne når han er der. "Det går veldig bra" sier fostermor. Selv forteller han ingenting! Når jeg spør om han kjenner/treffer noen (andre) han kjenner svarer han "det husker jeg ikke!". Jeg oppfatter at han ikke vil snakke om dette...? [T1]

Leseren kan tolke som tilsynspersonen: At han ikke ønsker å fortelle. Hvorvidt barnet ikke ønsker å fortelle dersom tilsynspersonen spør mens fosterforeldrene er i samme rom, er ikke kjent. Heller ikke om barnet blir spurt på et tidspunkt barnet og tilsynspersonen er alene.

Han sier lite og samtalen glir over i andre ting... [T1]

Ut fra det noen tilsynspersoner skriver, så er det tidspunkt i løpet av besøket hvor barnet ikke ønsker å fortelle. Samtidig kan en også tenke seg at tilsynspersonen samtidig må lede samtalen på en måte som Øvreeide (2009) påpeker. Barnet har kanskje behov for å støttes i å fortelle, og synes det er vanskelig?

En nær kontakt med biologisk familie krever respekt og anerkjennelse.

Familien har ofte og nær kontakt. Han besøker og overnatter jevnlig hos tanter med familie. Mamma ser han ofte. [T1]

Det kommer ikke frem hvem som forteller dette.

7.4 Skole

- De fleste forteller at de trives på skolen.
- Noen forteller at de blir mobbet, men utdyper ikke.

Alle barna i undersøkelsen går på barne- eller ungdomsskole.

Hun sier hun trives på skolen. Hun skifter samtaleemne når vi snakker om skolen, så vi snakker ikke så mye om temaet ved dette møtet [T9, om barnets forhold til skolen]

Det kommer ikke frem i rapportene om tilsynspersonen følger opp hvorfor barnet ikke snakker om det.

Jeg er usikker på om hun blir mobbet på skolen. Hun sier det, men når jeg ber henne utdype dette, har hun ikke noen konkrete eksempler.

Ut fra rapporten kan en vurdere at tilsynspersonen stiller spørsmål ved om hun egentlig blir mobbet, på bakgrunn av at barnet ikke gir eksempler.

7.5 Tilsynsbesøket

Noen ganger ønsker barnet å bli ferdig med møtet, noe som kommer tydelig frem i T1 sitt sitat:

Erik vokser og ser ut til å trives. [...] Han bad tydelig om at jeg måtte stille spørsmål "så [vi] kan bli ferdige med dette møte!" Han er lite pratsom (dagsformen?)

Som Graham og Fitzgerald (2010) påpeker, så må deltakelsen føles meningsfull og føre med seg en bedring og/eller endring, jf. 3.10. Samtidig viser forskning at barn ikke alltid blir hørt (Seim, 2007; Angel, 2009; Vis et.al 2010). I Erik sitt tilfelle kan det vurderes at hans ønske om å avslutte møtet skyldes tilsynspersonens mange spørsmål, som igjen ikke føles særlig meningsfulle og fører til noe. Et tegn kan være at tilsynspersonen ikke har sett barnet ut fra barnets perspektiv, og hva som er viktig for han akkurat da. Eller at tilsynspersonen fokuserer mest på fosterforeldre og det blir et møte mellom de voksne: *Vi satt i stua og pratet*. Kanskje Erik vil, som i Jonas sitt tilfelle, *«heller leke og ha det kjekt!»*? På en annen side kan jeg også vurdere det til at barna er trygge i fosterhjemmet, og opplever de hyppige besøkene som forstyrrende, som Warming (2006) påpeker.

En tilsynsperson skriver:

De synes det er mer enn nok [oppfølging]! Det blir jo 1. besøk pr. måned. Denne gang gav de uttrykk for at det var unødvendig. De forstår at "loven" sier at det må være slik..

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet, så er «De» er et ord som er hyppig brukt i rapportene. Det er usikkert hvem *de* er, og hvem som mener det er *unødvendig*. Er det

fosterforeldrene sin opplevelse av besøkene? Eller er det barnet selv som gir uttrykk for at det blir mye besøk? Samtidig skal også tilsynsbesøket ha en verdi. Det skal ikke oppleves som unødvendig, men sikre at barnet har det bra i fosterhjemmet og blir fulgt opp.

Som i Erik sitt tilfelle gav han uttrykk for at han ønsket å bli ferdig med samtalen, jf. 7.5.

Samtalen har ikke et klart forløp og avslutning, og alle samtaler er unike (Bo og Gehl, 2010). Blant annet ser jeg at et tilsynsbesøk var kortere enn andre fordi *Ida hadde vondt i hodet i dag, derfor ble det et kort besøk*. Det viktig å påpeke at barnet selv bestemmer om han eller hun ønsker å fortelle til tilsynspersonen, som Kjørholt (2010) også påpeker. En kan vurdere det til at familien relaterer kontakten til tilsynspersonen som en formalitet, jf. Thørnblad og Holtan (2012) punkt 3.10.

Er det tema barna synes er lettere å sette ord på, så svarer de kanskje mer utfyllende, som skolesituasjon eller aktiviteter/venner. Like fullt er det viktig at barna får rom til å gi uttrykk for vanskeligere tanker de måtte ha. Ettersom tilsynspersonen kommer inn på besøk i hjemmet, er det tydelig for de at de er annerledes enn eventuelle andre barn i fosterfamilien som ikke får tilsyn som barnet det gjelder. Som T1 skriver:

Jeg oppfatter ham litt "mutt" og irritabel ved dette besøket. Samtidig med direkte (og det er bra). Fosterforeldrene mener at han blir "minnet om" sin situasjon når jeg (og andre) kommer.

Det er fosterforeldrenes mening, og tilsynspersonens tanker rundt Erik oppførsel som konkluderer med at han blir minnet på sin situasjon. De blir irritert dersom deltakelsen forstyrrer deres vanlige liv med venner og familie.

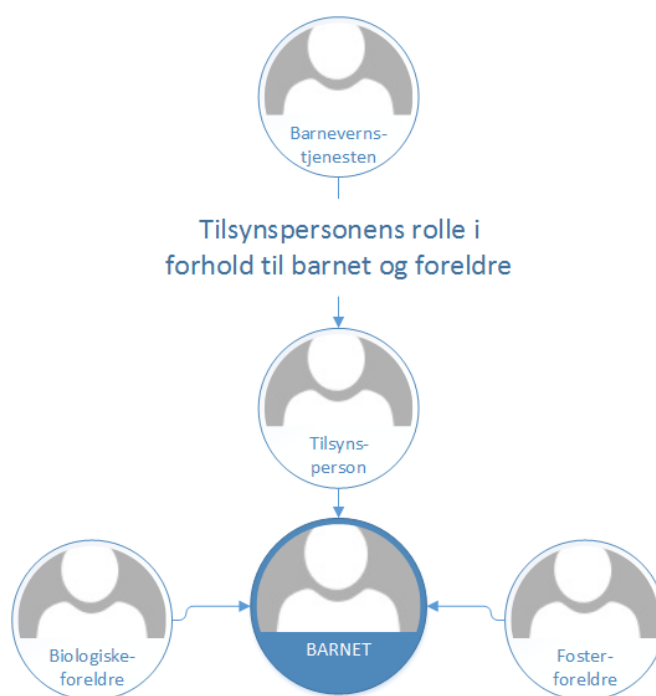
På direkte spørsmål fra meg om han var litt trett og lei alle damene som kom, så var han det – han ville heller leke og ha det kjekt! [T4]

Barnet henvender seg også ofte til fosterfamilie i samtalen. Som T4 skriver:

Jonas var mer avslappet denne gang enn forrige gang. Han snakket og spurte masse, men henvendte seg helst til fostermor. Det var en fin stemning dem imellom.

At stemningen vurderes som fin forteller leseren noe om hvordan barnet har det i fosterhjemmet. Tilsynspersonen bekrefter også dette ved å påpeke at han henviser seg til fostermor.

7.6 Vurdering av tilsynspersonens rolle

Figur 6⁴²

En refleksjon er at det skal komme frem hvilken rolle tilsynspersonen har. På en måte kan en stille spørsmål med hvor uavhengig barna oppfatter tilsynspersonen ettersom barna har flere personer å forholde seg til. Det er desto viktigere at barnet får tilstrekkelig informasjon om tilsynspersonens rolle, samt at han eller hun er der for barnet. Noen gir uttrykk for at det kommer litt mange på besøk, en annen viser til at fire besøk er for ofte i forhold til hva som er nødvendig. I tilsynspersonens mandat legges det til rette for at tilsynspersonen skal føre kontroll med fosterhjemmet. En kontrollrolle er ikke uten makt, og denne rollen kan spille inn på tilsynspersonens relasjon til familien. Det kan virke krenkende å la andre vurdere hvordan en har det i sitt eget hjem, og hvordan jobben som fosterforeldre blir vurdert. Samtidig er de kjent med at de er på oppdrag fra barnevernet. Det er kjent at barn ikke forteller dersom de er

⁴² Figur 6: Tilsynspersonens rolle i forhold til barn og foreldre

redd for informasjonen skader, og fører med seg noe negativt. Samtidig skal det føre med seg noe, det skal være ”verdt” å fortelle. I så måte har tilsynspersonen behov for å inntone seg til barneperspektivet, og se ut fra barnets perspektiv. En må påse at barns beste interesser er i fokus og hva som interesserer barnet. Barneperspektivet krever også at barnet blir tatt med i planlegging, og at en ser barnet som subjekt., jf. punkt 3.1. Å se barnet som subjekt forutsetter å se barnets kompetanse og å lytte til deres synspunkt.

Kunnskap, ferdigheter og kompetanse er viktig i sosialt arbeid og kontakt med barn. Vi må oppdateres på tilgjengelig teoretisk kunnskap, for eksempel om nytt regelverk rundt tilsynsordningen. Kunnskapen må fornyes og er i stadig endring og utvikling.

Tilsynspersonen må være klar over rettighetene barnet har til å bli sett og inkludert.

Barneperspektivet, jf. 3.1 nyanserer og inkorporert, og vi har et barnevern i utvikling, for eksempel i forhold til kompetanseutvikling (NOU 2009-2012:8). Det er derfor svært viktig å skaffe seg ny og oppdatert kunnskap til det beste for barnet. Et eksempel er tilsynsordningen, hvor det dokumenteres mangler over tid som igjen følges opp av politikere og barnevern.

Det er ikke et fast krav om at tilsynspersonene har en sosialfaglig utdanning. Like fullt fører en slik utdanning med seg viktige verktøy i møte med barn i fosterhjem. I så måte kan tilsynspersonene få opplæring i vesentlige verktøy som tilrettelegger for blant annet samtaler med barn, og å se deres synspunkt. Et eksempel er Den dialogiske barnesamtalen av Åse Langballe (2011). Med fordel kan Hege Sundt (2010) inkluderes i opplæringen for å tydeliggjøre barns synspunkt med tanke på hva de selv ønsker for tilsynsordningen.

Den personlige kompetansen er svært viktig at tilsynspersonen innehar. Skau sin teori om teoretisk kunnskap og yrkesspesifikke ferdigheter kan tillegges barnets saksbehandler å inkludere. Personlig kompetanse er viktig at tilsynspersonen har. Det er noe vi er som person, som jeg og viser til under figur 4. Den personlige kompetansen modnes og utvikles etter hvert som tilsynspersonen får erfaringer med tilsyn og barns deltakelse. Vi handler i lys av erfaringer og kunnskap.

Barn har behov for å blir sett og hørt. Dette forutsetter en velutviklet personlige kompetanse. Tilsynspersonen må ha kunnskap om hvordan han eller hun på best mulig måte kan kommunisere med barnet og bygge en god relasjon. Hvordan synet på barn preger oss i arbeidet ved tilsynsbesøket er avgjørende for at barnets stemme og medvirkning kommer

tydelig frem. Synet på barn, i dette ligger hvordan en definerer den andres situasjon, påvirker hvordan vi er i relasjonen med barnet, jf. Levin (2006). Dersom tilsynspersonen definerer barnet som urolig, så vil også det prege hennes beskrivelse av barnet.

For å kunne gjøre en god jobb må vi være bevisste og utviklingssøkende både som personer og i forhold til å skaffe oss ny og oppdatert faglig kunnskap (Skau, 2013). Det forutsetter en åpenhet i endring og utvikling. Videre viser Skau til at vår endring- og utviklingsarbeid skjer i hverdagen, arbeidsplassen og i oss selv (ibid.).

Shier (2001) sin metode kan vurdere deltakelse utover kun individnivået. Med det mener jeg barns deltakelse må være tydelig også for andre enn tilsynspersonen. Han påpeker viktigheten av å se på de politiske føringene og bedriftens syn på deltakelse. I denne oppgaven blir det mer rettet mot tilsynspersonens mulighet til

- å lytte til barnet (jr. Nivå 1),
- barn opplever tilsynspersonen som positivt innstilt til barnet (jr. Nivå 2) og at
- barn deltar i beslutningene, og at deres synspunkter inkluderes (jr. Nivå 3)

Nivå 3 kreves for å oppfylle barnekonvensjonens artikkel 12, jf. punkt 2.1. Barns deltakelse er ulike i rapportene. Samtidig mangler flere viktig innhold, jf. Riksrevisjonens dokument 3:15 (2011-2012). Rapportene inneholder korte beskrivelser som gir rom for ulik tolkning. Noen rapporter inneholder ingen ønsker fra barna, mens andre gir uttrykk for ønske om økt samvær. Jeg kan vurdere ut fra rapportene at tilsynspersonen fører dette opp ved å dokumentere, og *sende ballen over til barneverntjenesten*, men det kommer ikke frem i rapportene at saksbehandler har gitt tilbakemelding til barnet. I så måte kan en vurdere at barnet deltar i fosterhjemmet, men at det forekommer en brist i deltakelsen knyttet til kommunikasjonen mellom barn og saksbehandler. Dermed opplever barnet at det ikke resulterer i endring, jf. Angel (2009) og Sundt (2010).

7.7 Kvalitet på tilsyn

Barn har krav på oppfølging etter flytting til fosterhjemmet. Denne oppfølgingen skal også være virkningsfull, jf. Kvalitetsstrategien. Med det viser jeg til at den som fører tilsynet skal ha tilstrekkelig informasjon og kunnskap til å føre tilsynet på en virkningsfull måte. Det må resultere i en endring eller bedring, jf. Graham & Fitzgerald (2010). Det stiller krav til at tilsynspersonen kan observere barnets tilknytning og relasjon til fosterfamilien og kontrollere

at barnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet. I løpet av året snakket alle tilsynspersonene med fosterforeldrene en eller flere ganger, av kortere eller lengre varighet.

Tilsynspersonen skal ha kommunikasjonsferdigheter og relasjonelle ferdigheter som støtter barnet i å fortelle. Dette forutsetter at tilsynspersonene får korrekt og tilstrekkelig opplæring og oppfølging. Flere tilsynspersoner nevner at de ikke har kompetanse nok til å uttale seg om tema som belyses i tilsynsrapportene, og at de til tider ikke vet hva barnet vet om sin egen situasjon. Det er viktig å påpeke at det ikke foreligger et spesielt krav om en spesiell utdanning for tilsynspersonen. De er ikke på samme faglige nivå som barneverntjenesten og barnets saksbehandler, men heller regnes som uavhengig legdfolk, jf. punkt 2.5. En kan likevel stille spørsmål ved om barnet selv forstår tilsynspersonens uavhengighet. I 2013, tidspunktet hvor jeg innhentet rapportene, var fortsatt tilsynsansvaret tillagt barneverntjenesten.

Tilsynsordningen skal være trygge og sikre. Det betyr at barna skal bli hørt, og beskyttes mot overgrep og negativ utvikling. Dette krever at tilsynet er regelmessig, og at det stilles krav om politiattest for alle som jobber med barn. Dette gjelder også tilsynspersonen⁴³. Det er en liten risiko dersom de benytter seg av tilsynspersoner ingen kjenner til fra før.

Flere av tilsynspersonene besøkte barna relativt hyppig i siste halvdel av 2013, jf. tabell 5. Dette kan medføre at barnet selv føler tilsynene er for hyppige, noe som fører til at det opplever tilsynet som overflødig og unødvendig: *Han har det så fint!* [T4]. I et tilfelle ble det nevnt av fosterfamilien at det var «unødvendig» med så hyppige besøk fra barnevernet og tilsynsperson. På en annen side ser jeg også hyppige besøk rett etter barnet har flyttet inn til fosterfamilien kan bidra til å inkludere og trygge barnet, noe også Sundt (2010) ser viktigheten av. Samtidig påpeker ungdommene i Sinclair & Wilson (2009) sin undersøkelse viktigheten av å oppfattes som *alminnelig*. De ønsker å være som andre barn.

Videre kreves det at en involverer barnet og fosterfamilien, og gir de innflytelse. Barnet og fosterfamilien kan for eksempel involveres i tilsynsbesøkene (tidspunkt og sted), eller gi uttrykk for endring i andre forhold og tiltak. Små barn skal også inkluderes og gi innflytelse,

⁴³ jf. Forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven § 4 «Kommunen skal kreve politiattest etter barnevernloven § 6-10 første ledd fra personer som skal utøve tilsyn med barn i fosterhjem etter barnevernloven § 4-22».

selv om en ser at jo eldre barnet blir desto større sannsynlighet for å inkluderes, jf. Thomas & O' Kane (1998). De kan også gi uttrykk for sine synspunkter gjennom for eksempel lek, jf. Sandberg (2010). Utfra rapportene kan jeg se at barna er tydeligere i språket der tilsynspersonen har tilsyn alene. Ut fra det kan en vurdere at de voksers refleksjoner og vurderinger er tydeligere dersom fosterforeldrene deltar på møtet.

I tilsynsrapportene gis det uttrykk for ønske om endring. For eksempel med tanke på besøkshjemordning, samvær og materielle ting. Der det gis uttrykk for ønske om endring av tilbudet – både fra fosterforeldre og barn – kan jeg ikke se at det blir fulgt opp i rapportene som følger. Jeg kan likevel se at tilsynspersonen tar opp igjen eventuelle tema som de snakket om ved forrige besøk, og ”purrer” på barneverntjenesten dersom en ikke ser utvikling i saken. Det kommer ikke frem i hvilken grad barnevernet og tilsynspersonen kommuniserer om barna. Tilsynspersonen ses på som et bindeledd mellom barneverntjenesten og barnet. Rapporten blir et slags referat rundt barnets situasjon i fosterhjemmet. Fosterhjems kommunen skal kontrollere rapporten, og videresende den til omsorgskommunen. Rapporten skal også sendes til biologiske foreldre dersom barnet har flyttet med samtykke fra foreldre, jf. barnevernloven § 4-4, 5. ledd. Rapporten skal sendes til fylkesmannen dersom tilsynspersonen påviser alvorlige mangler i fosterhjemmet.

I henhold til Kvalitetsstrategien skal tjenestene være samordnet og preget av kontinuitet. En vurdering er at et tettere samarbeid mellom tilsynspersonen, barneverntjenesten og skole/barnehage kan bidra til et mer helhetlig syn på barnet i fosterhjemmet. Jeg ser flere tegn til at barna synes det blir mange forskjellige å forholde seg til, uklare roller, og tidspunkt for møter overlapper hverandre og gjør barna slitne. Tilsynspersonens taushetsplikt fører til at han sitter med egne refleksjoner for seg selv noe som kan være utfordrende for vedkommende. Med taushetsplikt mener jeg at tilsynspersonen plikter til å hindre at uvedkommende blir kjent med taushetsbelagte opplysninger. Denne plikten har tilsynspersonen både privat og på oppdrag. Det betyr at tilsynspersonen ikke kan drøfte taushetsbelagte opplysninger med for eksempel venner og familie. Dette medfører at tilsynspersonen bør få oppfølgingen før og etter besøket, dersom tilsynsperson eller saksbehandler ser behovet for dette.

7.8 Tilsynspersoners opplæringsbehov

Jeg kan stille spørsmålstegn med hvor ofte tilsynspersonene får oppfølging fra barnets saksbehandler, og på egenhånd etterspør dette. Én tilsynsperson ønsker ekstra oppfølging, og at saksbehandler skal bli med på neste tilsynsbesøk. Jeg kan ikke se at dette blir gjennomført det året jeg følger barnet og tilsynspersonen, selv om det ble nevnt etter hvert tilsyn. Samtidig kan det skape forvirring rundt tilsynspersonens rolle som uavhengig hjelper dersom barnets saksbehandler deltar på besøket. Vil barnet oppleve tilsynspersonen som tilstrekkelig uavhengig? Som ungdommene i Sundt (2010) sin undersøkelse påpeker så skilles det ikke alltid mellom de involverte.

En annen kvalitetskriteriet er at tilsynsordningen skal sikre best mulig ressursutnyttelse. Dette kan likevel ikke gå på bekostning av barnets beste. Økt bevilgning til tilsynsordningen kan sikre en utvikling i ordningen, slik vi ser et ønske om per i dag.

Et siste kriteriet er at ordningen skal være tilgjengelig og rettferdig fordelt. Det skal være en likhet uavhengig av for eksempel bosted, etnisitet, funksjonsevne, alder og kjønn. En ser en forskjell mellom kommunene, hvor det i noen kommuner har en lavere prosentandel som har tilsynsperson og om de har riktig antall årlige tilsynsbesøk, se Rambøll (2011;2014). Store kommuner vil ha større mulighet til rekruttering, alt etter antall tilgjengelige tilsynspersoner og økonomi. Etersom jeg har innhentet empiri fra en kommune, vurderer ikke jeg forskjellen mellom kommunene. Samtidig ser jeg at forskjellen påpekes av flere (Rambøll, 2011;2014, Helsetilsynet, 2012). Det er viktig at alle barn i fosterhjem har tilsynsperson og får riktig antall årlige besøk uavhengig av hvor de bor og oppholder seg. Det er hensynet til barnets beste som skal legges til grunn. I så måte kan ny lovgivning hvor tilsynsordningen tillegges kommunene føre til større mulighet for rekruttering, noe som igjen sikrer at barna får tilsynet de har krav på etter barnevernloven og forskrift. Se for eksempel punkt 2 for ytterligere informasjon om lovgivning i forbindelse med tilsyn og fosterhjem.

For å sikre kvaliteten av tilsynsordningen må en styrke både fosterfamilien, barnet og tilsynspersonen. Videre kreves det en tydelig ledelse fra barnevernet som sikrer at barna blir fulgt opp. I tillegg løfter jeg frem viktigheten med å styrke kunnskapen om tilsynsordningen og gi tilsynspersonene en god opplæring. En siste faktor som bidrar til tilsynsordningens kvalitet er at tilsynspersonene og ordningen i seg selv blir evaluert og fulgt opp regelmessig. I så måte er internkontroll avgjørende for å sikre at tilsynet evalueres og blir fulgt opp.

Tilsynsordningen kan ses på som forebyggende, jf. punkt 2.5, samtidig som det er en samtale med barnet i fosterhjemmet. En vurdering er at alle deler er viktige i oppfølgingen av barnet, jf. tilsynets formål. Det kan med fordel være en forebyggende ordning hvor en iverksetter viktige tiltak på et tidlig tidspunkt for å unngå eventuelle konflikter innad i fosterhjemmet, på skole og lignende. Dette forutsetter at barnet fritt får gi uttrykk for egne synspunkter, og disse synspunktene dokumenteres for å sikre barnets deltakelse og innflytelse. Dersom en kun vurderer hensikten med ordningen som en samtale med barnet i fosterhjemmet, så risikerer en å ikke se andre sider og faktorer med barnets opplevelse i fosterhjemmet. En unngår å se barnet som en helhet. Ved å se på barnets sosiale kapital i nettverket så vil en undersøke helheten, og ikke bare delene. Tilsynspersonen ser hvordan barnet og fosterfamilien påvirker og fungerer sammen, jf. helhetssyn på mennesker (FO, 2002). Den nye organiseringen av tilsynsordningen er fortsatt ny (iverksatt 1. februar 2014), og bør evalueres etter hvert som den inkorporeres i barnets oppfølging. Det som på et tidligere tidspunkt har fungert med tilsynsordningen bør videreføres og utvikles i tråd med forskning og erfaringer. Det som ikke har fungert bør erstattes med nye refleksjoner og forslag til tiltak.

7.9 Tilsynsrapport

Rapportene er en dokumentasjon på forsvarlig utført tilsyn, og skal sendes kommunen som har tilsynsansvar. Etter lovendringen i barnevernloven § 4-22 vil ansvaret fra tilsynet etter 1. februar 2014 legges til kommunen ved rådmannen, til forskjell fra tidligere hvor det var lagt til barneverntjenesten ved barnevernleder. Bufetat har tidligere arrangerte kurs for tilsynspersoner. Etter lovendringen er det kommunene som arrangerer kurs. Et eksempel er hvor flere kommuner arrangerer kurs sammen. En begrunnelse bak lovendringen er at rekruttering av tilsynspersoner har vært vanskelig i flere kommuner. Jeg ser manglende rekrutteringen er dokumentert i forskning (Sundt, 2010), men vil videre påpeke viktigheten av å tenke helhetlig og etter hva som er til barnets beste. Derfor kan dette være motstridende dersom regelverket vektlegger rekrutteringen høyere en barnets beste. Like fullt påpeker jeg det er ikke til barnets beste om han eller hun ikke får oppnevnt tilsynsperson vet flytting til beredskapshjemmet eller fosterhjemmet. Samtidig ser jeg det som avgjørende at barnet – som opplever å allerede måtte forholde seg til mange mennesker – får *en* tilsynsperson å forholde seg til, i stedet for å oppleve nye tilsynspersoner for hvert besøk. Dersom sistnevnte forekommer ser jeg en økt sannsynlighet for at barnet selv ikke føler tillit nok til de nye som

kommer på besøk, og dette kan være til hinder for barnets opplevelse og mulighet til å snakke fritt. Som tilsynspersonene også påpekte:

På direkte spørsmål fra meg om han var litt trett og lei alle damene som kom, så var han det - han ville heller leke og ha det kjekt! [T4]

Jeg spør om hun synes det er vanskelig å være fosterbarn, og hun svarer at hun synes det av og til. Hun opplever at det er mange personer å forholde seg til, og at hun har mange "fedre". Hun utdyper ikke dette, men det virker ikke som hun har problemer med å snakke om å være fosterbarn. Hun har akseptert situasjonen, uten å gruble for mye. [T9]

Rapporten skal videre sendes til barnets saksbehandler som skal forholde seg aktivt til rapporten ettersom tilsynspersonen noterer ned uten andres medvirkning (BLD, 2006: 24). Rapporten er et individuelt arbeid og for å styrke tilsynet må tilsynspersonen få tilbakemelding på rapporten for å sikre et forsvarlig besøk i fremtiden. Barnet har også et behov for å få tilbakemelding på punkter han eller hun tar opp med tilsynspersonen. Samtidig er det svært viktig at den som fører tilsyn også fremmer barns egne synspunkter for å tydeliggjør barns opplevelse i fosterhjemmet. Dermed er det barns stemme som kommer frem i det narrative puslespillet som ligger i rapportene.

For at barna skal kunne ha tillit til tilsynspersonen nok til at de kan formidle sine synspunkter, må barna kunne stole på tilsynspersonen. Samtidig viser forskning (Sundt, 2010) at barna synes det er vanskelig å formidle mistriivsel i fosterhjemmet i fare for eventuelle represalier fra fosterforeldrene. Barna har også en lojalitet til både biologiske foreldre og fosterforeldrene. En av tilsynspersonens oppgaver er å fange opp eventuelle vanskeligheter barnet opplever i fosterhjemmet, og dermed er det svært viktig at barnet føler han eller hun kan formidle dette uten fare for represalier.

I rapportene ser jeg beskrivelser av barna som forteller leseren noe om barnets sosiale ferdigheter, og lite om hvordan barnet selv forteller at han eller hun har det i fosterhjemmet. Fokuset blir på tilsynspersonens tolkning med tanke på hvordan han eller hun oppfatter barnet.

Det virker som han har det veldig bra i fosterhjemmet og det virker som han blir behandlet som en sønn av fosterforeldrene. [T7]

Barnet formidler hvordan han eller hun har det. Om det formidles gjennom ord, mimikk, holdning er ukjent. Det er ikke nevnt om barnet selv har sagt han blir behandlet som en sønn, men inntrykket er at dette er tilsynspersonens vurderinger. En upresis måte å referere til barnets situasjon i fosterhjemmet gir leseren en følelse av unøyaktig inntrykk og mye rom for egen tolkning.

De sa de ikke trengte noe støtte eller oppfølging akkurat nå. Det virker som ting var rimelig bra i forhold til det. [T7]

Hvem «de» er og hva som var «rimelig bra» er ikke tydeliggjort i teksten. Hva «rimelig bra» er for tilsynspersonen kan være forskjellig med tanke på hva leseren eller barnet/fosterforeldre opplever det som. Samtidig sier de at de ikke har noe behov for støtte og oppfølging. Det står refererer ikke til barnets opplevelse spesielt, men tilsynspersonens generelle inntrykk ut fra besøket:.

Det virker fortsatt som en harmonisk og god familien. [T7]

Leseren tolker hva tilsynspersonen opplever som en harmonisk og god familie for barnet. Hvordan det oppleves for barnet selv, er ikke tydelig. Tilsynspersonens stemme kommer tydelig frem gjennom hennes observasjoner. Hun kan likevel ikke vite om hjemmet er harmonisk kun ved tilsyn, eller om hjemmet også er godt og harmonisk i hverdagen. Det kommer tydeligere frem dersom barnets egne synspunkter tydeliggjøres. Som Børnerådet (2012) påpeker så ønsker ungdommene at visse tilsyn er uanmeldte, selv om det ikke nødvendigvis er mest ønskelig fra fosterforeldrenes side. Dersom uanmeldte besøk skulle igangsettes, bør det tilrettelegges for forutsigbarhet for barna. For eksempel ved at barnet blir informert om at nå skal tilsynspersonen ha fire besøk, hvorav et av disse er uanmeldte. For eksempel ved å si at et uanmeldt besøk skjer i en viss måned i løpet av året. Dette må også samkjøres med saksbehandler, slik at en ikke risikerer at barnet opplever for mye besøk. Et eksempel på det er hvor talsperson og/eller saksbehandler kommer samme dag som tilsynspersonen:

Denne gangen var han svært lite motivert for besøk. Han hadde hatt besøk av talsperson – helt nytt menneske – han synes det ble litt mye. [T4]

Litt mer låst da jeg gikk, men så hadde han også hatt besøk av saksbehandler også tidligere på dagen, så han var nok litt trett. [T4]

Som en ser opplever tilsynspersonen at det blir mye med besøk samme dag, og i tillegg fra et nytt menneske. Samtidig ser en også fordelene med å unngå skifte i personer barnet må forholde seg til. Som også en fostermor påpekte:

Fostermor fortalte at de hadde fått ny saksbehandler. Fostermor ønsket ikke det, de har vært svært fornøyd med saksbehandler, og har allerede vært nødt til å forholde seg til alt for mange. [T4]

Det er ikke nevnt hva barnets synspunkt er, men en ser situasjonen ut fra den voksnes perspektiv. Dette har også vært en utfordring med tanke på hyppige utskiftninger

Dersom barnet ikke vet hvem tilsynspersonen sin er, så har de heller ikke mulighet til å komme i kontakt med han eller henne. Derfor har også saksbehandlere en naturlig rolle i å sikre at barnet får en tilsynsperson. Saksbehandlers kunnskaper, ferdigheter og kompetanse spiller en stor rolle i utøvelsen av godt barnevernfaglig arbeid, jf. Skau sin kompetansetrekant Figur 4. Denne bør også ligge til grunn for tilsynspersonen skal kunne gjennomføre tilsynene på en tilstrekkelig god måte. Selv om tilsynspersonen ikke har en barnevernfaglig bakgrunn, så bør han eller hun like fullt ha tilstrekkelig kompetanse, kunnskap og ferdigheter til å utøve ansvaret hun eller han har for at barnet får oppfølgingen det har krav på. Dersom den som fører tilsyn viser at en bryr seg på et nivå som er forståelig for barnet, så vil sannsynligheten for at flere får en opplevelse av at tilsynspersonen bryr seg, jf. punkt Rambølls brukerundersøkelser.

8 Oppsummering

I oppsummeringen vil jeg belyse problemstillingen min som ble presentert under punkt 1.1. Problemstillingen er «Hvordan dokumenteres barns egne synspunkter i tilsynsrapporter i fosterhjem?»

I tillegg består oppsummeringen av noen forslag til tiltak som knyttes til oppsummeringen i oppgaven. Funnene fra undersøkelsen baserer seg på tilsynsrapporter fra 2013. Det er viktig å påpeke at tilsynsordning er endret som følger av ny lovgivning fra 1. Februar 2014.

I oppgaven fant jeg gjennom tidligere forskning at barn ikke snakkes med i like stor grad som man ønsker. (Skauge, 2010; Omre og Schjelderup, 2009). Dette er på tross av at barna selv ønsker å bli hørt (Vis, 2004; Børnerådet, 2012). Barn må fritt gi uttrykk for egne synspunkt og bearbeide sine opplevelser sammen med de menneskene de er trygge på. Gjennom å opparbeide tillit og trygghet kan man nærme seg barneperspektivet og dermed også kunne bistå barnet på bedre måte.

Gjennom medvirkning sikrer vi barnets integritet og styrke. Med å snakke med barn og hjelpe dem til å forstå sin egen situasjon i fosterhjemmet, bidrar vi til at barn vokser opp som trygge og selvstendige individer.

Det er viktig at barneperspektivet legges til grunn for å sikre at barn blir hørt og respektert. Dette er og en forutsetning for at barn skal kunne behandles med respekt og anerkjennelse. Tilsynsrapportene følger barnet gjennom oppveksten, men det tilrettelegges ikke for at barnet selv kan vurdere eller kommenterer innholdet med egne oppfatninger eller opplevelser. Det er dermed viktig å reflektere over språkbruk og presentasjonsform slik at rapportene ikke gir et unyansert, men oppriktig bilde av barnas opplevelse av egen livssituasjon. Et av funnene er at innholdet i flere av rapportene kan tolkes ulikt og at dette kan problematisere de berørte barnas situasjon i tilfeller der man bytter tilsynspersoner eller saksbehandlere.

Når man konstaterer at rapportenes innhold kan tolkes ulikt er det og en risiko for at identifiserte problemstillinger som fremkommer i samtaler mellom barn og tilsynspersonen ikke blir ivaretatt på en forsvarlig måte. En konsekvens av dette kan være at nødvendige tiltak

for å forbedre barnets situasjon ikke iverksettes selv om det gjennom identifisering av reelle problemstillinger er avdekket et behov for dette.

- **Dokumenteres barns synspunkt i forbindelse med samvær, venner og skole?**

Tilsynspersonene i undersøkelsen stiller spørsmål til barnet, men aksepterer svarene han eller hun får uten å dokumentere oppfølgingsspørsmål. Det er lett å svare bekreftende på ledende spørsmål. Kommunikasjonen mellom barnets saksbehandler og tilsynspersonen kan forbedres slik at den enkelte tilsynsperson får bedre grunnlag til å vurdere barnets skolesituasjon og utvikling. Derfor kan en vurdere at kommunikasjonen kunne vært tettere mellom saksbehandler og tilsynsperson. Det er viktigere å følge utvikling over tid, enn å se isolert på situasjon som en enkelthendelse.

- **Dokumenteres barns synspunkter rundt opplevelse av å være barn i fosterhjem?**

Barn i fosterhjem er i en sårbar situasjon, både før og etter at de har flyttet til fosterhjemmet. Ut fra et voksenperspektiv så vil barnet føle seg trygg etter at han eller hun har flyttet fra et negativt miljø. Ut fra en opplevd situasjon fra barnet kan flyttingen oppleves traumatisk, selv om en kommer til trygge omgivelser. Å lytte til barnet samt dokumentere barns synspunkter er viktig for å sikre at barnet forstår hvorfor han eller hun bor i fosterhjemmet og i så måte har mulighet til å bearbeide følelsene rundt flyttingen.

- **Blir tilsynsrapportene fulgt opp, og får barnet tilbakemelding?**

Det er vanskelig å vurdere ettersom jeg kun har fått tilgang til det skriftlige materialet. Ut fra rapportene kan det tolkes som at det ikke er god nok samhandling mellom tilsynsperson og saksbehandler. Det er en slutning jeg trekker ut fra min vurdering av noen tilsynsrapporter hvor enkelte oppfølgingssaker går igjen ved hvert besøk. Det kan være en riktig beslutning at slike oppfølgingssaker ikke gjennomføres, men barnet må få informasjon om begrunnelsen for hvorfor. Det kan virke som at den type tilbakemeldingen til barnet ikke finner sted siden enkelte saker er gjentakende.

8.1 Forslag til tiltak og videre forskning

De identifiserte problemstillingene over kan ivaretas ved ulike tiltak som sikrer at barnets stemme blir hørt når tilsynspersonen skriver sine rapporter. Under punkt 8.1.1. til 8.1.3 gjengir jeg noen forslag til slike tiltak.

8.1.1 Tilsynspersonens kompetanseprofil

I dagens ordning stilles det krav til personlig kompetanse for og tre inn i rollen som tilsynsperson, men det er derimot ingen krav om sosialfaglig kompetanse for å inneha denne rollen. Man kan reflektere over dette i 2 ulike dimensjoner.

- God personlig kompetanse vil gjøre det mulig å ivareta rollen som tilsynsperson basert på et menneskelig perspektiv, men kan resultere i at faglige problemstillinger i enkelte tilfeller kan bli oversett i samtaler med barnet.
- God formal og sosialfaglig kompetanse vil kunne avdekke potensielle problemstillinger på et tidligere tidspunkt, men samtidig kan og miste noe av det menneskelige perspektivet dersom tilsynspersonens vurdering i for stor grad baseres på sosialfaglige prinsipper.

En ideell situasjon vil selvfølgelig være en kombinasjon av disse kompetanseprofilene, men basert på de tilsynsrapportene som er belyst i denne oppgaven ser det ikke ut som om dette er godt nok ivaretatt i dagens tilsynsordning. Dette dreier seg i stor grad av kommunikasjon- og relasjonskompetanse.

8.1.2 Egenerklæring

Det bør vurderes om det skal opprettet en rutine som gjør det mulig og sikrer at barnets egne synspunkter blir bedre ivaretatt. Dette kan gjøres gjennom etablering av en "egenerklæring" som barnet selv kontrollerer. I dagens ordning er det vesentlig tilsynspersonen stemme som blir hørt, mens barnets stemme ikke blir ivaretatt på en tilsvarende måte da dette hele tiden tolkes gjennom tilsynspersonen egne preferanser og vurderinger. En slik "egenerklæring" må utarbeides sammen med de aktuelle barna og i en kontekst som gjør at innholdet blir ærlig presentert og mottatt med et åpent sinn hos de som er ansvarlig for å ivareta barnets situasjon.

En slik erklæring må også kunne vedlegges barnets journaler i deres videre liv. Teorien bak dette er i samsvar med konklusjonene fra Follesø (2012) der det påpekes at det i liten grad dokumenteres hva barna selv ønsker og hva som kan hjelpe i deres situasjon. En slik erklæring vil derfor også bidra til å bevisstgjøre barns egne synspunkter i det skriftlige

arbeidet, og samtidig understreke ovenfor barnet at han eller henne har innflytelse på eget liv og beslutninger som berører dette.

8.1.3 Internrevisjon av tilsynet

Gjennom internrevisjon skal kommunen etter Lov om barneverntjenester § 2-1 «sikre at kommunen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i lov [...]» Dette kan fange opp om barna får tilstrekkelig tilsyn og om synspunktene blir dokumentert. En kan i så måte sikre at tilsynet er forsvarlig.

Et forhold som er avdekket ved gjennomgang av de ulike rapportene er at barnet ikke selv får anledning til å lese eller kommentere de synspunktene som fremkommer i rapportene etter møtene med tilsynspersoner. Dermed mister man også muligheten for raskt å kunne identifisere mulige nyanser eller potensielle problemstillinger i fosterhjemmet. Noe av dette vil kunne ivaretas gjennom etablering av egenerklæringer som barnet selv kan ta ansvar for, mens dette kan også skape grunnlag for situasjoner der barn og tilsynsperson opplever problemstillingene helt ulikt. I slike tilfeller vil det lett kunne oppfattes som en negativ situasjon, mens det i realiteten er et positivt trekk som bidrar til at problemstillinger avdekkes raskere. Dermed kan dette også ivaretas på en bedre og raskere måte. Dette vil også gjøre det enklere for resten av støtteapparatet å iverksette korrigerende tiltak på et tidligere stadium.

Referanser

- Andenæs, A. & Skollerud, K.H (2003) Flytting i offentlig regi. I Backe-Hansen (red.), *Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi.* (s. 23-43) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Angel, B.Ø. (2009) *Å flytte hjem igjen etter å ha bodd i fosterhjem.* Doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU
- Antonovsky, A. (2012) *Helsens mysterium: den salutogene modellen.* Oslo: Gyldendal Akademisk
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2012) *Utsiktet flytting fra fosterhjem: en litteratursammenstilling.* Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T. & Havik, T. (2010) *Barn og unge i fosterhjem: en kunnskapsstatus [S.I]:[s.n.]*
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A.B. (2013) *Fosterhjem for barns behov: rapport fra et fireårig forskningsprogram.* (Vol.nr. 16/13. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E. & Frønes, I. (2012) *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskningen.* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Becker Jensen, L. (2011) *Indføring i tekstanalyse.* Roskilde: Roskilde universitetsforlag.
- Bo, K. & Gehl, I. (2011) Samtaler med barn. I Bo, Guldager, Zeeberg, Ebsen & Schulz Jørgensen: *Udsatte børn: et helhedsperspektiv.* København: Akademisk forlag (s.268-299)
- Borge, A.I. (2010) *Resiliens. Risiko og sunn utvikling.* Oslo: Gyldendal akademisk
- Bunkholdt, V. (2010) *Fosterhjemsarbeid: fra rekruttering til tilbakeføring.* Oslo: Gyldendal akademisk
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008) *Praktisk barnevernarbeid.* Oslo: Gyldendal akademisk
- Butler, I. & Williamson, H. (1994) *Children speak: children, trauma and social work.* Essex: Longman
- Börjesson, M. (2013) *Motivasjon, mestring og medfølelse: om å samtale med tenåringer.* Oslo: Gyldendal akademisk
- Børnerådet (2012) "De prøver at gjøre det så normalt som muligt" Et innblikk i 113 anbragte barn og ungs liv. København: Børnerådet. Tilgjengelig fra: <http://www.boerneraadet.dk/media/8850/BRD-De-proever.pdf> Lastet ned: 12.01.2014
- Christiansen, Ø. (2011) *Når barn plasseres utenfor hjemmet: beslutninger, forløp og relasjoner: under barnevernets (ved)tak.* Doktorgradsavhandling. Bergen: Universitetet i Bergen
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving for studenter.* Oslo: Gyldendal akademisk
- Damgaard, I. & Nørrelykke, H. (2001) *Den personlige samtalen: en introduksjon.* Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Duedahl, P. & Jacobsen, M.H. (2010) *Introduktion til dokumentanalyse.* Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Egelund, T. (2009) *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt.* København: SFI
- Engebretsen, E. (2006) *Barnevernet som tekst. Nærlesing av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980- tallet.* Oslo: Unipub forlag.
- Engebretsen, E. (2007) *Hva sa klienten?: retorikken i barnevernets journaler.* Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Emilsson, L. & Saltell, M. (1998) *Barneperspektiv vid familjerådslag.* Hälsohögskolan Väst i Vänersborg: Sociale omsorgsprogrammet. *Expressen.* 2.juli 2006

- Farmer, E. & Moyers, S. (2008) *Kindship Care: Fostering Effective Family and Friends Placements*. London: Jessica Kingsley
- Follesø, R. (2012) Det er alltid de voksne stemmer vi hører! I Randi Talseth og Birthe Bratvold: *Rettsikkerhet i barnevernet?* Oslo: Voksne for barn
- FO (2002) Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Oslo: GAN Grafisk
- Foucault, M. (1999) *Viljen til viten*. Oslo: EXIL
- Gamst, K. & Langballe, Å. (2004) *Barn som vitner: en empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Universitetet i Oslo
- Graham, A. & Fitzgerald, R.M. (2010) Supporting children's social and emotional well-being: does 'having a say' matter? I *Children and Society*, vol. 25, no.3. (s. 447-457)
- Grimen, H. (2009) *Hva er tillit?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. (2008) Profesjon og tillit. I Ander Molander og Lars Inge Terum (red.) *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget. (s. 197-212)
- Grøholt, B., Sommerschild, H. & Garløv, I. (2008) *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grønningsæter & Fellesorganisasjonen (2007) *Rett og galt – eller noe midt imellom? Et studiehefte om yrkesetikk fra Fellesorganisasjonen (FO)*. Oslo: LO Media
- Hansen, H.A. (2009) Å ta barnets perspektiv – en studie om hva sosialarbeidere gjør for å ivareta barnet i situasjonen. I *Norges Barnevern* nr. 4/2009 (s. 246-258)
- Hare, I. (2004) Defining Social Work for the 21st Century: The International Federation of Social Workers' Revised Definition of Social Work. I *International Social Work* 2004;47;407 London: Sage pub.
- Haugland, R. (2008) *Med makt til å krenke: om makt, avmakt og motmakt i en konfliktfylt barnevernssak*. Oslo: Gyldendal
- Havik, T. (2007) *Slik fosterforeldrene ser det – II Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet
- Havik, T. & Backe-Hansen, E. (2001) *Barnevern på barns premisser*. Oslo: Pensumtjeneste
- Hodne, K. T. L. (2009) *Å ha tilsynsfører: ungdommers erfaringer i kontakt med tilsynsfører*. Masteroppgave: Universitetet i Stavanger
- Holtan, A. (2002) *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Doktorgradsavhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Holtan, A. (2004) Kan slektsfosterhjem sikre barnets tilhørighet? I *Fosterhjemskontakt* – årg. 21, nr. 7 (2003)
- Horverak, S. (2009) *Familieråd og nettverksråd*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hove (2002) Brukermedvirkning – hindringer og muligheter. I *Embla* nr. 2/2002
- Høilund, P. & Juul, S. (2005) *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Reitzel
- Jacobsen, D.I. (2010) *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Jakobsen, T.B. (2003) Ikke vred, men skuffet: om håndteringen af klagesager i en socialforvaltning. I Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer: *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels (s. 110-135)
- James, A. & Prout, A. (1997) *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer Press
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003) *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Ritzels forlag

- Johansen, M. (2011) «*Det er vårt liv*»: *Kan barneperspektivet og barnets medvirkning inkorporeres i barnevernets undersøkelsesfase etter barnevernloven § 4-3*. Bacheloroppgave: Universitetet i Stavanger
- Johansson, M., Sundt, H. & Gulliksen, Ø. (2007) *Fosterhjemshåndboka*. Oslo: Kommuneforlaget
- Juul, R. (2004) Barnevernsarbeiderens barneperspektiv og praksiser i møtet med barn og unge i vanskelige livssituasjoner. I *Norges Barnevern*, 81 (1)
- Kjørholt, A.T. (2010) *Barn som samfunnsborgere: til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget
- Krumsvik, R.J. (2014) *Forskningsdesign og kvalitativ metode: ei innføring*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lai, L. (2004) *Strategisk kompetansestyring*. Bergen: Fagbokforlaget
- Langballe, Å. (2011) *Den dialogiske barnesamtalen: hvordan snakke med barn om sensitive temaer*. Oslo: Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
- Langballe, Å., Gamst, K. & Jacobsen, M. (2010) *Den vanskelige samtalen: barneperspektiv på barnevernarbeid: kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Levin, I. (2006) *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Løfsnæs, B. (2002) *Bestemme selv?: familieråd som metode i praktisk arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Malterud, K. (2003) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Munro, E. (2001) Empowering looked after Children. I *Child and Family Social Work* 6 (2) (s.129-137)
- Nordstoga, S. (2002) Hjelper og kontrollør – med tillit. I *Embla* nr.5/2002
- Nortvedt, P. & Grimen, H. (2004) *Sensibilitet og refleksjon: filosofi og vitenskapsteori*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nybø, (2006) *Barnet i teksten: en studie av språk og fortellermåter i tekster om barnevern*. Masteroppgave. Oslo: Høgskolen i Oslo
- Nysæther, L. (2004) Kan begrepet sosial kapital anvendes i sosialt arbeid? I *Nordisk sosialt arbeid*. Nr.01 – 2004 (s. 63-76)
- Nysæther, L. (2005) Sosial kapital i samfunnsorientert sosialt arbeid. I Siv Oltedal (red.) *Kritisk sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal norsk forlag as
- Omre, C. & Schjelderup, L. (2009) *Barn i barnevernet: En studie om barns deltakelse og styrkeprosesser i familieråd*. Trondheim: Tapir akademiske forlag
- Qvortrup, P. (2010) Om børns rettigheter i voksensamfundet. I Anne Trine Kjørholt (red.) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget
- Repstad, P. (2007) *Hva er sosiologi?* Oslo: Universitetsforlaget
- Røkenes, O.H. & Hanssen P. (2012) *Bære eller briste: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Saleebey, D. (1999) The strength Perspective: Principles and Practices. I Beulah Roberts Compton and Burt Galaway: *Social Work Processes*. Pacific Grove, California: Brooks/Cole
- Sandberg, K. (2010) Barns rett til medbestemmelse – et juridisk perspektiv. I Anne Trine Kjørholt (red.) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget (s. 47-70)
- Schjelderup, L., Omre, C. & Marthinsen, E. (2005) *Nyere metoder i moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget

- Schultz, J. (2011) Forord. I Karen-Asta Bo, Jens Guldager, Birgitte Zeeberg, Frank Ebsen & Per Schulz Jørgensen: *Udsatte børn: et helhedsperspektiv*. København: Akademisk forlag.
- Seim, S. (2007) Brukermedvirkning- et fremmedord for barn og unge i barnevernet. I Sissel Seim og Tor Slettebø: *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget (s.68-88)
- Shier, H. (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. I *Children & Society* vol. 15 (2001) (s. 107-117)
- Sinclair, I. & Wilson, K. (2009) Foster care in England. In Gillian Schofield & John Simmonds (eds.) *The Child Placement Handbook. Research, policy and practice*. London: BAAG (s. 120-138)
- Skau, G.M. (2005) *Gode fagfolk vokser: personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Skau, G.M. (2013) *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. Oslo: Universitetsforlaget
- Skaug, B. (2010) *Er det noen som vil høre på meg? Har endringer i barnevernloven organiseringen av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært på økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis?* Masteroppgave. Trondheim: Norsk teknings- naturvitenskapelige universitet
- Skjærstad, P.M. & Sanner, M. (2009) *Vitaminer til barnevernet: fra omsorgsbarn og omsorgsforeldre*. Oslo: Forandringsfabrikken
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014) *Tekstanalyse: ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Slettebø, T. & Seim, S. (2007) *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sommer, D. (2003) *Barndomspsykologi. Udvikling i en senmoderne verden*. København: Hans Reitzel
- Strandbu, A. (2007) *Barns deltakelse og barneperspektiv i familierådsmodellen*. Doktorgradsavhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Strandbu, A. (2010) Barnets deltakelse og barnets beste i barnevernet. I Anne Trine Kjørholt (red.) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget
- Strandbu, A. (2011) *Barnets deltakelse: hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sundt, H. (2010) *Jeg husker ikke navnet hennes en gang: fosterbarns fortellinger om tilsynsordningen*. Oslo: Norsk fosterhjemsforening.
- Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thomas, N. (2000) *Children, family and the state: decision-making and child participation*. Basingstoke: Macmillian
- Thomas, N. & O’Kane, C. (1998) When children’s wishes and feelings clash with their best interests. I *International Journal of Children’s Rights*. 6 (2) (s. 137-154)
- Thomassen, M. (2006) *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Thrana, H.M. (2008) *Vil jeg bestemme?: Om barn og ungdoms medvirkning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thørnblad, R. (2011) *Slektsfosterhjem: offentlig tiltak i private hjem*. Doktorgradsavhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Thørnblad, R. & Holtan, A. (2012) Fosterbarns aktørskap i møtet med barnevernet. I *Sosiologi i dag*, årg. 42, nr. 3-4/2012. (s.36-53)
- Uggerhøj, L. (1994) Haves: Hjælper. Søges: menneskelighed. I *Nordisk sosialt arbeid*. Nr.4 1994

- Uggerhøj, L. (1996) Profesjonelle personligheder. I Mona Sandbæk & Gunnar Tveiten *Sammen med familien*. Oslo: Kommuneforlaget
- Ulvik, O. (2007) *Seinmoderne fosterfamilier: en kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Oslo: Unipub
- Verpe, A.M. (2007) Å føre tilsyn med barn i fosterhjem. I *Norges Barnevern* nr. 03-2007
- Vifladt, E., Hopen, L. & Berg, K. (2004) *Helsepedagogikk: samhandling om læring og mestring*. Oslo: Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom.
- Vis, S.A. (2007) *Sluttrapport prosjekt «Barn og beslutninger» Helse og Rehabilitering* Prosjektnr. 2005/0042
- Vis, S.A. (2006) *Samtale med barn i barnevernet: utprøving og evaluering av implementeringsstrategier*. Tromsø: Barnevernets utviklingssenter Nord-Norge.
- Vis, S.A. (2004) *Samtaler med barn i barnevernet*. Skriftserie 1/2004. Tromsø: Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge
- Vis, S.A., Holtan, A. & Thomas, N. (2010) Obstacles for child participation in care and protection cases – why Norwegian social workers find it difficult. I *Child Abuse Review* 211 (2012) (s. 7-23)
- Wadel, C. (2005) *Samhandling og relasjoner: mellommenneskelig tenkning i dagliglivet*. Flekkefjord: SEEK
- Warming, H. (2005) *Har andre plejebørn det som mig?* København: Frydenlund
- Warming, H. (2006) "How can you know? You're not a foster child" Dilemmas and possibilities of giving voice to children in foster care. I *Children, Youth and Enviroments* 16(2) (s. 28-50)
- Winsvold, A. & Falck, S. (2011) *Modeller for å sikre medbestemmelse og medinnflytelse blant utsatte ungdomsgrupper*. (Vol. Nr. 5/2011) Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Øvreeide, H. (2009) *Samtaler med barn: metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Aadland, E. (2011) *"Og eg ser på deg-": vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Offentlig:

- Barnekonvensjon (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (norsk oversettelse) av 20.November 1989* (barnekonvensjonen/BK)
- Barnevernloven (1992) *Lov om barneverntjenester av 17.Juli Nr.100 1992*. (barnevernloven/bvl.)
- Barnevernpanelet (2011) *Barnevernpanelets rapport*. (Q- 1189 B) Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Barnevernproffene (2011) *Det gode barnevernet: stortingsmelding nr.1: fra barn og unge i Norge*. Oslo: Forandringsfabrikken
- BLD (Q-1/2014) *Merknader til forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9 –Tilsyn med barn i fosterhjem*. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.
- BLD (2006) *Tilsynsfører i fosterhjem: en veileder*. Oslo: Barne- og likstillingsdepartementet
- BLD (2009) *Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- BLD (2009-2012) *Strategi for FoU- arbeidet i Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2009-2012*.

- BLD (2014) *Ny forskrift om barns rett til medvirkning og barns mulighet til å ha en særskilt tillitsperson*. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.
- BLD (2008) *Barnets rettigheter. Norges fjerde rapport til FNs komité for barnets rettigheter – 2008*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet og Utenriksdepartementet.
- FNs barnekomité (2009) Generell kommentar nr.12 (2009) Barns rett til å bli hørt. I *UN doc. CRC/C/GC/12* 20.Juli 2009 Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnets%20rettigheter/Generell%20kommentar%2012.pdf> Lastet ned: 12.11.2013
- Fosterhjemforskriften (2003) *Forskrift om fosterhjem*. LOV-1992-07-17-100-§2-22 (Fosterhjemforskriften)
- Helsetilsynet (2012) Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern- undersøkelse og evaluering. I *Rapport fra Helsetilsynet 2/2002*
- Menneskerettskonvensjonen (1999) *Den europeiske menneskerettskonvensjonen med protokoller (norsk oversettelse) av 21. Mai Nr. 30 1999* (Menneskerettskonvensjonen/EMK)
- NOU 2000: 12 *Barnevernet i Norge*. Barne- og familiedepartementet
- NOU 2009: 8 *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2011: 20 *Ungdom, makt og medvirkning*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Prop. 106L (2012-2013) *Endringer i barnevernloven*. Proposisjon til Stortinget. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/pages/38285404/PDFS/PRP201220130106000DDDPDFS.pdf> Lastet ned: 02.01.2014
- Rambøll (2011) Brukerundersøkelse *Barn i statlige og private barneverntiltak*. For Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Mars 2011 Oslo: Ramboll Management Consulting Tilgjengelig fra:
<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Brukerundersøkelsen%202010/Brukerundersøkelsen%202010.pdf> Lastet ned 20.02.2014
- Rambøll (2014) Brukerundersøkelse *Barn i statlige og private barneverntiltak*. For Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Mars 2014 Oslo: Ramboll Management Consulting. Tilgjengelig fra: <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Brukerundersøkelse.pdf> Lastet ned 02.04.2014
- Riksrevisjonens dokument 3:15 (2011-2012) *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*. Tilgjengelig fra:
https://www.riksrevisjonen.no/rapporter/Documents/2011-2012/Dokumentbase_3_15_2011_2012.pdf Lastet ned 02.02.2014
- Riksrevisjonens dokument 3:10 (2002- 2003) *Riksrevisjonens undersøkelse om oppfølging og tilsyn i barnevernet*. Tilgjengelig fra:
https://www.stortinget.no/Global/pdf/Dokumentserien/2002-2003/Dok_3_10_2002_2003.pdf Lastet ned 02.02.2014

Tabeller

Tabell 1: Tilsynsrapportens innhold

Tabell 2: Talegjengivelse i teksten

Tabell 3: Tilsynspersoner

Tabell 4: Barn

Tabell 5: Antall møter med tilsynsperson

Tabell 6: Tilsynspersonens rolle i forhold til barn og familie

Figurer

Figur 1: Barneperspektivet

Figur 2: Styrkeperspektivet

Figur 3: Barns rangering av viktighet i deltakelsesprosessen

Figur 4: Kompetansetrekant

Vedlegg

Vedlegg 1: Kvittering på melding om behandling av personopplysninger fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Vedlegg 2: Prosjektvurdering

Vedlegg 3: Følgelbrev

Liv Schjelderup
Institutt for sosialfag
Universitetet i Stavanger
Ullandhaug
4036 STAVANGER

Vår dato: 17.09.2013

Vår ref: 35321 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 03.09.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

35321

Oppfølging av barn i fosterhjem

«Hvordan blir barnets stemme og medvirkning ivaretatt under tilsynsbesøk i fosterhjem?» En kvalitativ studie

Behandlingsansvarlig

Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig

Liv Schjelderup

Student

Maren Nyborg Johansen

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.11.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Linn-Merethe Rød

Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Maren Nyborg Johansen, Hoddeland 50, 4324 SANDNES

Det tas høyde for at det registreres identifiserende opplysninger om informantene (de ansatte i barnevernet), jf. telefonsamtale med prosjektleder av 16.09.13.

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Det legges til grunn at samtlige rapporter/opplysninger fra barnevernet utleveres til studenten i anonym form, slik at taushetsplikten ikke er til hinder for utleveringen, jf. telefonsamtale med prosjektleder av 16.09.13. Videre anbefales det at prosjektleder minner utvalget om sin taushetsplikt, i forkant av hvert intervju.

Prosjektet skal avsluttes 15.11.2013 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. sted, yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Maren Nyborg Johansen
Buggelandsbakken 50
4324 Sandnes

Dato: 07.10.2013

Kontakt i forbindelse med masteroppgave.

Jeg er masterstudent i sosialfag ved Universitetet i Stavanger og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. I den forbindelse ønsker jeg å komme i kontakt med dere. Temaet for oppgaven er barns medvirkning i forhold til tilsynsførere og deres besøk i fosterhjemmet. Formålet med oppgaven er å få kunnskap om barns medvirkning og barns stemme i fosterhjemmet. Jeg har avgrenset prosjektet til barn mellom syv og tolv år.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å se på flere tilsynsrapporter i aldersgruppen nevnt over. Mitt mål er å følge ti barn i løpet av et år (2011 eller 2012) og se på rapporter etter tilsynsførers besøk i fosterhjemmet. Det er ønskelig at fem barn er i fosterhjem og fem barn er i slektsfosterhjem. Videre er det også ønskelig å få til intervju med dere i barneverntjenesten med tanke på den oppfølgingen som skjer i fosterhjem med bakgrunn av formålet til oppfølging.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 99 38 22 04, eller sende en e-post til mn.johansen@stud.uis.no. Du kan også kontakte mine veiledere Liv Schjelderup og Cecilie Omre ved institutt for sosialfag på telefonnummer 51 83 42 21 og 51 83 42 26.

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD).

Jeg ønsker å starte med datainnsamling så snart som mulig.

Deltakerne vil få informasjon om resultatene etter at oppgaven er ferdig.

Med vennlig hilsen
Maren Nyborg Johansen
Student ved Universitetet i Stavanger

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur _____ Telefonnummer _____